

Dette er Norge 2021

Statistikk og informasjon om det norske samfunnet omgir oss på alle kanter, men hva tallene forteller, er ikke alltid like klart. Tallene må sammenliknes, og forskjeller, sammenhenger og tendenser må beskrives og tolkes. *Dette er Norge* presenterer statistikk fra en rekke områder og prøver å gi et overblikk over det norske samfunnet og utviklingen over tid.

Koronapandemien preget året 2020 og preger fortsatt det norske samfunnet i 2021. *Dette er Norge* ser på de lange linjer, men sier også noe om dagens situasjon.

STATISTISK SENTRALBYRÅ, AUGUST 2021

Geir Axelsen

Administrerende direktør

UTARBEIDET AV Avdeling for kommunikasjon og brukerkontakt	RED. LEDER Ingrid Modig	RETTIGHETER OG BRUK © Statistisk sentralbyrå, 2021 Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.
REDAKSJONEN AVSLUTTET 19. august 2021	FOTO Colourbox	

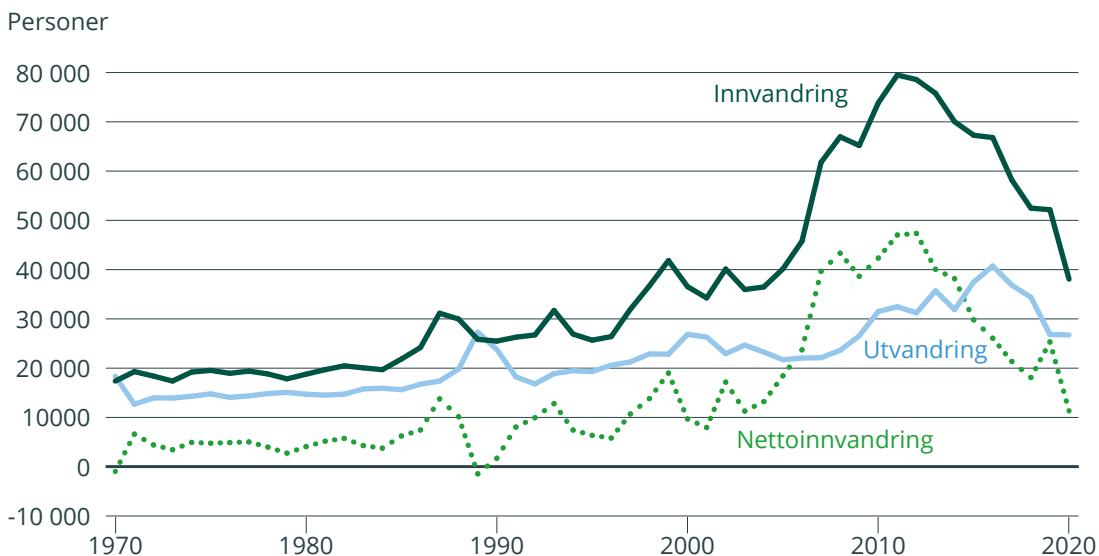
BEFOLKNING Innvandring og aldring	2
FRUKTBARHET Slekters gang	6
FAMILIER OG HUSHOLDNINGER Singel eller samboer	10
HELSE Liv og død	14
UTDANNING Lisa går til skolen	18
ARBEID OG LØNN Hele folket i arbeid?	22
INNTÉKT OG FORMUE Fattig og rik	26
FORBRUK Mer enn til salt i maten	30
BOLIG I hus og hytte	34
OMSORG OG SOSIAL TRYGGHET Fra vugge til grav	38
MEDIER OG KULTUR Fra papir til skjerm	42
TRANSPORT OG REISER På fire hjul	50
KRIMINALITET Lovens arm	54
VALG Valgets kval	58
ØKONOMI Vekst og velstand	62
NÆRINGSSTRUKTUR Endringer og nyskaping	66
PRIMÆRNÆRINGENE Fra landbruk til havbruk	70
SEKUNDÆRNÆRINGENE Fra industri til olje	74
TERTIÆRNÆRINGENE Til tjeneste!	78
NATUR, ENERGI OG MILJØ I strøme strømmer	82

Innvandring og aldring

Fall i befolkningsveksten

Figuren viser innvandring, utvandring¹ og nettoinnvandring

¹ Lave utvandringstall for 2019 skyldes delvis at mange som utvandret i 2019, ikke ble utregistrert før i 2020.
Kilde: ssb.no/flytting

Norges befolkning har økt med vel 2,1 millioner siden 1950 og teller nå 5,4 millioner innbyggere. De første årene etter krigen var den årlige befolkningsveksten om lag 1 prosent, hovedsakelig et resultat av høye fødselstall. Veksten sank med lavere fødselstall fra midten av 1970-tallet og var flere år så lav som 0,3 prosent. Men fra 1990 økte igjen veksten til over 1 prosent, og siden 2004 har nettoinnvandringen vært mye viktigere for befolkningsveksten enn fødselsoverskuddet. Etter 2012 har både innvandringen og befolkningsveksten falt jevnt, og i koronaåret 2020 gjorde den svært lave innvandringen at fødselsoverskuddet igjen bidro mest til økningen, som var på bare 0,4 prosent.

Folkemengde. 1. januar

År	Folkemengde	Årlig vekst ¹ %
1950	3 250 000	-
1960	3 568 000	0,94
1970	3 863 000	0,80
1980	4 079 000	0,54
1990	4 233 000	0,37
2000	4 478 000	0,57
2010	4 858 000	0,82
2020	5 368 000	1,00
2021	5 391 000	0,44
2025	5 499 000	0,5
2030	5 629 000	0,5
2040	5 857 000	0,4
2050	6 002 000	0,2

Blå markering = framskrevet (hovedalternativet)

¹ Gjennomsnittlig årlig vekst i forutgående periode.

Kilde: ssb.no/folkemengde og ssb.no/folkfram

De neste årene

Hvordan prognosene for de neste tiårene blir, vil selvfølgelig avhenge av hvilke forutsetninger vi legger til grunn. Et framskrivingsalternativ med middels fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring gir fortsatt vekst også de neste 30 årene, selv om den blir svakere. I 2050 vil folketallet akkurat ha passert 6 millioner, mens befolkningsveksten har sunket til 0,2 prosent.

Årsaken til at befolkningsveksten i hovedalternativet blir lavere enn den har vært det siste tiåret, er først og fremst at innvandringen har gått ned. Den forventes også å fortsette på et lavere nivå enn i det siste tiåret.

De 10 største innvandrergroppene. 2021

Land	Antall
Polen	102 147
Litauen	41 322
Sverige	35 598
Syria	32 791
Somalia	28 402
Tyskland	25 231
Eritrea	23 523
Irak	23 265
Filippinene	23 058
Thailand	21 528

Kilde: ssb.no/innvbef

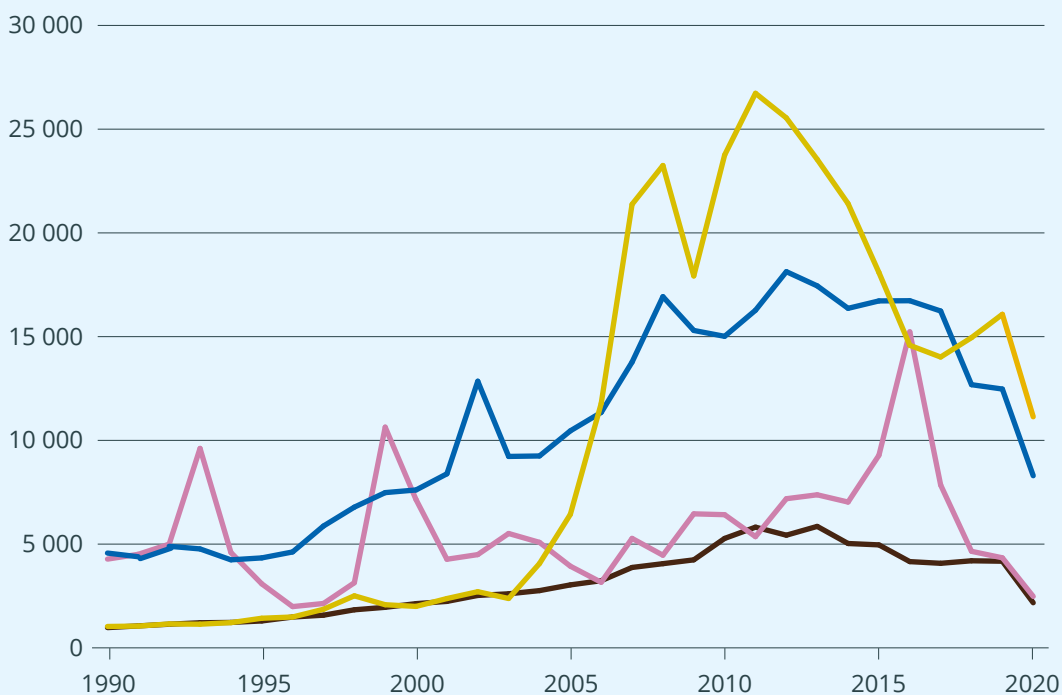
En betydelig del av veksten framover vil likevel trolig skyldes nettoinnvandring. Blir denne lav, vil Norges folketall bli nærmere 5,8 millioner rundt 2050, mens høyere innvandring kan bringe folketallet opp til nærmere 6,4 millioner.

Fra fjern og nær

Ved inngangen til 2021 var det 998 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge, noe som utgjorde 19 prosent av hele befolkningen. 800 000 av disse var innvandrere som var født i utlandet, mens 198 000 var norskfødte med innvandrerforeldre. I Oslo er hver tredje innbygger enten selv innvandrer eller født i Norge med innvandrerforeldre, og drøyt halvparten av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge bor i Oslo (24 prosent) eller Viken (27 prosent).

Arbeid igjen viktigste innvandringsgrunn

Figuren viser innvandringer etter innvandringsgrunn¹

- Arbeid
- Familie
- Flukt
- Utdanning

¹ Inkluderer ikke nordiske statsborgere.

Kilde: ssb.no/innvgrunn

Familieinnvandring og flukt var lenge de vanligste innvandringsgrunnene. Så økte antallet arbeidsinnvandrere fra 2004 og utgjorde i flere år den største gruppen førstegangsinnvandrere. I 2016 ble imidlertid igjen innvandring av familiære årsaker og flukt viktigst som en direkte konsekvens av flyktingstrømmen til Europa høsten 2015.

Etter en jevn nedgang siden toppåret 2011 har arbeidsinnvandringen de tre siste årene igjen vært den vanligste innvandringsgrunnen. Polakker er stadig den største gruppen og utgjorde 2 600 av de 11 100 nye arbeidsinnvandrere i 2020. Den største flyktinggruppen kom fra Syria, med 1 200 nye bosatte flyktinger av totalt 2 500. Dette er det laveste antallet bosatte flyktinger i løpet av ett år siden 1997.

I 2020 innvandret 24 400 ikke-nordiske statsborgere til Norge – 14 000 færre enn året før. Vi må helt tilbake til 2005 for å finne et lavere antall førstegangsinnvandrere. Nedgangen må i hovedsak tilskrives restriksjoner på grunn av koronapandemien.

Flest i by, færre i bygd

Drøyt 82 prosent av befolkningen bor nå i tettbygd strøk, mens andelen etter andre verdenskrig bare var 50 prosent. Hele 44 prosent er bosatt i Oslofjordregionen (Oslo, Viken og Vestfold og Telemark), mens andelen som er bosatt i Nord-Norge har falt til 9 prosent.

Mot slutten av 2020 var det uvanlig mange som flyttet ut av Oslo, ikke siden 2000 har flere flyttet fra enn til kommunen. Også de fire mest folkerike kommunene etter Oslo – Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum – hadde større innenlands utflytting i fjerde kvartal 2020 enn samme kvartal i 2019. Denne utviklingen fortsatte også i første halvår 2021

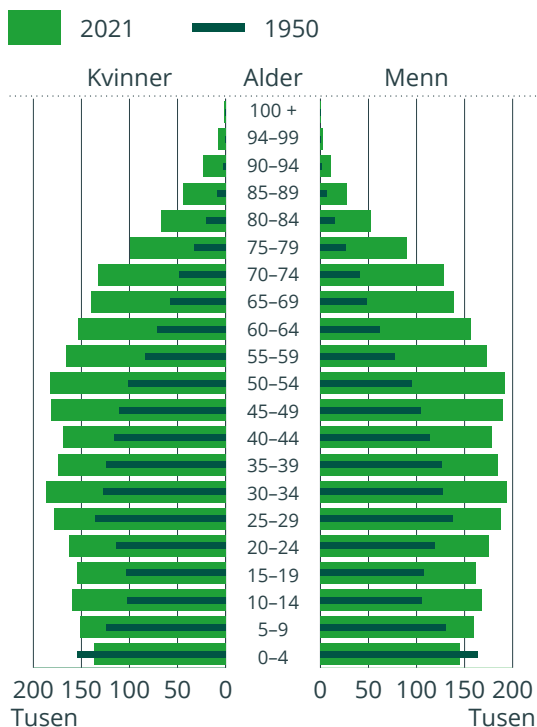
I hele landet er det 991 tettsteder, og veksten i antall bosatte er særlig stor i de største tettstedene.

Eldrebølge på vei

Vi har lenge hørt snakk om eldrebølgen, og i en viss forstand kan vi si at den allerede er her. Mens det i 1950 bare var vel 8 prosent som var 67 år og over, er dagens andel 16. I årene framover, når de store etterkrigskullene blir pensjonister, vil denne andelen øke ytterligere, til nesten 19 prosent i 2030 og 24 prosent i 2050. Andelen barn og unge under 15 år vil fortsatt synke, til om lag 17 prosent i 2050. Allerede i 2026 vil det for første gang være flere eldre enn barn her i landet, og i 2060 vil hver femte innbygger være over 70 år. Aldringen forventes å bli mye sterkere i distriktene enn i byene.

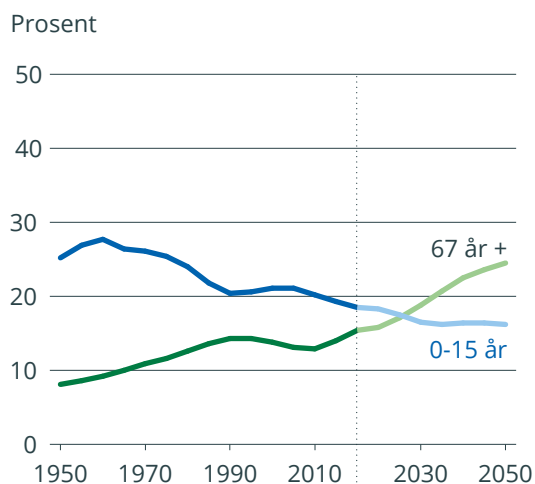
Eldrebølgen skyldes bare delvis det faktum at vi blir eldre (flere på toppen av befolkningspyramiden). Vel så viktig er nedgangen i fruktbarheten, som betyr at veksten er blitt lavere i bunnen av pyramiden. Aldringen i Norge er – og blir – mindre kraftig enn i mange andre europeiske land. Det skyldes både relativt høy fruktbarhet og høy nettoinnvandring av unge voksne.

Fordeling i befolkningen etter alder og kjønn. 2021 og 1950.

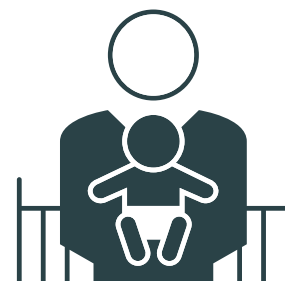
Kilde: ssb.no/folkemengde

Andel barn, unge og eldre i befolkningen

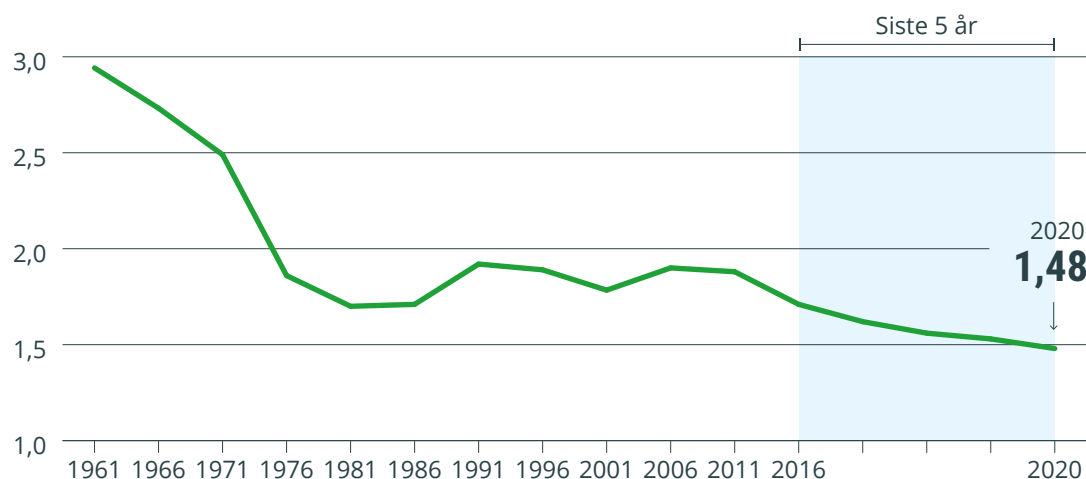
Kilde: ssb.no/folkemengde og ssb.no/folkfram (hovedalternativet)

Slekters gang

Lav fruktbarhet ...

Figuren viser samlet fruktbarhetstall¹

¹ Gjennomsnittlig antall levendefødte barn per kvinne i løpet av livet, hvis fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder i hele kvinnens fødedyktige periode og dødsfall ikke forekommer. Kilde: ssb.no/fodte

Etterkrigstidens babyboom varte til midten av 1960-tallet og ble avløst av en nedgang som nådde bunnen på begynnelsen av 1980-tallet. Deretter økte fruktbarheten igjen noe fram til 2009, da den var nesten 2. Etter det har den hatt en nedadgående tendens, og var i 2020 lavere enn noen gang tidligere. I krisetider pleier fødselstallene vanligvis å synke, men første halvår 2021 ble det født nesten 1 300 flere barn enn samme periode året før. Fortsetter denne utviklingen ut året, kan vi få en økning i fruktbarhetstallet for første gang på 12 år.

Ser vi bort fra inn- og utvandring, må det samlede fruktbarhetstallet i et land være ca. 2,1 for at folketallet ikke skal synke på lengre sikt. I Norge har vi ligget under dette nivået siden midten av 1970-tallet.

... men fortsatt høyere enn i en del andre land

De siste tiårs fruktbarhetsfall er et generelt fenomen i Europa, og Norge ligger på samme nivå som gjennomsnittet i EU. I mange land fødes det relativt færre barn enn i Norge, for eksempel hadde både Italia og Spania et fruktbarhetstall på under 1,3 i 2019. Høyest fruktbarhet hadde Frankrike og Island, og sistnevnte er sammen med Portugal et av få land hvor fruktbarheten har økt de siste årene.

Regionale forskjeller

I 2020 var fruktbarheten høyest i Rogaland, med 1,64, lavest fruktbarhet hadde Oslo, med 1,38. Dette er ikke det laveste nivået målt i Oslo – i 1983 var tallet 1,34. Fruktbarheten var også lav i de to nordligste fylkene, både Finnmark og Troms og Nordland ble i fjor målt til 1,41 barn per kvinne.

Flere flerfødsler

Andelen flerfødsler (hovedsakelig tvillingfødsler) lå lenge på om lag 1 prosent. Fra slutten av 1980-tallet begynte andelen å øke og nådde nesten 2 prosent i 2002. Senere har andelen sunket litt, og de siste årene har den ligget rundt 1,5 prosent. Økningen antas å ha sammenheng med økningen i mødrenes fødealder og den økte utbredelsen av assistert befruktning.

Eldre mødre

Med økende utdanning og yrkesaktivitet blir mødrene stadig eldre, og siden begynnelsen av 1970-tallet har gjennomsnittlig fødealder økt med over fem år, til 31,4. Gjennomsnittsalder ved første fødsel var i 2020 29,9 år.

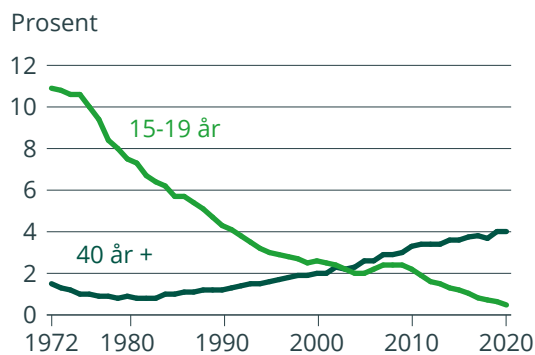
Særlig synlig er denne tendensen blant de yngste. Omkring 1970 utgjorde tenåringsfødsler 10 prosent av alle fødsler, i dag er andelen bare en halv prosent. Det er nå åtte ganger så mange fødsler blant kvinner som er 40 år og eldre, enn blant tenåringer.

Samlet fruktbarhetstall i utvalgte land. 2019

Frankrike	1,86
Island	1,74
Sverige	1,71
Irland	1,71
Danmark	1,70
Nederland	1,57
Tyskland	1,54
Norge	1,53
Østerrike	1,46
Polen	1,44
Portugal	1,43
Finland	1,35
Hellas	1,34
Italia	1,27
Spania	1,23

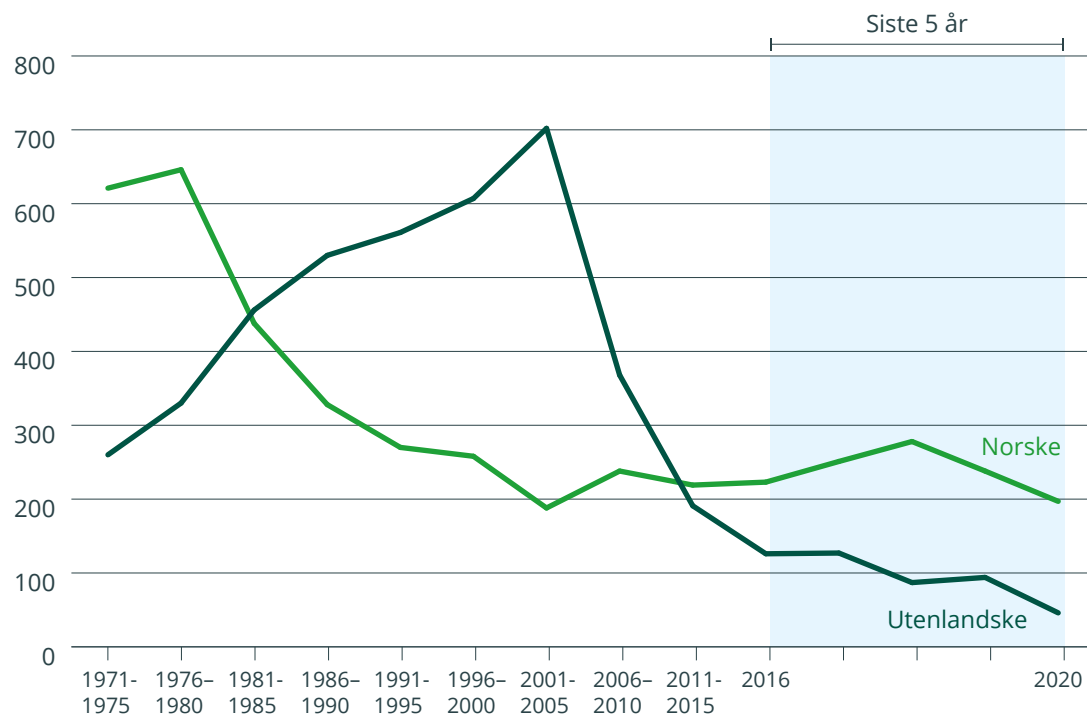
Kilde: Eurostat.

Andel fødsler av ulike aldersgrupper

Kilde: ssb.no/fodte

Antall adopterte barn, norske og utenlandske

Kilde: ssb.no/adopsjon

Nedgang i aborttallene

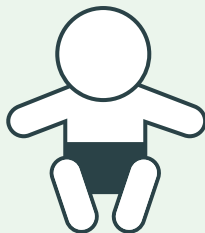
Aborttallene økte kraftig på begynnelsen av 1970-tallet. Etter innføringen av lov om selvbestemt abort i 1978 lå tallene lenge mellom 14 000 og 16 000, mens det har vært en jevn nedgang fra 2008. I 2020 ble det utført i overkant av 11 000 aborter. Det er det laveste tallet siden abortloven ble innført, og abortraten er nå under 10 per 1 000 kvinner i alderen 15–49 år. For 2020 var tallene omtrent som for året før fram til mai, men fra mai til november var det en tydelig nedgang sammenlignet med året før.

Det har særlig vært en vedvarende nedgang i aborttallene for kvinner under 25 år, og nå er det kvinner i alderen 25–29 år som har den høyeste abortraten.

Færre adopsjoner

Det årlige antallet adopsjoner lå lenge mellom 800 og 1 000. De siste årene har det imidlertid vært en markert nedgang, til 243 i 2020. Dette har sammenheng med at det nå er færre utenlandsadopsjoner. Andelen adopsjoner fra utlandet økte kraftig fram til 2005, men har deretter avtatt. Dette skyldes blant annet at færre barn i verden frigis for adopsjon til utlandet. I 2020 kom det flest barn fra Colombia og Filippinene. Mange av de utenlandsadopterte kom tidligere fra Kina, men de tre siste årene har det ikke blitt adoptert noen barn derfra.

Av de adopterte norske barna er flertallet stebarnsadopsjoner, men også fosterbarn utgjør en stor gruppe.

Hva skal så barnet hete?

Det var ingen store endringer i navnetoppen i 2020, bare to av jentenavnene og ett av guttenavnene er nye fra året før. Det mest brukte jentenavnet var Nora, på guttesiden tronet Jakob på topp. Nora/Norah lå også på topp i 2012 og 2014, og kom på andreplass i 2019. Det er det tredje mest brukte jentenavnet etter årtusenskiftet, etter Emma og Sara. Jakob/Jacob kom inn på topp 10-listen i 2013, og har siden tatt førsteplassen både i 2017, 2019 og 2020.

Navnemoter går i bølger, og mange av dagens navn var svært populære for vel 100 år siden. Og til tross for at bare 45 prosent av barna nå blir døpt i kirken, er bibelske navn fortsatt populære, særlig for gutter. Mange navn er også «internasjonale», det vil si navn vi finner igjen på navnetoppen i andre land. Dermed forsvinner «norske» navn med æ, ø og å. Andelen som har flere fornavn synker, mens stadig flere barn får både mors og fars etternavn.

Mest populære jentenavn. 2020

Nora/Norah

Emma
Ella
Maja/Maia/Maya
Olivia
Emilie
Sofie/Sophie
Leah/Lea
Sofia/Sophia
Ingrid

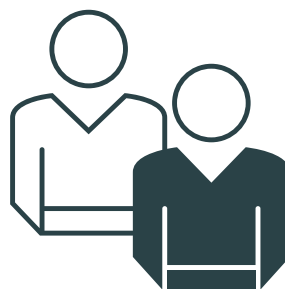
Mest populære guttenavn. 2020

Jakob/Jacob

Emil
Noah/Noa
Oliver
Filip/Fillip/Philip/Phillip
William
Lucas/Lukas
Liam
Henrik
Oskar/Oscar

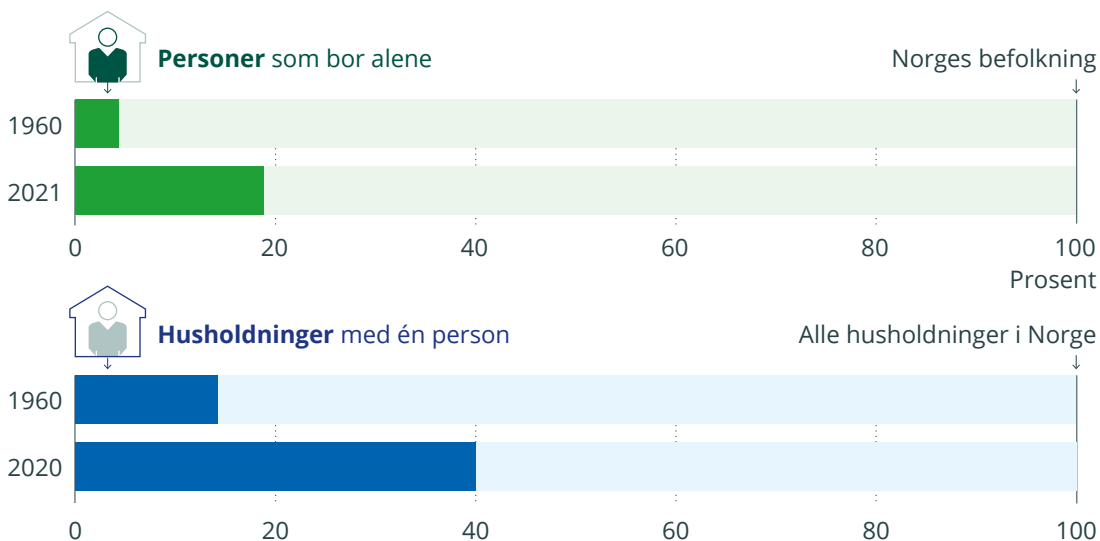
Kilde: ssb.no/navn

Singel eller samboer

Flere bor alene ...

Figuren viser andel enpersonhusholdninger og personer i enpersonhusholdninger (privathusholdn.)

Kilde: ssb.no/familie

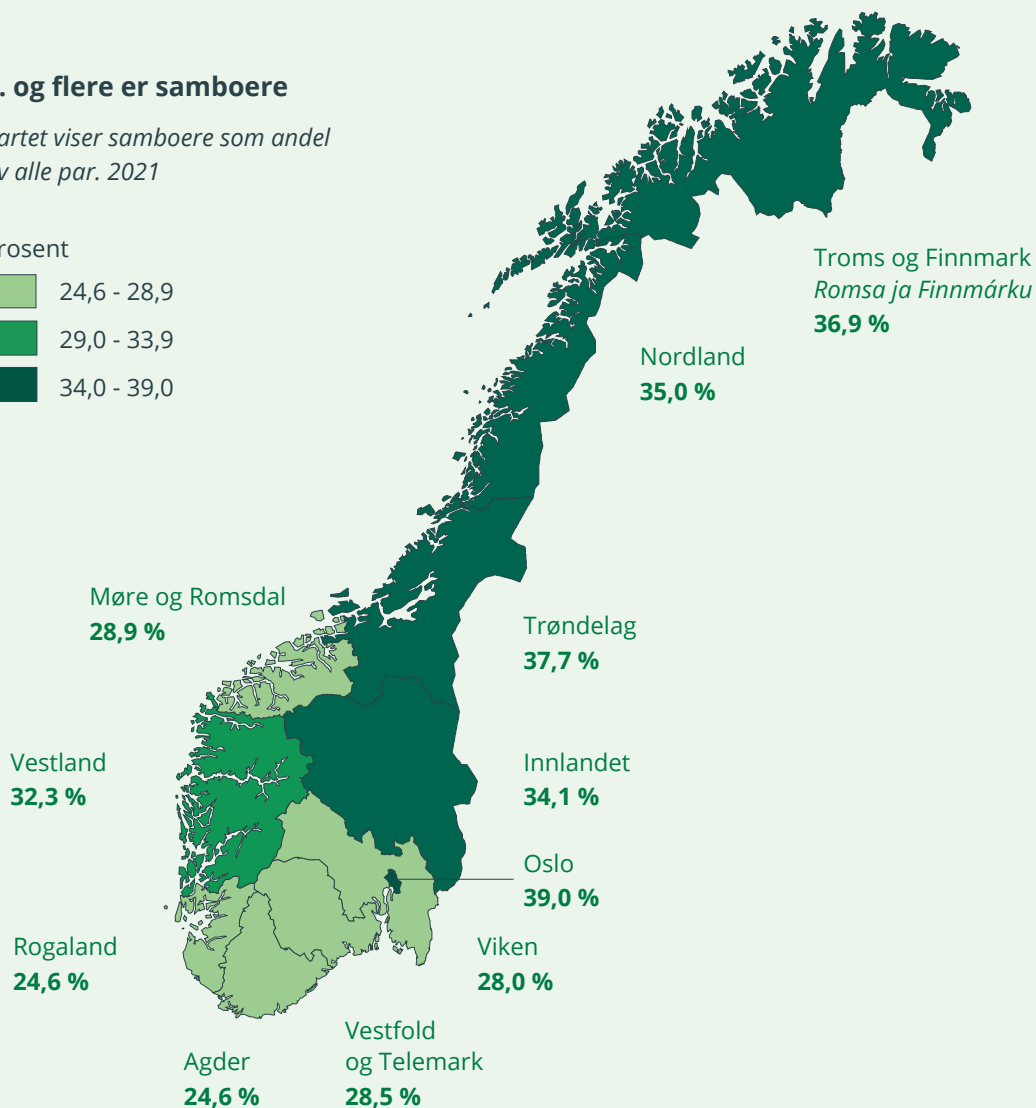
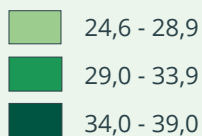
Perioden etter andre verdenskrig var kjernefamiliens storhetsperiode. Giftermåls hyppigheten var høy, og andelen enpersonhusholdninger sank svakt. Fra begynnelsen av 1970-tallet sank så ekteskaphyppigheten, samtidig som antall skilsmisser økte. Til sammen har dette ført til mer enn en dobling av andelen enpersonhusholdninger. Av husholdningene består nå 40 prosent av aleneboende, og disse utgjør 19 prosent av alle personer i privathusholdninger.

Det er, i befolkningen som helhet, ingen vesentlig forskjell på andelen menn og kvinner som bor alene. Men mens de enslige kvinnene er i flertall i den eldre delen av befolkningen, er mennene i flertall blant de yngre. Enpersonhusholdninger er særlig vanlig i bykjernene i de store byene og i spredtbygde strøk.

... og flere er samboere

Kartet viser samboere som andel av alle par. 2021

Prosent

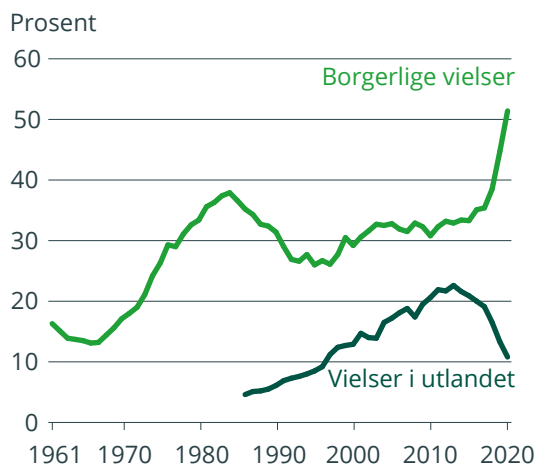
Kilde: ssb.no/familie
Kartdata: Kartverket

Nedgangen i andelen gifte skyldes ikke bare at flere skiller seg og at flere bor alene. I tillegg velger en økende andel i aldersgruppen 30 år og over å bo sammen uten å inngå ekteskap.

31 %
av par er samboerpar
i 2021

Andelen samboere har økt gradvis fra 1980-tallet. I 1990 var drøyt 10 prosent av dem som levde i samliv samboere, mens samboerpar utgjør 31 prosent av alle par i 2021. Blant de unge (under 30 år) er det mer vanlig å være samboende enn gift. Oslo og de tre nordligste fylkene har den høyeste andelen samboere, mens andelen er lavest i Agder og Rogaland.

Andel borgerlige vielser og vielser i utlandet

Kilde: ssb.no/ekteskap

Flere gifter seg borgerlig

Etter at antallet ekteskapsinngåelser nådde et lavmål på begynnelsen av 1990-tallet, økte så antallet igjen fram til 2008, før trenden igjen snudde. I 2020 ble det inngått drøyt 16 000 ekteskap. Dette er en nedgang på 19 prosent fra 2019, og det laveste antallet siden 1927. Mye av nedgangen det siste året kan nok tilskrives koronapandemien og smittevernstiltakene, som har gjort at mange har valgt å utsette bryllupet. Alderen til dem som giftet seg for første gang, har gradvis gått opp, og var i 2020 på 34,1 år for kvinner og 36,7 for menn.

Andelen borgerlige vielser økte kraftig på 1970-tallet og nådde et toppunkt på midten av 1980-tallet, da 38 prosent var borgerlige. Senere sank andelen noe, for så å stige igjen, og andelen borgerlige vielser utgjorde i 2020 hele 51 prosent av alle vielser.

Når så mange ekteskap nå inngås borgerlig, må dette blant annet antas å ha sammenheng med at om lag 20 prosent av dem som gifter seg, inngår ekteskap nr. 2, 3 osv.

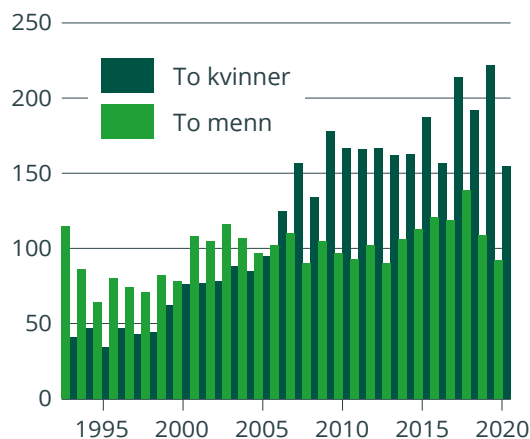
En trend som nå ser ut til å avta, er å gifte seg i utlandet. I toppåret 2013 ble 23 prosent av ekteskapene inngått i utlandet, etter det har det vært en jevn nedgang til 11 prosent i 2020.

Flere lesbiske enn homofile gifter seg

I 1993 ble også partnerskap som samlivsform en del av statistikken, og det er siden den gang registrert over 6 000 inngåtte partnerskap eller ekteskap mellom personer av samme kjønn.

De første årene var det en klar overvekt av mannlige partnere, men fra 2006 har det årlig vært flere kvinner enn menn som har inngått partnerskap eller giftet seg med en av samme kjønn.

Antall inngåtte partnerskap/ekteskap¹

¹ F.o.m. 2009

Kilde: ssb.no/ekteskap

Litt færre skilsmisser

Fram til begynnelsen av 1990-tallet ble det stadig flere skilsmisser. Da stabiliserte det seg på om lag 10 000 per år. Etter 2012 har derimot noen færre skilt seg. Dette innebærer at 30 prosent av inngåtte ekteskap blir oppløst hvis dagens skilsmisserate opprettholdes.

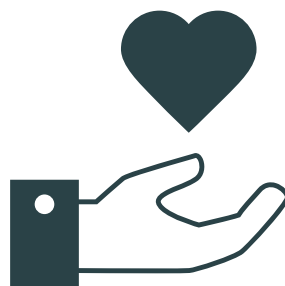
Vi vet imidlertid ikke hvor mange samboerskap som oppløses. Og med en stor og økende andel samboerpar blir etter hvert skilsmissetallene mindre interessante som en indikator på samlivsbrudd.

Antall husholdninger og personer per husholdning

	Antall husholdninger	Personer per husholdning
1950	959 310	3,3
1960	1 077 168	3,3
1970	1 296 734	2,9
1980	1 523 508	2,7
1990	1 759 363	2,4
2001	1 961 548	2,3
2010	2 170 893	2,2
2014	2 286 455	2,2
2015	2 316 647	2,2
2016	2 348 797	2,2
2017	2 376 971	2,2
2018	2 409 257	2,2
2019	2 439 242	2,2
2020	2 475 168	2,2
2021	2 512 317	2,1

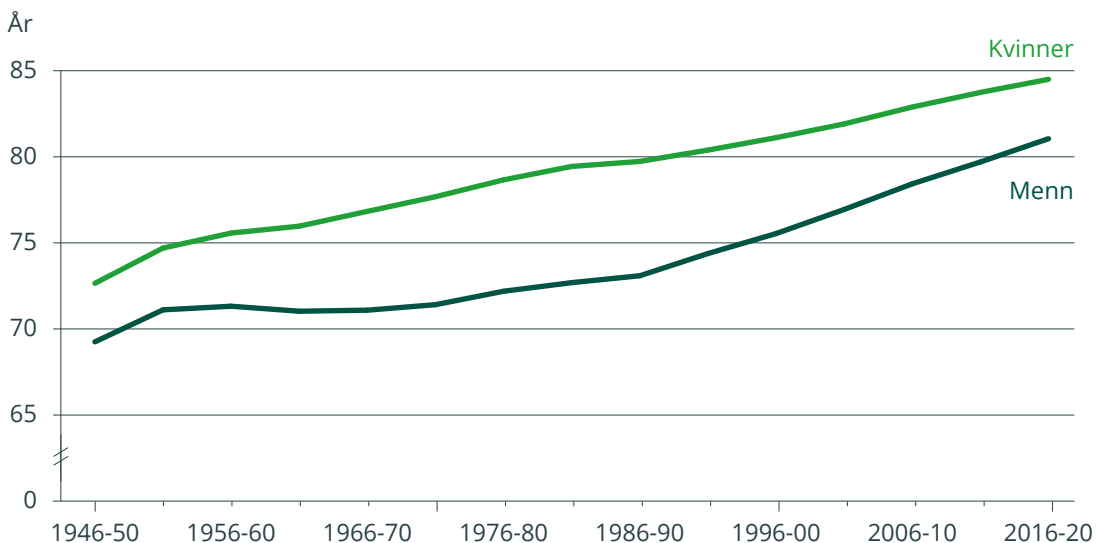
Kilde: ssb.no/familie

Liv og død

Et langt liv

Figuren viser forventet levealder ved fødselen

Kilde: ssb.no/dode

Forventet levealder er en mye brukt indikator på befolkningens helsetilstand. En nyfødt gutt kan i dag forvente å bli 81,5 år, en jente 84,9. Dette er en markant økning siden perioden 1946–1950 da tallene var henholdsvis 69,3 og 72,7 år.

På 1950- og 1960-tallet var forskjellen i levealder mellom menn og kvinner økende, hovedsakelig fordi hjerte- og kardødeligheten blant menn økte. Fra midten av 1980-tallet er denne forskjellen gradvis blitt mindre.

Levealder varierer med geografi

Kvinner lever også lenger enn menn i land vi pleier å sammenlikne oss med. Norske kvinner blir omtrent like gamle som andre nordiske kvinner, men det er andre som blir eldre. På alderstoppen finner vi japanske kvinner, med en forventet levealder på nesten 88 år, og også mange søreuropeere blir eldre enn sine norske søstre. De internasjonale tallene er imidlertid fra 2019, og om koronapandemien endrer dette, gjenstår å se. Det vi vet basert på nasjonale tall, er at trenden med økende

levealder fortsatte i Norge og Danmark også i 2020. I Sverige derimot, der det har vært langt flere koronadødsfall, var det en betydelig nedgang i levealderen med brudd på en stigende trend.

På samme måte som det er store internasjonale forskjeller i levealder, er det også tydelige regionale forskjeller i Norge. For eksempel kan menn i fylkene Vestland og Møre og Romsdal forvente å leve ett og et halvt år lenger enn menn i Troms og Finnmark.

Forventet gjenstående levetid ved ulike aldre. 2020

	Kvinner	Menn
0 år	84,9	81,5
10 år	75,1	71,7
20 år	65,2	61,9
30 år	55,3	52,2
40 år	45,5	42,5
50 år	35,8	33,0
60 år	26,5	23,9
70 år	17,8	15,7
80 år	10,3	8,7

Kilde: ssb.no/dode

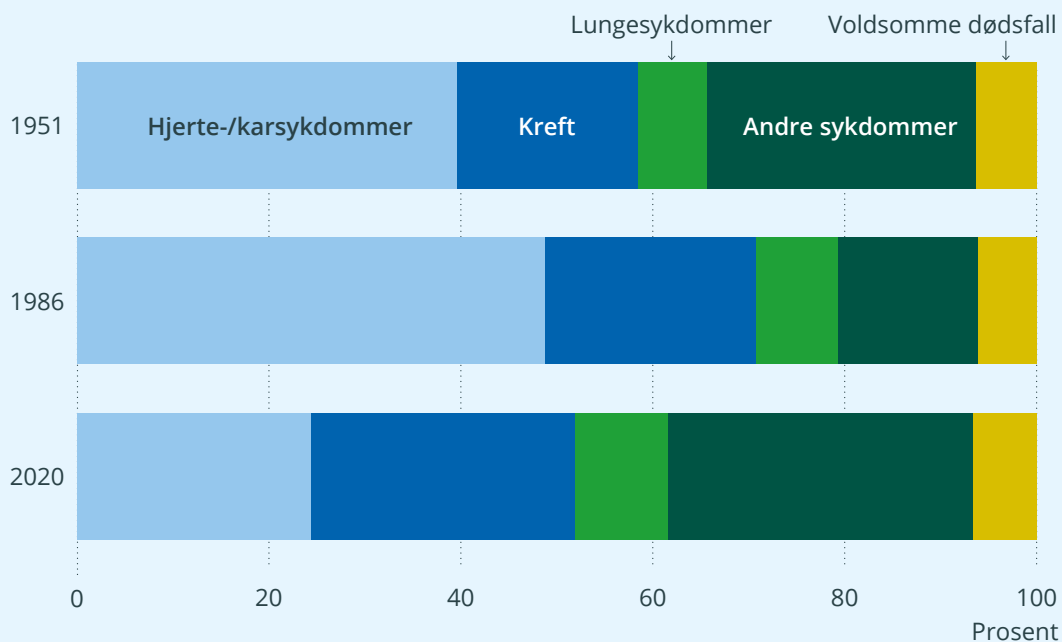
Forventet levealder ved fødselen i utvalgte land. 2019

	Kvinner	Menn
Japan	87,5	81,4
Spania	86,7	81,1
Frankrike	85,9	79,9
Italia	85,7	81,4
Sverige	84,8	81,5
Finland	84,8	79,3
Portugal	84,8	78,7
Island	84,7	81,7
Norge	84,7	81,3
Irland	84,7	80,8
Hellas	84,2	79,2
Nederland	83,7	80,6
Tyskland	83,7	79,0
Danmark	83,5	79,5
Polen	81,9	74,1
Latvia	80,1	70,9

Kilde: Eurostat og Ministry of Health, Labour and Welfare (Japan).

Hva dør vi av?

Figuren viser dødsfall etter årsak

Kilde: Folkehelseinstituttet.

Allerede like etter andre verdenskrig var hjerte- og karsykdommer den vanligste dødsårsaken, og utover på 1960- og 1970-tallet døde flere av slike sykdommer. I 1986 sto de for nesten halvparten av dødsfallene, senere har det vært en betydelig nedgang.

Kreftdødsfallene, derimot, har vært økende i nesten hele perioden. I 2020 utgjorde de 28 prosent av meldte dødsfall og er fra 2017 den hyppigste dødsårsaken. Dødsfall av lungesykdommer som lungebetennelse og kroniske sykdommer i nedre luftveier (KOLS) økte lenge, men har senere flatet noe ut, og gikk i 2020 markert ned. Dødsfall med demens som underliggende dødsårsak har steget jevnt de siste ti årene sammen med befolkningens økende levealder, men noe av den registrerte stigningen kan også være knyttet til økt kunnskap. Når det

gjelder voldsomme dødsfall, som i hovedsak omfatter ulykker, selvmord og forgiftninger, har omfanget vært relativt stabilt i etterkrigsperioden.

Det ble registrert 411 dødsfall med covid-19 som underliggende dødsårsak i 2020, men samtidig ble det registrert langt færre infeksjoner av influensa og andre virus som gir luftveisinfeksjoner enn tidligere år. Dette kan tyde på at befolkningen har fulgt anbefalingene om blant annet sosial distansering, håndvask og bruk av munnbind og er den mest sannsynlige årsaken til redusert dødelighet av lungesykdommer.

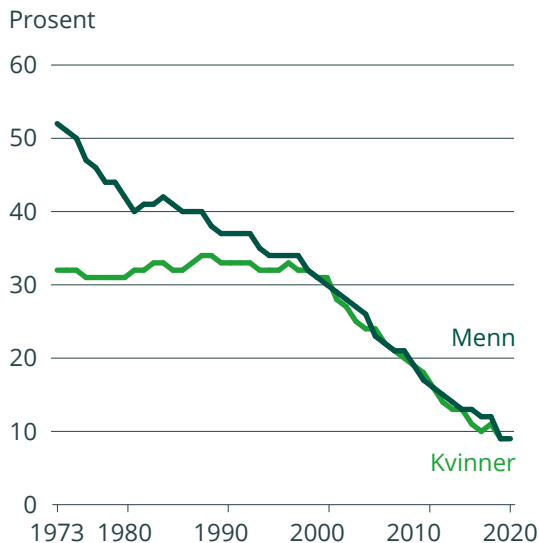
Det var heller ingen overdødelighet dette året. Antall døde i 2020 var faktisk litt lavere enn normalt.

Færre dagligrøykere, men flere snusere

Siden begynnelsen av 1970-tallet har andelen dagligrøykere sunket betraktelig. Andelen menn som røyker, har sunket fra over 50 til 9 prosent. For kvinner var andelen lenge stabil i overkant av 30 prosent, men har nå også sunket til 9 prosent. Ytterligere 8 prosent av befolkningen oppgir at de røyker av og til.

Parallelt med nedgangen i andelen menn som røyker, har det de siste årene vært en økning i andelen som snuser. 19 prosent av menn i alderen 16–74 år oppgir at de snuser daglig, og 6 prosent snuser av og til. Snus er mest utbredt blant yngre menn, men også yngre kvinner snuser. Blant kvinner over 34 år er det kun 3 prosent som bruker snus, mens det i aldersgruppen 16–34 år er 15 prosent som snuser daglig. 25 prosent av befolkningen oppgir at de har prøvd cannabis, mens 4 prosent har brukt dette det siste året.

Andel dagligrøykere 16-74 år

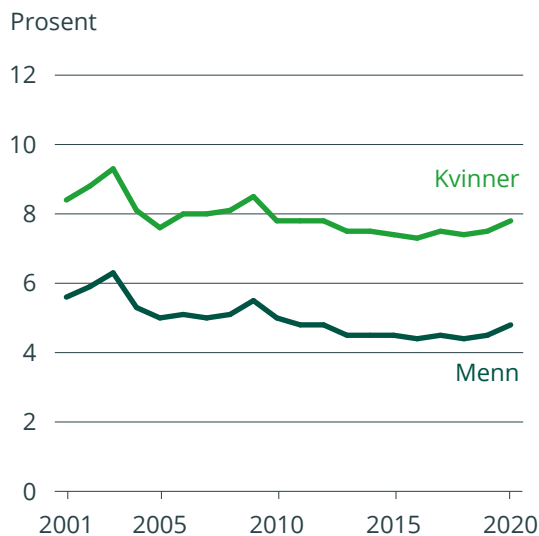
Kilde: ssb.no/royk

Flere år med god helse

Både menn og kvinner har fått flere friske leveår, og siden 2005 har antall friske leveår økt mer enn forventet levealder. Vi lever dermed en større del av livet med god helse enn tidligere. Nesten åtte av ti nordmenn oppga i 2019 at de hadde god helse, 81 prosent menn og 78 prosent kvinner. Også i de fleste andre europeiske land oppgir en litt større andel menn enn kvinner at helsen er god.

Sykefraværet har vært ganske stabilt de siste årene både for egenmeldt og legemeldt fravær, men gikk litt opp i 2020. Kvinner er oftere sykemeldt enn menn, mens menn skader seg mest på jobb. Av rapporterte arbeidsulykker i 2019 sto menn for om lag 56 prosent, og de fleste som omkommer på jobb er også menn.

Sykefravær

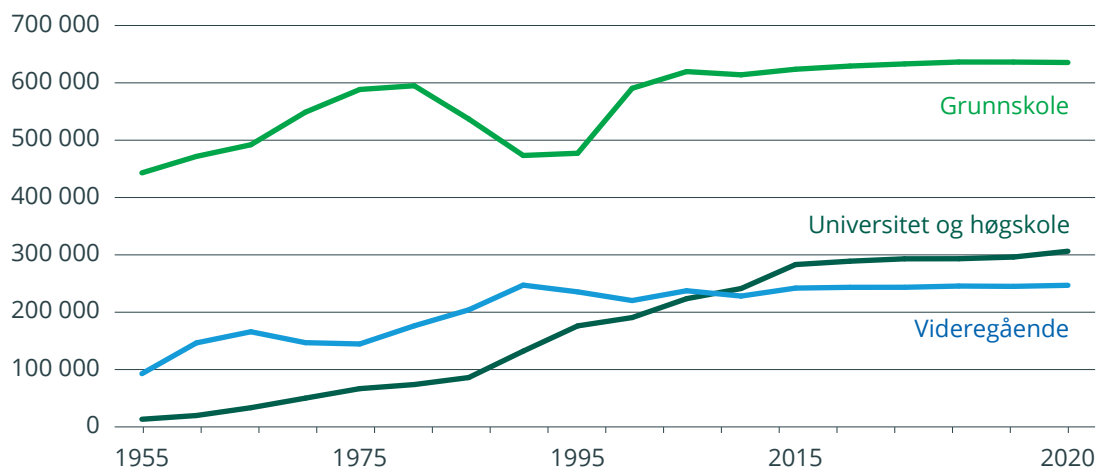

Kilde: ssb.no/sykefratot

Lisa går til skolen

Antall elever i grunnskole og videregående opplæring og studenter ved universitet og høyskoler

Kilde: ssb.no/utdanning/faktaside

Siden 1955 har det samlede antallet elever og studenter økt fra om lag 550 000 til nesten 1,2 millioner, og mer enn en femtedel av alle nordmenn sitter nå på skolebenken.

Færre og større grunnskoler, flere private skoler

Med overgangen fra 7-årig til 9-årig grunnskole økte elevtallet på 1960- og begynnelsen av 1970-tallet, og tallet økte igjen kraftig med innføringen av skolestart for 6-åringer i 1997 (Reform 97). Høsten 2020 var det 635 500 grunnskoleelever.

Fra 2002 til 2020 er antall grunnskoler blitt redusert med drøyt 16 prosent, fra 3 333 til 2 776. Samtidig har det vært en jevn økning i antall private skoler, fra 110 til 267. Av alle grunnskoleelever gikk 4 prosent i private skoler i 2020.

Færre avbryter videregående ...

Elevtallet (elever og lærlinger) i videregående opplæring økte kraftig på 1970- og 1980-tallet, men har ikke endret seg så mye de siste årene. Det var i 2020 henholdsvis 122 900 og 75 400 elever på studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsprogram. I tillegg var det rundt 46 800 lærlinger og 1 760 lærekandidater. Det er et flertall av jenter blant elever på studieforberedende (56 prosent), mens det er flest gutter på yrkesfag (57 prosent).

Mer enn ni av ti norske ungdommer i alderen 16–18 år er nå i videregående utdanning, som dermed kan sies å være nesten obligatorisk. Andelen som gjennomfører er økende. Mer enn tre fjerdedeler fullfører nå med studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år, mens rundt 10 prosent avbryter utdanningen før den er avsluttet. Frafallet er størst blant elever på yrkesfaglig studieretning. Det er også klare kjønnsforskjeller: Gutter avbryter oftere enn jenter.

.... og flere tar fagskoleutdanning

Antallet studenter i høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleutdanning) har økt betraktelig de siste årene og var rekordhøyt i 2020. Fra 2011 til 2020 har det nesten vært en dobling av tallet på studenter – fra drøyt 11 700 til nærmere 22 400.

Lisa går til skolen – og tar doktorgrad

Den markante veksten i høyere utdanning flatet ut på slutten av 1990-tallet, men rekordmange valgte å studere i 2020. Det samlede antallet studenter var på 306 400 (inkl. utenlandsstudenter), og 38 prosent av 19–24-åringene var i høyere utdanning i 2020. Flere 19-åringene enn tidligere begynte å studere dette året, og det var også en økning i eldre aldersgrupper. Koronapandemien forklarer i hvert fall en del av økningen. Den har gitt begrensede muligheter til reising og friår

med arbeidsinntekt for de unge, og permitteringer og et utfordrende arbeidsmarked for de litt eldre.

Siden midten av 1980-tallet har kvinnene vært i flertall blant studentene, og seks av ti studenter er i dag kvinner. Kvinnene utgjør også et flertall av de uteksaminerte kandidatene ved universitet og høyskoler. Når det gjelder doktorgrader, har fordelingen vært omtrent 50/50 de siste årene.

Ut i verden ...

Mange unge studerer i utlandet, og fra 1960 til 2015, som er toppåret hittil med 16 700 studenter fra Norge i utlandet, ble antallet mer enn femdoblet. Etter det er antallet gått jevnt nedover, og i 2020 var det 13 500 studenter i utlandet. Det er en større nedgang enn trenden de siste årene, antakelig som følge av begrensede muligheter til reising og utenlandsstudier på grunn av koronapandemien.

Studenter i utlandet: De viktigste studielandene. 2020

Storbritannia	3 509
Danmark	2 166
Polen	1 548
USA	1 326
Ungarn	718
Nederland	632
Slovakia	500
Sverige	460

Kilde: sbs.no/utuvh

... og til Norge

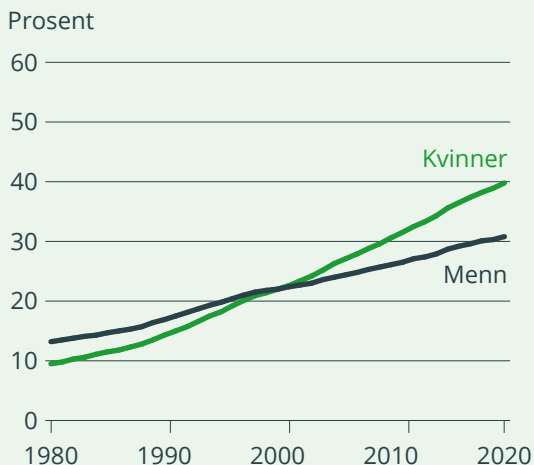
I likhet med studenter fra Norge utenlands har antallet utenlandske studenter i Norge økt kraftig når vi ser på en lengre tidsperiode. Også her var 2015 et toppår, med 25 600 studenter, og antallet er gått jevnt nedover etter det, men med et tydelig fall i 2020. Da var det ifølge NSDs database for statistikk om høgre utdanning 18 000 utenlandske statsborgere ved norske utdanningsinstitusjoner.

Flere kvinner enn menn med høyere utdanning

Utdanningsnivået har økt kraftig siden 1980, og særlig kvinnene har økt sin andel blant dem som har universitets- og høgskoleutdanning.

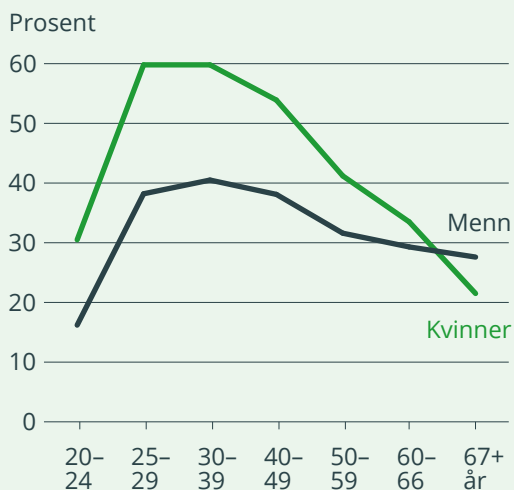
Blant dem under 60 år er det nå langt flere kvinner enn menn med høyere utdanning. Særlig stor er forskjellen i aldersgruppen 25–29 år, hvor 60 prosent av kvinnene har høyere utdanning, sammenliknet med 38 prosent av mennene. Men i den eldste aldersgruppen har menn fortsatt mest utdanning.

Andel kvinner og menn 16 år og over med høyere utdanning.

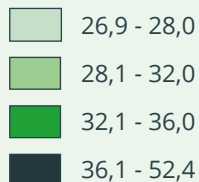
Kilde: ssb.no/utniv

Andel kvinner og menn i ulike aldersgrupper med høyere utdanning. 2020

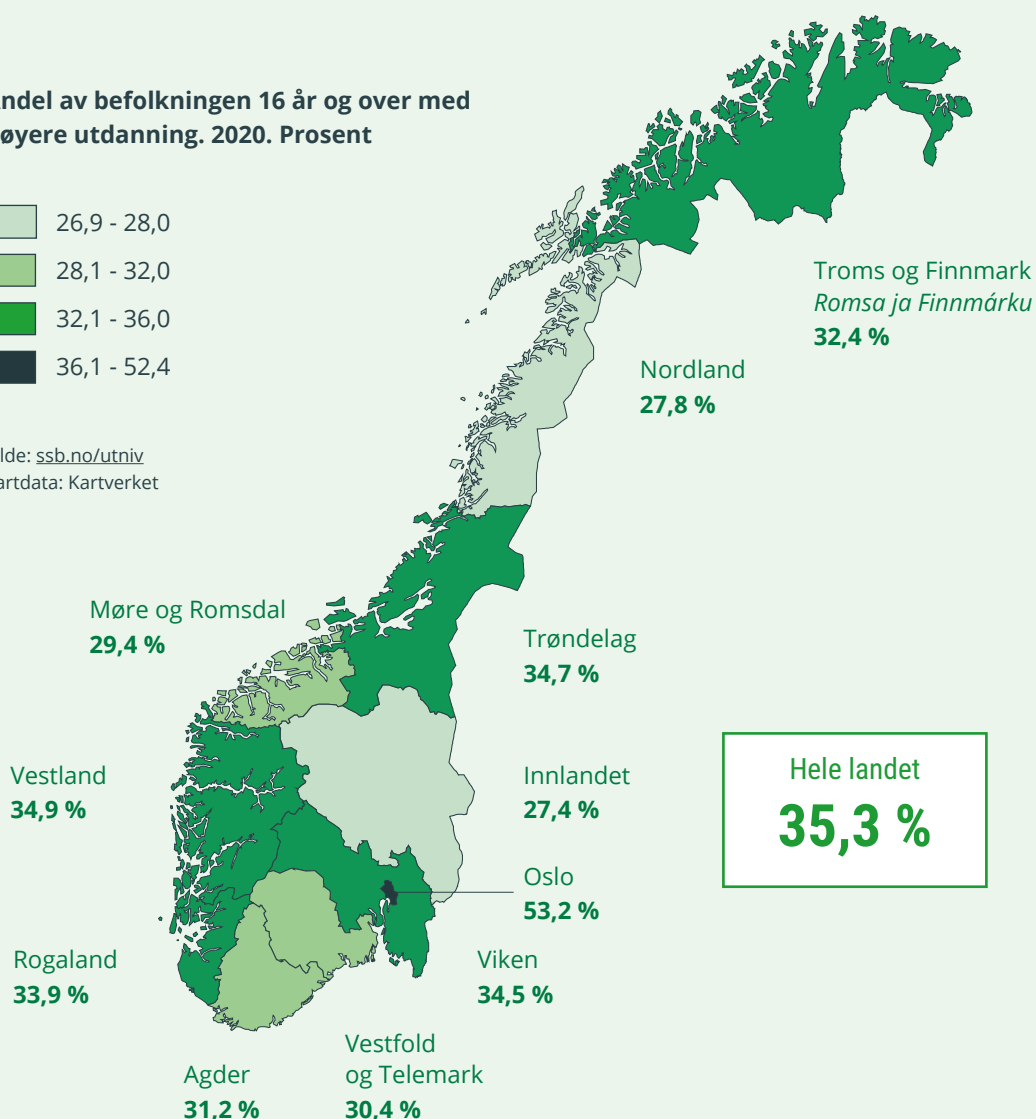

Kilde: ssb.no/utniv

Andel av befolkningen 16 år og over med høyere utdanning. 2020. Prosent

Kilde: ssb.no/utniv
Kartdata: Kartverket

Kommuner med lavest andel høyt utdannede. 2020. Prosentandel

Iveland	16,5
Namsskogan	16,3
Værøy	15,4
Røst	15,4
Beiarn	14,3

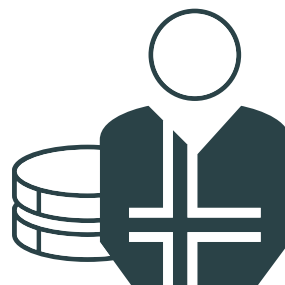
Kilde: ssb.no/utniv

Kommuner med høyest andel høyt utdannede. 2020. Prosentandel

Bærum	54,0
Oslo	53,2
Nesodden	47,7
Ås	45,8
Asker	45,3

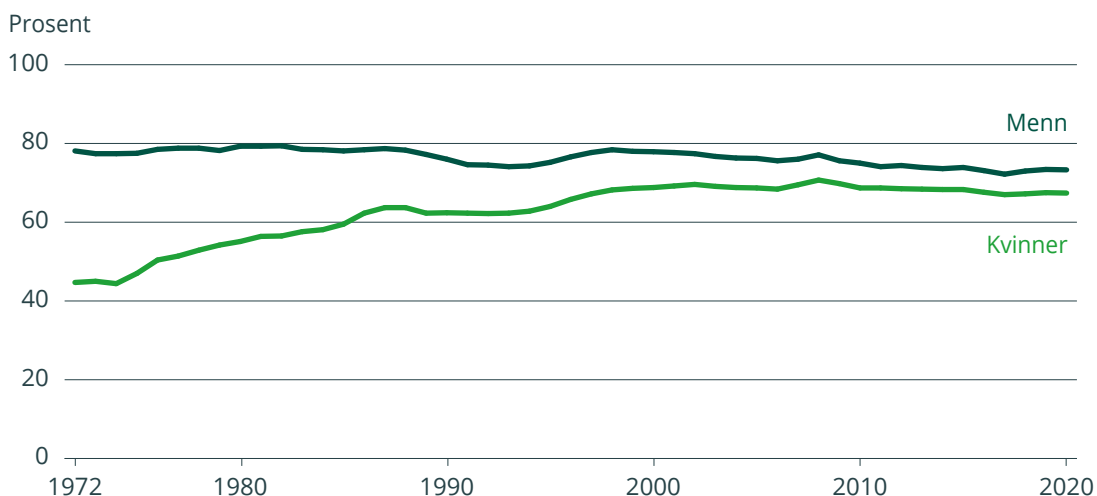
Kilde: ssb.no/utniv

Hele folket i arbeid?

Kvinner nesten like yrkesaktive som menn

Figuren viser andel personer 15-74 år i arbeidsstyrken

Kilde: ssb.no/aku

I 2020 var det 2,8 millioner personer i arbeidsstyrken, tilsvarende drøyt 70 prosent av befolkningen i aldersgruppen 15 til 74 år. Kvinnene utgjorde 47 prosent av arbeidsstyrken.

ARBEIDSSTYRKEN

= summen av sysselsatte og arbeidsledige. Omtales ofte som de yrkesaktive.

Fra midten av 1970-tallet og fram til 1987 økte kvinners yrkesaktivitet betydelig. Under den økonomiske lavkonjunkturen fra 1987 til 1993 var kvinnenes aktivitet stabil, mens den falt noe for menn. Fra 1993 og fram til tusenårsskiftet var det igjen en økning i yrkesaktiviteten. Etter lavkonjunkturen i 2008 sank andelen i arbeidsstyrken de påfølgende årene, før den etter hvert flatet ut for begge kjønn. Størst har nedgangen vært for dem under 25 år, noe som henger sammen med at stadig flere tar høyere utdanning.

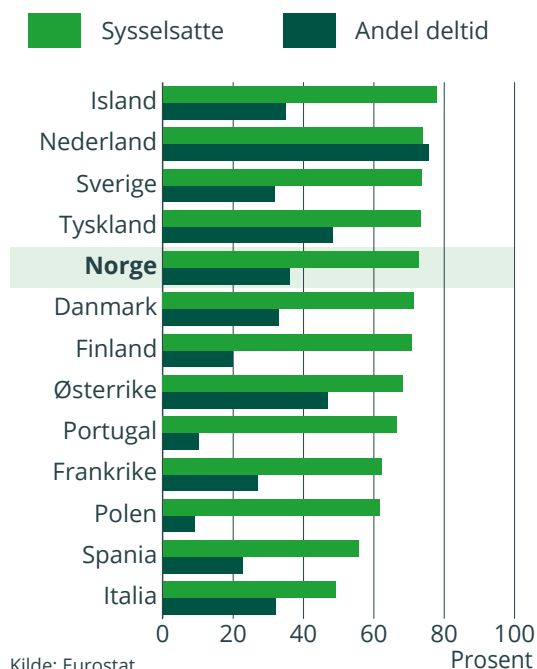
I 2020 var 67 prosent av kvinnene og 73 prosent av mennene i alderen 15–74 år i arbeidsstyrken.

Kortere arbeidstid

Mange kvinner jobber fortsatt deltid, selv om andelen er synkende. I 1980 jobbet 53 prosent deltid, i 2020 var andelen sunket til 35 prosent. Menns deltidsandel er stabil omkring 15 prosent, og de som jobber deltid er i stor grad skoleungdom og studenter.

Menns faktiske ukentlige arbeidstid er gått jevnt nedover fra 1970-tallet og var i 2020 på 36 timer. Kvinners arbeidstid sank noe fram til 1983 fordi økningen i sysselsettingen for en stor del var i form av deltidsansatte. Deretter har veksten i større grad kommet som heltids-sysselsetting, og kvinners gjennomsnittlige arbeidstid er nå 31 timer.

Sysselsatte kvinner 15-64 år og andel med deltid. Utvalgte land. 2020

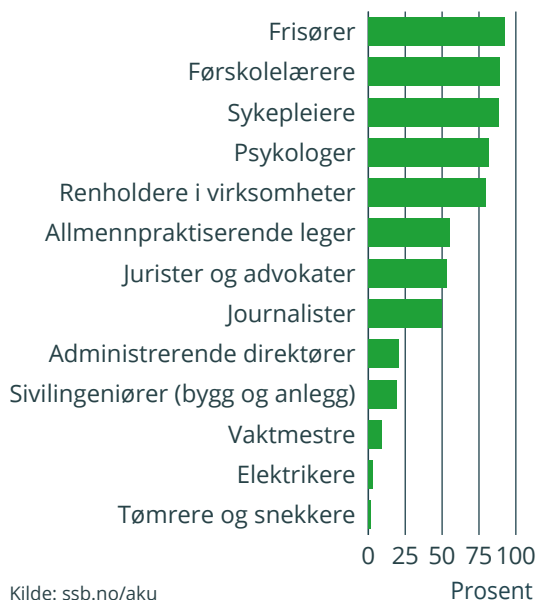

Fortsatt manns- og kvinneyrker

Til tross for økende utdanningsnivå er både menns og kvinners yrkesvalg fortsatt nokså tradisjonelle. Typiske kvinneyrker er frisør, førskolelærer og sykepleier. Typiske mannsyrker er håndverker, vaktmester og ingeniør.

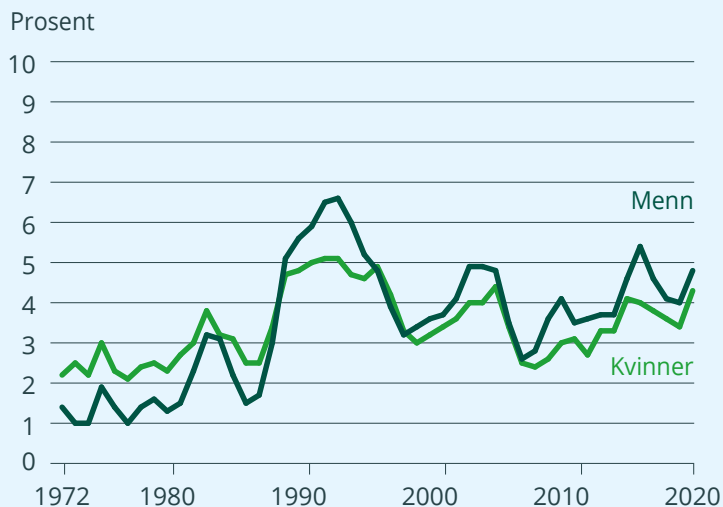
Om lag en tredjedel av alle sysselsatte arbeidere i dag i offentlig forvaltning. Blant kvinner jobber 48 prosent innenfor det offentlige, mens blant menn gjør kun 18 prosent det samme. Kvinnene er i stor grad ansatt i kommunene, mens mennene er mer likelig fordelt på stat og kommune.

Andel sysselsatte kvinner i utvalgte yrker. 2020

Arbeidsledige 15-74 år. Prosent av arbeidsstyrken

Kilde: ssb.no/aku

Variierende arbeidsledighet

Fra begynnelsen av 1970-årene og fram til lavkonjunkturen i 1983–1984 var arbeidsledigheten stabil i underkant av 2 prosent av arbeidsstyrken, hele tiden om lag 1 prosentpoeng høyere for kvinner enn for menn.

Da ledigheten steg på 1980-tallet, jevnet kjønnsforskjellene seg ut, og fra 1988 har arbeidsledigheten vært større for menn eller uten forskjell mellom kjønnene. Nedgangstidene i oljebransjen fra høsten 2014 rammet også menn hardest. I begynnelsen av 2020 var ledighetsraten 3,8 prosent for menn og 3,5 for kvinner, og så ut til å være på vei ned igjen før utbruddet av koronaviruset. Da samfunnet ble nedstengt i mars 2020, steg antallet arbeidsledige og permitterte dramatisk i løpet av kort tid.

I løpet av året varierte arbeidsledigheten og var oppe i 5,4 prosent på høsten, men på årsbasis økte ledigheten fra 3,7 prosent i 2019 til 4,6 i 2020. De første månedene i 2021 var det bare var mindre endringer i ledigheten, og de 141 000 arbeidsledige i april utgjorde 4,9 prosent av arbeidsstyrken.

Store lønnsforskjeller

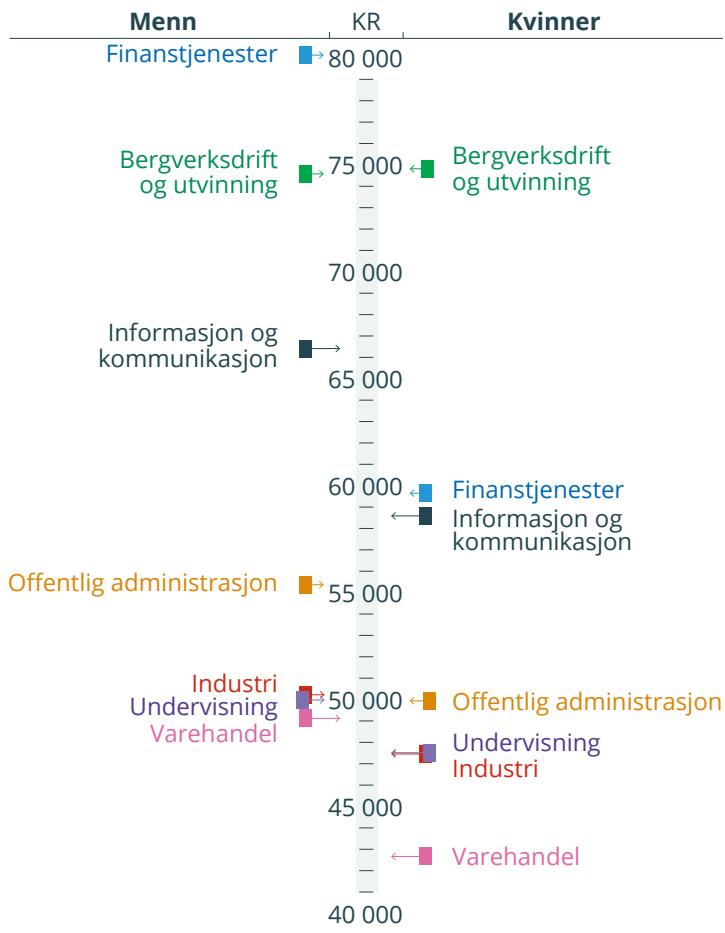
I gjennomsnitt var månedslønnen for menn og kvinner i 2020 henholdsvis 51 630 og 45 190 kroner. Kvinnes lønn utgjør altså knapt 88 prosent av mennenes. Denne forskjellen har endret seg lite de siste årene. Men i et noe lengre perspektiv er forskjellen blitt mindre, omkring 1960 var kvinners lønn bare 60 prosent av menns. Kjønnforskjellen varierer imidlertid mellom ulike næringer. For ansatte i finanstjenester utgjør kvinners lønn bare 74 prosent av menns, mens forholdstallet i undervisning er 95 prosent.

Lønnsforskjellen er også stor mellom ulike yrker. På lønnstoppen finner vi handels- og skipsmeglere med en gjennomsnittlig månedslønn på nesten 124 000 kroner, og videre ulike ledere samt finansmeglere og flygere, som alle har en gjennomsnittlig månedslønn på over 90 000 kroner. På bunnen finner vi ulike hjelpearbeidere i jordbruket og gatekjøkken- og kafémedarbeidere, som alle har en gjennomsnittslønn på under 30 000.

Månedslønn i utvalgte næringer. Heltidsansatte¹. 2020

¹ Ansatte med stillingsprosent større eller lik 100.

Kilde: ssb.no/lonnansatt

Fattig og rik

MEDIANINNETKT

Den inntekten som deler befolkningen i to. Det vil altså være like mange med inntekt høyere enn medianen, som det er med inntekt lavere enn medianen.

En liten realinntektsvekst for husholdningene

Siden 1990 har husholdningenes inntekter etter skatt hatt en realvekst på 68 prosent, og medianinntekten var i 2019 på 540 300 kroner. Dette innebærer at det justert for prisstigning var en vekst på 0,8 prosent i inntekten fra året før etter noen år med betydelig fall og lite vekst fra 2016. Inntekten nærmer seg dermed igjen nivået i 2015, men koronapandemien vil imidlertid trolig også merkes i inntektstallene når statistikken for 2020 blir publisert.

Prosentvis endring
1990-2019

Medianinntekt etter skatt¹ for ulike husholdningstyper. Kroner

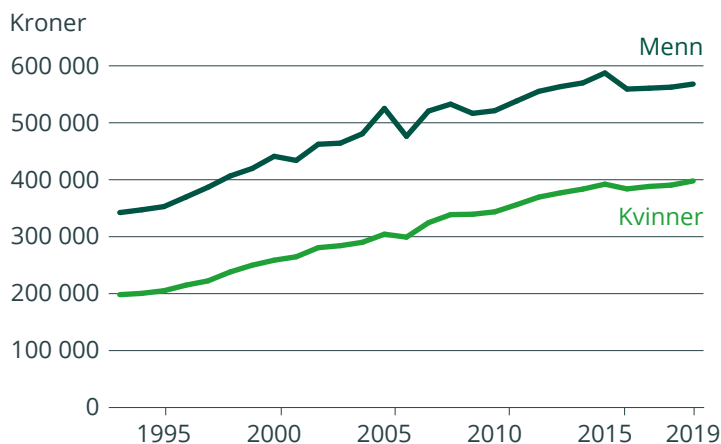
	1990	2015	2018	2019	
Alle husholdninger	321 900	544 100	535 800	540 300	68
Aleneboende under 45 år	215 500	310 500	310 500	318 500	48
Aleneboende 45-64 år	205 100	349 500	346 500	351 300	71
Aleneboende 65 år+	135 500	281 100	280 100	283 700	109
Par u/barn, eldste under 45 år	416 500	639 800	643 800	660 500	59
Par u/barn, eldste 45-64 år	429 600	805 000	809 600	823 600	92
Par u/barn, eldste 65 år+	266 200	605 000	603 300	609 200	129
Par m/barn, yngste barn 0-6 år	470 100	815 200	805 200	822 700	75
Par m/barn, yngste barn 7-17 år	516 500	943 600	939 000	956 900	85
Par m/voksne barn, yngste barn 18 år+	567 100	1 050 000	1 052 200	1 071 500	89
Enslig mor/far m/barn 0-17 år	270 400	440 400	430 500	438 400	62
Enslig mor/far m/voksne barn, 18 år+	360 300	578 700	579 100	589 500	64

¹ Faste 2019-kroner. Studenthusholdninger er utelatt. Kilde: [.ssb.no/ifhus](https://ssb.no/ifhus)

Kvinneres inntekt drøyt to tredjedeler av menns

Figuren viser gjennomsnittlig bruttoinntekt i 2019-kroner

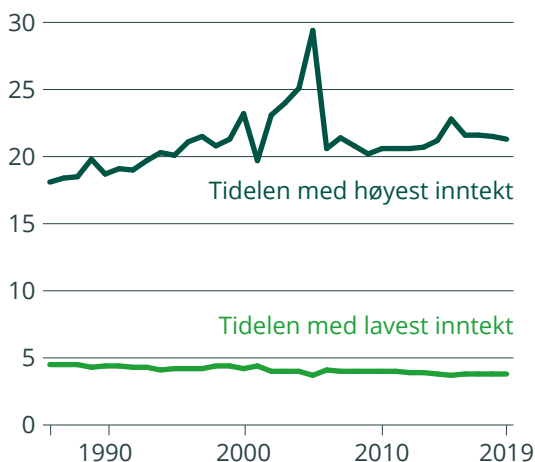
Kilde: ssb.no/selvangivelse

I 2019 var gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle voksne personer 483 300 kroner, og gjennomsnittlig utlignet skatt var 25 prosent. Mens heltidssysselsatte kvinners gjennomsnittlige månedslønn er 88 prosent av menns, utgjør kvinners årlige bruttoinntekt bare 70 prosent av menns inntekt. I 1984 var det tilsvarende forholdstallet 47 prosent.

Når inntektsforskjellene mellom menn og kvinner er langt større enn lønnsforskjellene, skyldes dette at færre kvinner er yrkesaktive og at de oftere arbeider deltid. Menn mottar også en forholdsvis større andel av kapitalinntektene. I tillegg kommer at et stort flertall av minstepensjonistene er kvinner.

Figuren viser andelen av samlet inntekt etter skatt per husholdning som tilfaller personer med høyest/lavest inntekt¹. Prosent

Stabile inntektsforskjeller

Inntektsandelen til tidelen personer med lavest husholdningsinntekt har sunket litt siden 1986, men har vært stabil de siste årene. Tidelen med høyest inntekt har samtidig økt sin andel fra 18 til 21 prosent, men også her har andelen de siste årene vært ganske stabil. Varslede endringer i regler for beskatning av aksjeutbytte fører ofte til at det betales ut mye utbytte i årene før slike skatteendringer trer i kraft. Dette skjedde for eksempel i både 2004 og 2005, og igjen i 2015. Dermed økte ulikheten markant i disse årene.

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: ssb.no/ifhus

Formuessammensetning for husholdningene. Kroner

	2010	2015	2019
Realkapital ¹	1 952 300	2 613 600	3 117 300
Bruttofinanskapital i alt	763 600	1 026 300	1 406 900
Bankinnskudd	335 000	453 800	518 900
Annen finanskapital	428 600	572 500	888 000
Bruttoformue	2 715 900	3 639 900	4 524 200
Gjeld	991 600	1 288 300	1 529 000
Nettoformue	1 724 400	2 351 500	2 995 200

¹ Inkludert beregnet markedsverdi av bolig(er).

Kilde: ssb.no/ifhus

Økt konsentrasjon av formuer

Husholdningenes boligformue utgjør hoveddelen av bruttoformuen, som i 2019 var på 4,5 millioner kroner i gjennomsnitt. Nettoformuen, der gjeld er trukket fra, var på nesten 3 millioner. Godt over halvparten av husholdningene hadde i 2019 en nettoformue på over 1 million kroner. Dette dekker imidlertid over store ulikheter, og fordelingen er svært skjev. Tidelen av husholdningene med størst formue disponerte i 2019 vel halvparten av all formue, med et gjennomsnitt på 16 millioner kroner, mens den aller rikeste prosenten disponerte 23 prosent av formuen.

Konsentrasjonen av formuer har økt de senere årene, blant annet på grunn av økningen i verdier av aksjer og verdipapirfond. Når formue er langt skjevere fordelt enn inntekt, henger dette sammen med at den er akkumulert over lengre tid (ofte over generasjoner), mens inntekt refererer til ett enkelt år.

Flere med stor gjeldsbyrde

Gjennomsnittshusholdningens gjeld har økt kraftig de siste årene og var på 1,5 millioner kroner i 2019. Andelen med gjeld som er minst tre ganger større enn samlet husholdningsinntekt, er 20 prosent. Drøyt 5 prosent har en gjeld som er større enn fem ganger inntekten.

Sammenliknet med andre OECD-land er gjeldsbelastningen høy i Norge. Bare i Danmark har husholdningene høyere gjeld i forhold til inntekt.

10 prosent med vedvarende lavinntekt

Andelen personer med lavinntekt avhenger i stor grad av hvordan dette defineres. Med EUs definisjon, som hyppigst benyttes, hadde 13 prosent av befolkningen en inntekt under den årlige lavinntektsgrensen i 2019. Lavinntekt er ifølge denne definisjonen en husholdningsinntekt per forbruksenhet som er lavere enn 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Om vi utelater studenter fra

beregningen, blir andelen med lavinntekt 11 prosent.

Om vi beregner andelen personer som har lav inntekt over en treårsperiode, blir andelen noe lavere. I perioden 2017–2019 hadde 10 prosent vedvarende lavinntekt med EUs definisjon, og andelen har økt hvert år siden 2011.

LAVINNTÉKT, EU-SKALAEN

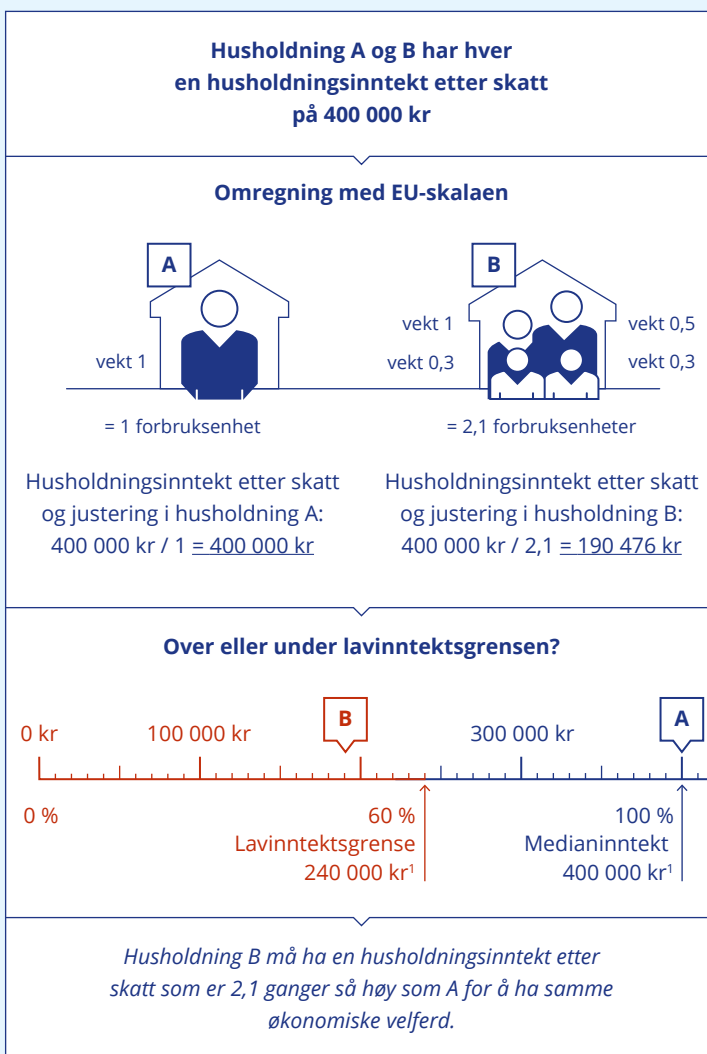
I inntekts- og formuesstatistikken er det vanlig å justere husholdningsinntekten ved hjelp av forbruksvekter eller ekvivalensskalaer.

Den mest brukte er EU-skalaen. Her tilordnes første voksne i husholdningen vekt 1, andre voksne vekt 0,5, og barn under 17 år vekt 0,3.

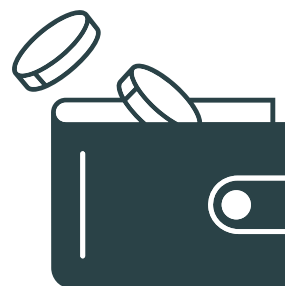
Forbruksvektene skal sikre at forskjellige typer husholdninger kan sammenlignes på en likeverdig måte uavhengig av hvor mange som tilhører den. Store husholdninger trenger høyere inntekt enn en mindre for å ha samme levestandard, men store husholdninger har også stordriftsfordeler når det gjelder goder som f.eks. strøm, forsikring etc.

1 2019-tall

Kilde: ssb.no/ifhus

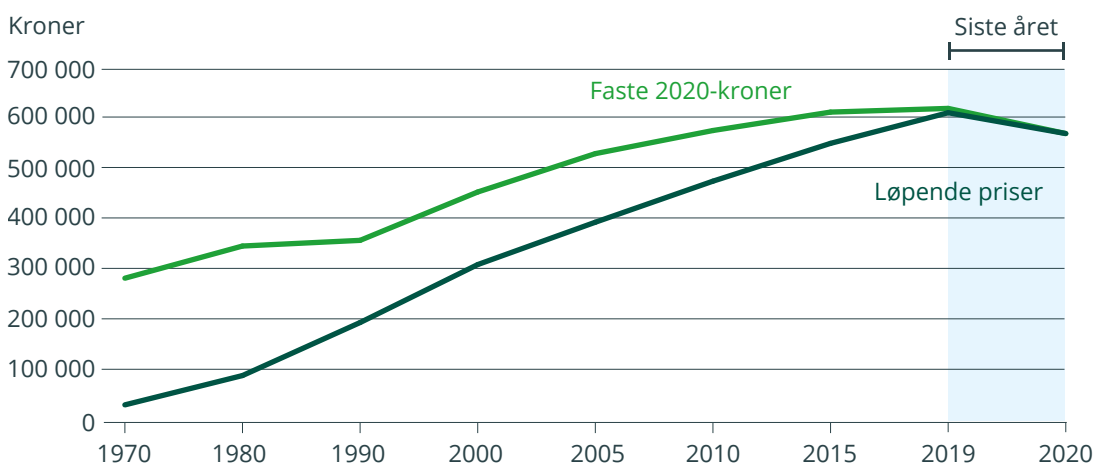

Mer enn til salt i maten

Mer enn doblet forbruk siden 1970

Figuren viser forbruksutgift per husholdning. Løpende og faste priser

Kilde: ssb.no/knr og ssb.no/familie

I 2020 var husholdningenes årlige totale forbruksutgifter på 1 417 milliarder kroner, noe som tilsvarer 573 000 kroner per husholdning og 263 000 kroner per person. I 1970 var det tilsvarende beløpet per husholdning 34 868 kroner, som justert for prisstigning tilsvarer om lag 286 000 kroner. Av det totale forbruket i 2020 gikk 23 prosent til bolig, lys og brensel, mens vi brukte 14 prosent på transport og 13 prosent på mat. De nevnte beløpene for forbruksutgifter var imidlertid lavere i koronaåret 2020 enn i 2019, mens vi brukte en større andel av det totale forbruket vårt på mat og bolig.

Forbruksutgiftene har vokst i takt med økende kjøpekraft. Veksten i lønnsinntektene har med noen unntak, blant annet i 2020 da pensjoner og stønader bidro mest, vært den største bidragsyteren til økningen i disponibel realinntekt. Dette er det

beløpet vi har igjen når skatter og andre utgifter er trukket fra, justert for prisvekst. I 2020 var beløpet 293 100 kroner per person. Tall fra nasjonalregnskapet viser at husholdningenes disponible realinntekt økte i gjennomsnitt 2,8 prosent per år fra 1980 til 2020.

Mindre til mat og klær og mer til fornyelser

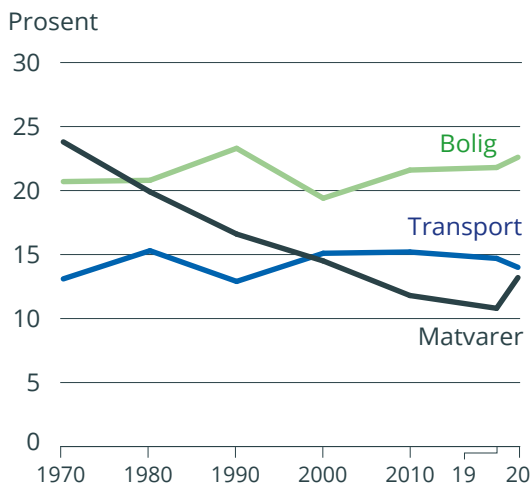
Over tid har vi brukt en stadig mindre andel av budsjettet på mat. Selv om andelen vi brukte på mat og alkoholfrie drikkevarer gikk litt opp fra året før i 2020, fra 11 til 13 prosent av de totale forbruksutgiftene, var samme andel i 1970 på 24. Det er ikke så overraskende, for jo høyere kjøpekraften er, jo mindre andel av budsjettet går vanligvis til nødvendighetsvarer.

Noe mer overraskende er det kanskje at vi også bruker en mindre andel av budsjettet på klær og sko. Nesten 5 prosent brukte vi på dette i 2020, omtrent halvparten av hva vi gjorde i 1970. Det skyldes ikke at vi kjøper mindre klær og sko, men at disse varene relativt sett er blitt billigere fordi prisveksten har vært langt mindre enn for de fleste andre varer.

I normalår bruker vi en stadig større andel av budsjettet vårt på varer og tjenester knyttet til reising, kultur og fritid. Spesielt har andelen som går til reiser og forbruk i utlandet vokst mye, fra 2 prosent i 1970 til 9 prosent i 2019. Andelen som går til kultur og fritid økte fra 7 til 11 prosent i den samme perioden.

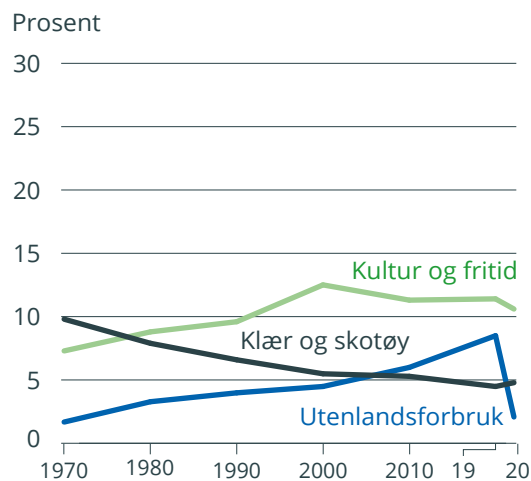
Utenlandsreiser og bruk av kultur- og fritidstjenester var det imidlertid mye mindre av i 2020 med reiserestriksjoner og stenging av kulturtilbud som følge av koronapandemien. Vi brukte da omtrent like stor andel av de totale forbruksutgiftene til reiser og forbruk i utlandet som i 1970.

Figuren viser andel av husholdningenes forbruksutgifter som går til matvarer, bolig og transport

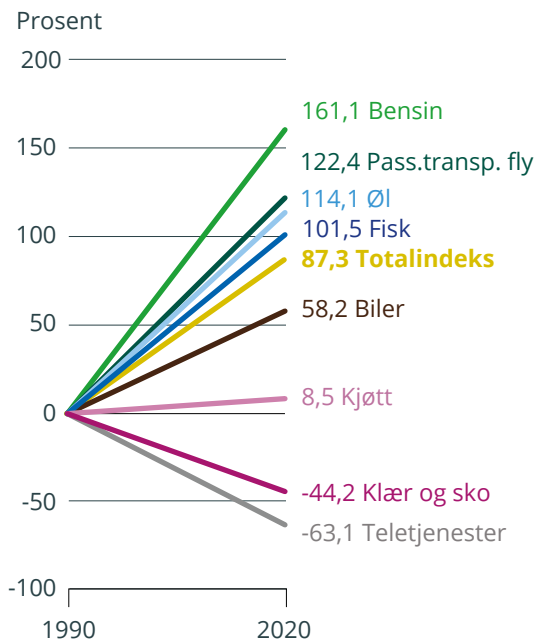
Kilde: ssb.no/knr

Figuren viser andel av husholdningenes forbruksutgifter som går til utenlandsforbruk, kultur og fritid samt klær og sko

Kilde: ssb.no/knr

Figuren viser prisvekst, utvalgte varer og tjenester. 1990-2020

Kilde: ssb.no/kpi

Ikke så forskjellig fra resten av Europa

Sammenliknet med resten av Europa skiller ikke norske husholdningers forbruksmønster seg så mye fra gjennomsnittet av EU-landene, men noen forskjeller er det. Norske husholdninger bruker mer på kultur og fritid, men mindre på blant annet bolig, mat, helse og utdanning. I tillegg til høy kjøpekraft har dette sammenheng med at i Norge, i motsetning til i en del andre land, dekkes mesteparten av utgiftene til helse og utdanning av det offentlige. Egenandelene tilknyttet disse tjenestene utgjør derfor beskjedne andeler av det samlede forbruket.

Endrede mat- og drikkevaner

Ikke bare bruker vi en mindre andel av pengene til mat, vi bruker dem også på andre matvarer.

Helsedirektoratet skriver i sin rapport *Utviklingen i norsk kosthold 2020* at forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid, selv om forbruket av frukt og bær har gått litt ned de senere årene. Forbruket av matpoteter er derimot kraftig redusert siden 1970-årene, mens forbruket av poteter som går til produksjon av potetprodukter (som potetgull og pommefrites) er mer enn doblet.

Forbruket av kjøtt har økt betydelig over tid, særlig fram til 2008. I senere år har forbruket av kjøtt totalt gått noe ned, mens forbruket

av hvitt kjøtt fra fjørfe økte kraftig lenge og gikk også litt opp i 2019. Forbruket av fisk og sjømat har gått ned over tid. Forbruket er nå lavere enn i 2015, men har forandret seg lite siste år.

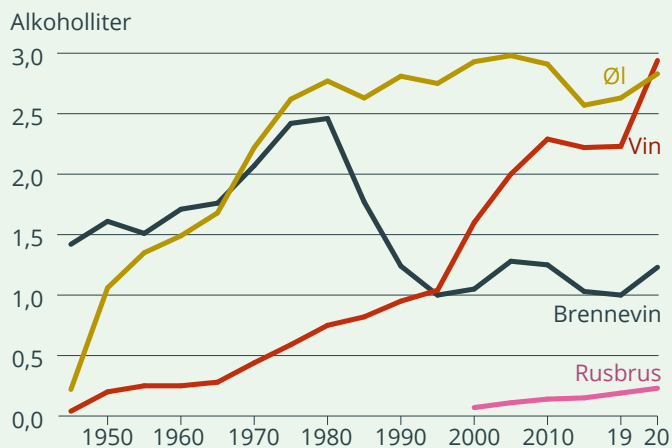
Melkeforbruket har også gått betydelig ned over tid, fra over 200 liter per person på 1950-tallet til knapt 80 liter i 2019. Mens vi tidligere for det meste drakk helmelk, er det nå lettmelk og skummet melk som dominerer, men også disse melketypene drikker vi nå mindre av. Omsetningen av brus og mineralvann er mer enn tidoblet siden 1950-årene, og vi drakk 119 liter hver i 2020, mot 9 i 1950.

Mer vin, mindre brennevin

Figuren viser alkoholormsättning per innbygger 15 år og over

Kilde: ssb.no/alkohol

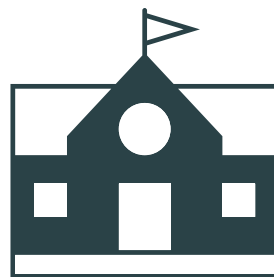

Utgiftsandelen som går til alkoholdrikker, har sunket fra 1970 til i dag, men målt i mengde kjøper vi mer alkohol.

Alkoholormsättningen økte jevnt fram til omkring 1980, med et økende forbruk av øl og brennevin. Deretter sank brennevinsforbruket med mer enn 50 prosent, og samtidig stabiliserte ølkonsumet seg, mens vinkonsumet steg. Etter 2011 sank totalomsättningen litt, men har de siste årene flatet ut, til det steg igjen i 2020

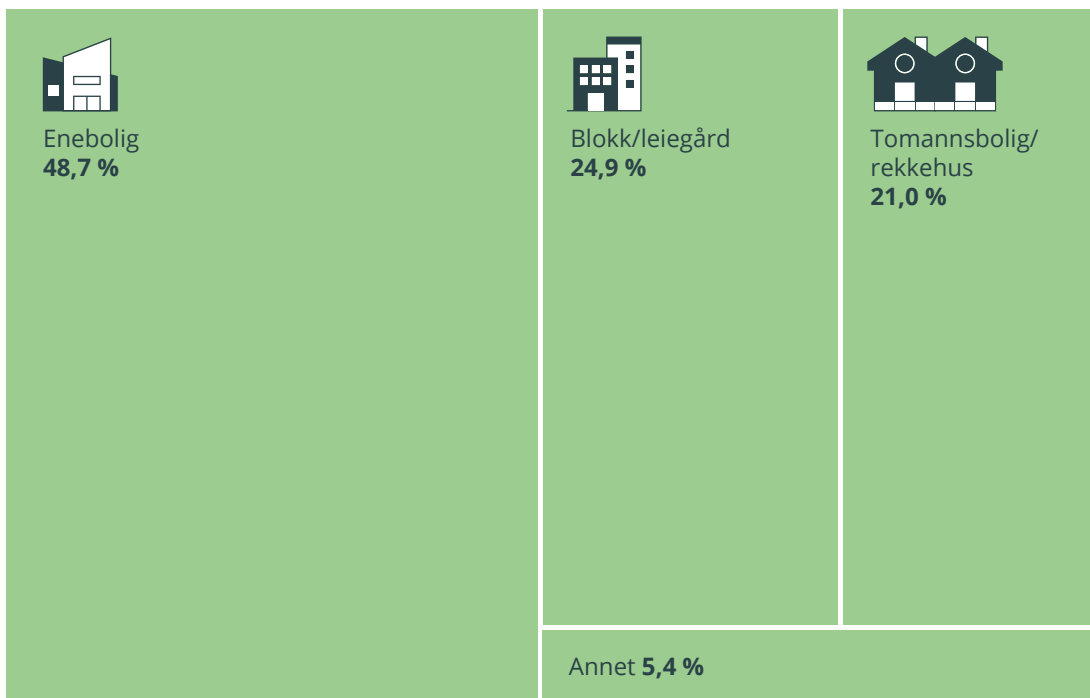
I 2020 kjøpte hver voksen person i gjennomsnitt over sju liter ren alkohol, mot knapt fem liter i 1970. Det var en økning på nesten 20 prosent fra 2019, men det må ses i sammenheng med at det meste av alkoholormsättningen i 2020 skjedde innenlands. Taxfree-salg på flyplasser, turistimport og grensehandel som kalles uregistrert omsättning, har i liten grad forekommet under de strenge reiserestriksjonene i 2020.

I hus og hytte

Flest eneboliger ...

Figuren viser boliger. 2021

Kilde: ssb.no/boligstat

Det er om lag 2 638 000 boliger i Norge. 49 prosent av boligene er eneboliger, 21 prosent er tomannsboliger, rekkehus, kjedehus og andre småhus, mens 25 prosent er blokkleiligheter.

Selv om det på landsbasis er flest eneboliger, er det store geografiske forskjeller, og i de store byene er det vanligst med blokkleiligheter. Særlig gjelder det for Oslo, der andelen blokkleiligheter er 72 prosent og andelen eneboliger bare 8.

... men blokkleilighetene blir stadig flere

81 prosent av dagens boligmasse er bygd etter 1945, og eneboliger er den vanligste boligtypen. Likevel har hvilke boliger vi bygger, endret seg når vi ser på byggeåret på de boligene vi har i dag, fordelt på ulike boligtyper. Fram til 1990 utgjorde eneboligene mer enn halvparten av nybyggene de fleste årene, og på 1980-tallet nesten 60 prosent. Etter 1990 har andelen eneboliger gått jevnt ned, og i perioden 2011 til 2020 var bare 27 prosent av nye boliger eneboliger, mens andelen blokkleiligheter var steget til 43 prosent. Utviklingen gjelder ikke bare i de største byene. I den samme perioden var det kun i fylkene Innlandet og Møre og Romsdal det fortsatt ble bygd flere eneboliger enn blokkleiligheter.

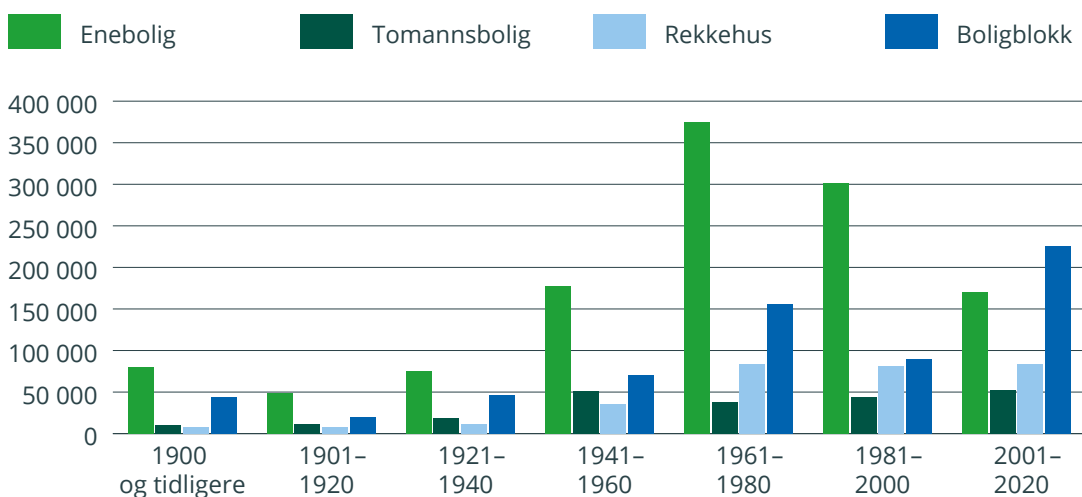
Boligproduksjonen var aller størst på 1970-tallet. Da ble det i gjennomsnitt bygd 41 000 nye boliger per år, mens det på 50-, 60- og 80-tallet

ble bygd rundt 31 000 boliger i året. Etter en nedgang til rundt 20 000 boliger per år i snitt på 1990-tallet har produksjonen steget relativt jevnt, og i 2020 ble det bygd 29 000 nye boliger.

Nesten åtte av ti husholdninger eier boligen selv

76 prosent av husholdningene eier boligen sin, mens 24 prosent leier. Det vanligste er å være selveier, 63 prosent av alle husholdningene er det, mens 14 prosent er andels- eller aksjeeiere. Hele 82 prosent av befolkningen bor i en bolig som husholdningen eier. Denne andelen har vært ganske stabil siden 1997, en periode der det har vært svært høy prisvekst for boliger. Sammenliknet med de fleste andre europeiske land er andelen personer som er eiere og som bor i enebolig, høy i Norge.

Antall boliger etter boligtype og byggeår¹

¹ Boliger med ukjent byggeår er ikke tatt med
Kilde: ssb.no/boligstat

Høyere boligstandard ...

I 1973 var det fortsatt 26 prosent av husholdningene som verken hadde bad eller WC, men allerede i 1988 var dette redusert til 2 prosent. Samtidig har andelen personer med to eller flere bad i boligen økt fra 18 prosent i 1988 til 38 i 2018.

Selv om vi bygger mindre boliger, er også husholdningene blitt mindre. Hvis vi sier at de som bor i en bolig med minst tre rom mer enn antallet personer i husholdningen bor svært romslig, så gjelder dette nå om lag en tredjedel av befolkningen, mot en fjerdedel i 1980. Men ikke alle har like mye plass. 7 prosent bor trangt, det vil si at det er færre rom enn personer i boligen (eller én person bor på ett rom), mens 10 prosent opplever

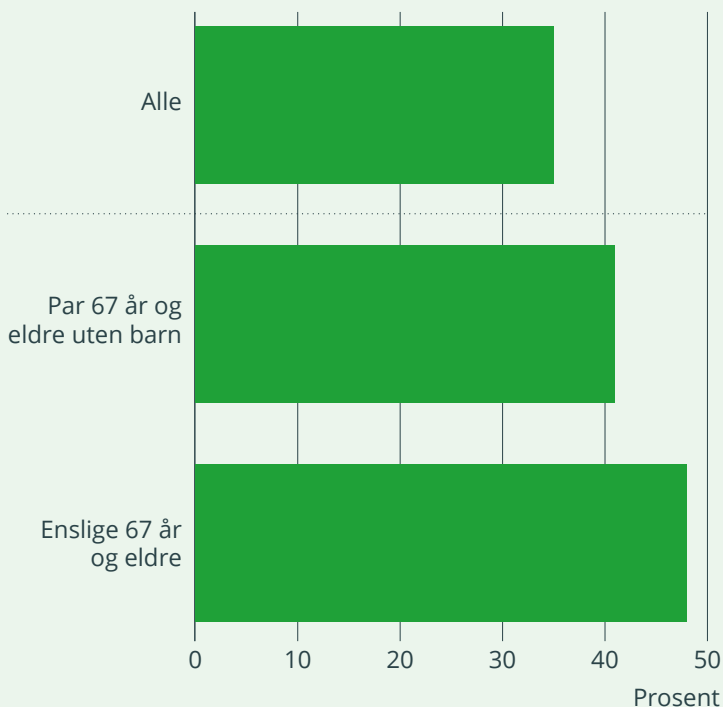
selv at boligen er for liten. I 1980 var det 16 prosent som bodde trangt, mens andelen var 8 i 1995 og har vært omtrent på samme nivå siden det.

... men dårlig rullestoltilgjengelighet

Eldrebylgen er over oss, og vi vil i framtiden trenge flere boliger som er tilgjengelig for bevegelseshemmede. Åtte av ti boliger er ikke tilgjengelig for rullestolbrukere, og bare drøyt én av tre bodde i 2018 i boliger der det ikke er trapper, trinn, bratte partier eller andre hindringer som gjør det vanskelig for rullestolbrukere å komme inn. Nesten halvparten av enslige over 67 år bor i en tilgjengelig bolig, mens det samme gjelder for fire av ti i samme alder som lever i par.

Tilgjengelig for rullestolbrukere. Privatboliger. 2018

Kilde: ssb.no/bo

Boligprisen mer enn seksdoblet siden 1992

Fra 1992 til 2020 økte prisen på brukte boliger med nesten 550 prosent. Prisøkningen har vært størst for blokkleiligheter, med hele 870 prosent. Til sammenlikning har den generelle prisveksten i perioden vært på 77 prosent. Prisøkningen har vært særlig stor i Oslo-området, og i Oslo og Bærum har boligprisene økt med nesten 900 prosent i samme periode.

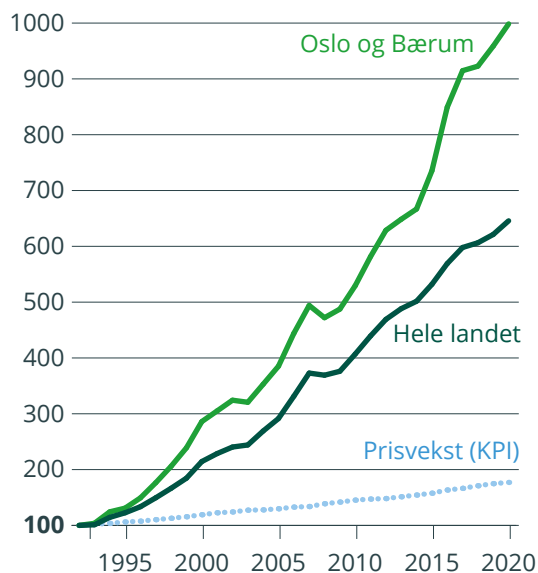
Kun en gang siden 1992 har prisen for brukte boliger gått ned, det var i finanskrisen 2008. I motsetning til det mange så for seg da pandemien brøt ut i fjor vår, har boligprisene økt i hele landet for både eneboliger, småhus og blokkleiligheter. Prisen på brukte boliger var i 2020 gjennomsnittlig 3,9 prosent høyere enn i 2019. Økningen var sterkest i Vestfold og Telemark samt Viken uten Akershus, med 5,8 prosent.

474 000 hytter og andre fritidsbygninger

Ved inngangen til 2021 var det nesten 474 000 fritidsbygninger (hytter, sommerhus og boliger benyttet som fritidsbolig) i Norge. Flest var det i Ringsaker (7 300) og Trysil (6 900), mens antall fritidsbygninger per kvadratkilometer var høyest i Hvaler (48) og lavest i Kautokeino (0,05). Det ble omsatt 15 800 hytter på det åpne markedet i 2020. Dette er en økning på 30 prosent fra året før, og ny rekord. 11 prosent av hyttene som ble omsatt i fritt salg i 2020, var nybygde.

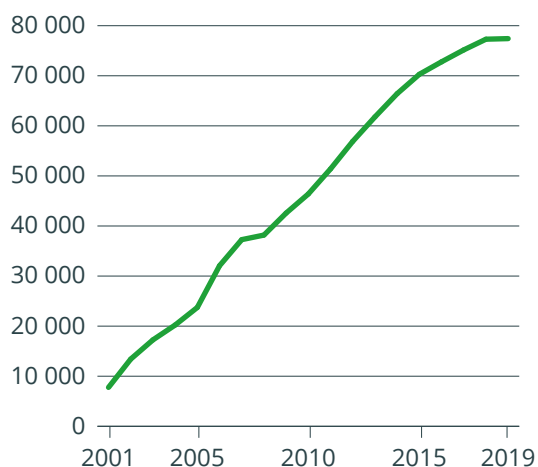
De senere år har også stadig flere kjøpt fritidsbolig i utlandet. I skattestatistikken for 2019 er drøyt 77 000 personer registrert med fast eiendom i utlandet, en tidobling siden 2001. 91 prosent har eiendom i Europa, og det er Spania og Sverige som har fristet flest. Hele 61 prosent har valgt disse landene, deretter følger Frankrike og Tyrkia. Utenfor Europa er det Thailand som er mest populært.

Figuren viser prisutvikling på brukte boliger. 1992=100

Kilde: ssb.no/bpi og ssb.no/kpi

Figuren viser antall personer med fast eiendom i utlandet

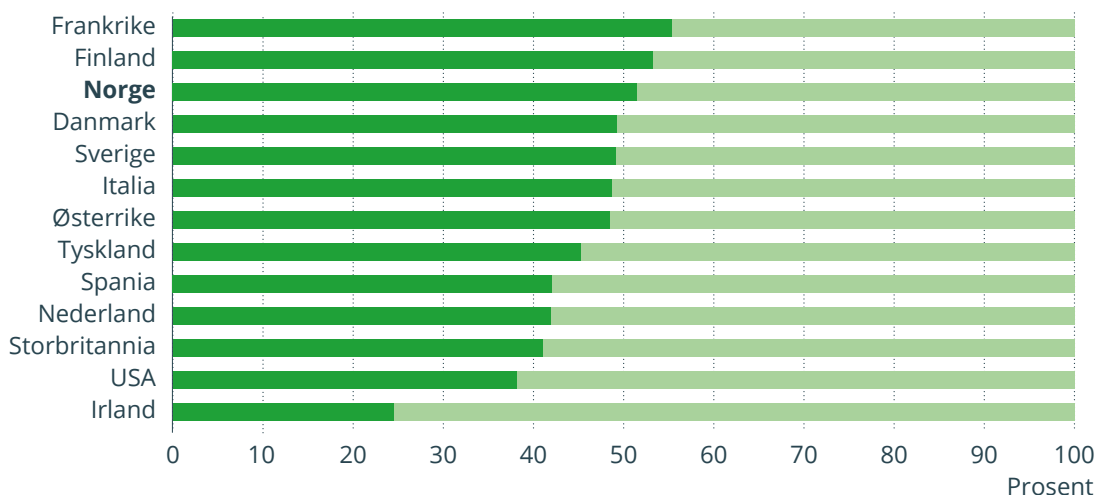
Kilde: ssb.no/selvangivelse

Fra vugge til grav

Velferdsstatens framvekst

Figuren viser offentlige utgifter som andel av BNP i utvalgte land. 2019

Kilde: OECD.

Velferdsstatens hovedoppgaver er – ved siden av ansvaret for befolkningens helse og utdanning – omsorg for barn, eldre og andre omsorgstrengende, og økonomisk sikring av den enkelte. Velferdssamfunnets framvekst har i stor grad vært en utvikling i retning av at det offentlige har overtatt ansvar for omsorgstjenester og velferdsytelser som tidligere ble utført i familien.

Velferdsstatens utvikling gjenspeiles på ulike måter i statistikken, blant annet om vi ser på offentlige utgifter som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP). Omkring 1960 utgjorde offentlige utgifter ca. 30 prosent av BNP. Deretter økte andelen gradvis til over 50 prosent på begynnelsen av 1990-tallet før den sank noe, blant annet på grunn av store oljeinntekter og høyt BNP. De siste årene har andelen igjen vært rundt 50 prosent, men lavere BNP og store utgifter til ulike støtteordninger under

koronapandemien gjorde at andelen i 2020 steg til 57 prosent. Utgifter til undervisning, helsestell og sosial trygd og velferd utgjør størstedelen av disse utgiftene.

Mer barnehage, mindre kontantstøtte

Det var i overkant av 5 600 barnehager i Norge i 2020. Over halvparten (53 prosent) av disse var private, og de sto for 50 prosent av barnehagetilbudet.

Noe over 272 000 barn hadde plass i barnehage i 2020, og dekningsgraden synes å ha stabilisert seg. Av alle barn i alderen 1–5 år hadde 93 prosent barnehageplass, noe som innebærer en økning på over 70 prosentpoeng siden 1980.

Av de eldste barna (3–5 år) hadde nesten alle (97 prosent) barnehageplass. For de yngste barna sank dekningsgraden noen år fra 1998, da kontantstøtten ble innført, men har senere økt til 85 prosent.

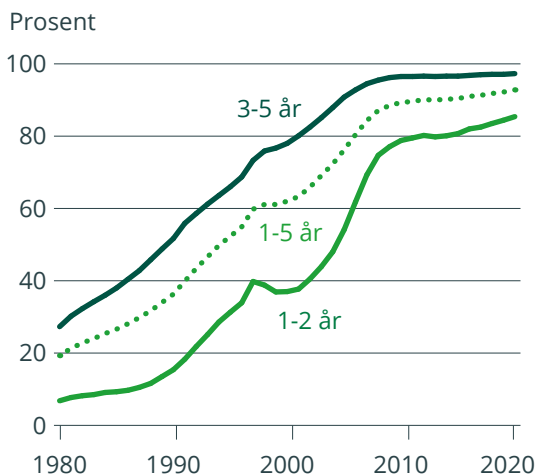
De senere årene har det vært en markert nedgang i antallet som mottar kontantstøtte. Ved utgangen av desember 2020 ble det utbetalt kontantstøtte for under 11 000 barn, mot over 88 000 i desember 2000. Ifølge NAV har reduksjonen over tid sammenheng med blant annet barnehageutbygging i kommunene, opphør av kontantstøtte for toåringer i 2012 og innstramninger i regelverket med virkning fra 1. juli 2017.

Litt færre barn får tiltak fra barnevernet

Siden 1970 er antallet barn med barnevernstiltak ved utgangen av året mer enn firedoblet, fra 9 000 til 36 800. Det har likevel vært en nedgang de tre siste årene, både når det gjelder undersøkelser og tiltak. Antallet barn som i løpet av 2020 mottok en eller annen form for tiltak, var 52 900. Dette er 3 prosent færre enn året før, men det tilsvarer fortsatt nesten 4 prosent av alle barn og unge i alderen 0–22 år.

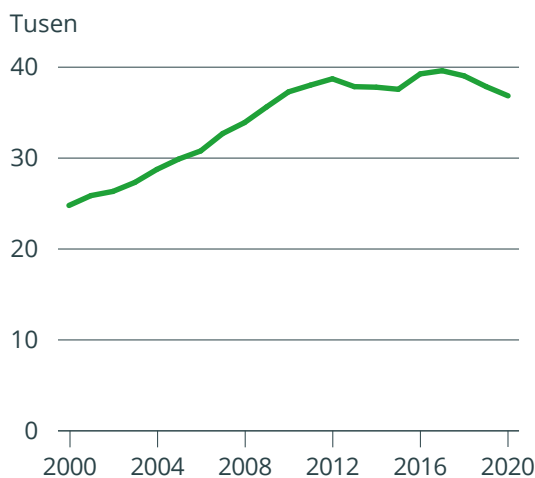
Langt de fleste barn og unge i barnevernet mottar ulike former for hjelpetiltak, som besøkshjem, plass i barnehage/SFO, støttekontakt eller råd og veiledning til foreldrene. Nesten 40 prosent av barna som mottok tiltak i 2020 var plassert utenfor hjemmet, de fleste i fosterhjem.

Barnehagedekning

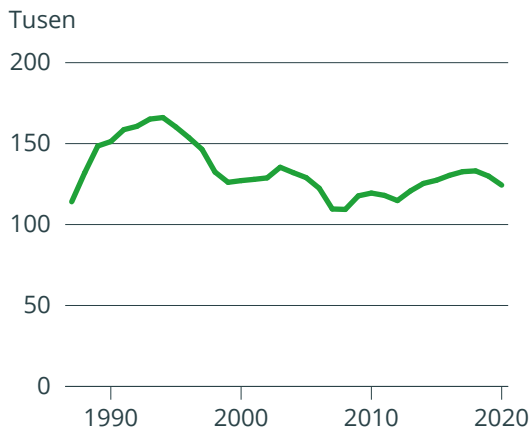

Kilde: ssb.no/barnehager

Antall barn og unge med barnevernstiltak per 31. desember

Kilde: ssb.no/barneverng

Økonomisk sosialhjelp¹. Antall mottakere

¹ Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottakere av introduksjonsstønad.

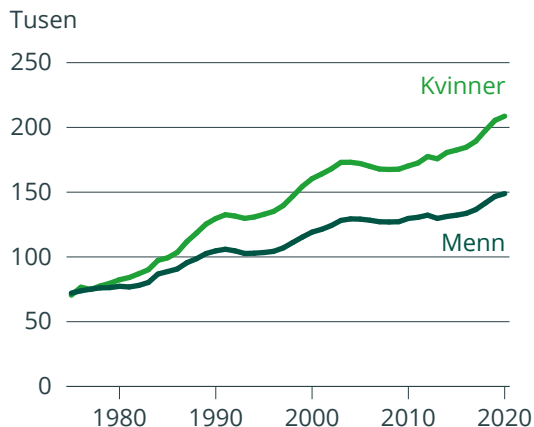
Kilde: ssb.no/soshjelpk

Nedgang i antall sosialhjelpsmottakere

Antallet sosialhjelpsmottakere økte kraftig på 1980-tallet og nådde 166 000 i toppåret 1994. Deretter sank tallene fram til 2008, til 109 000. Etter det har det vært en økning stort sett hvert år, men fra 2018 til 2019 var det, for første gang siden 2012, en nedgang i antallet sosialhjelpsmottakere. Nedgangen fortsatte i 2020, og i løpet av året mottok 124 400 personer økonomisk sosialhjelp. Dette er en nedgang på 4,3 prosent fra året før, men det utgjør fortsatt nesten 3 prosent av befolkningen i aldersgruppen 18 år og over.

Gjennomsnittlig stønadstid i 2020 var fem og en halv måned, og gjennomsnittlig stønadsbeløp var 9 964 kroner per måned.

Andelen sosialhjelpsmottakere er særlig stor blant unge, enslige (særlig menn) og enslige forsørgere, men trenden med at det blir færre yngre og flere eldre som mottar sosialhjelp fortsetter. Innvandrere er også overrepresentert blant mottakerne. Innvandrerandelen lå i 2020 på 47 prosent.

Antall uføretrygdede¹

¹ F.o.m. 2004 inkluderer tallene også personer med tidsbegrenset uførestønad.

Kilde: NAV.

Økende antall uføretrygdede

På midten av 1970-tallet var antall uføretrygdede omtrent 140 000, og det var like mange menn og kvinner. Utover på 1980-tallet økte så antallet kraftig og særlig blant kvinner. På begynnelsen av 1990-tallet flatet veksten ut, og antallet gikk ned i noen år, for så å øke igjen etter 1995.

Ved utgangen av 2020 var det samlede antallet uføretrygdede 357 600: 208 700 kvinner og 148 900 menn. Dette utgjør 10 prosent av befolkningen 18–67 år. Opp til 30-årsalder er det noe flere menn enn kvinner som mottar uføretrygd – med økende alder øker flertallet kvinner.

Når antallet kvinner som mottar uføretrygd har økt så markert, må dette ses i sammenheng med den sterke økningen i kvinners yrkesdeltakelse i denne perioden. Psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer er de vanligste årsakene til uførhet.

Flere yngre brukere av omsorgstjenester

Kommunale omsorgstjenester består blant annet av botilbud i institusjon (hovedsakelig sykehjem for de eldste) og helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende i egen bolig eller omsorgsboliger.

Samlet antall brukere har økt jevnt siden midten av 1990-tallet, både som følge av økning i antall innbyggere og nye typer tjenester. Ved utgangen av 2020 var det 290 000 personer som hadde en eller flere omsorgstjenester. Det er i hovedsak antall brukere av helsetjenester i hjemmet som har økt. Slike tjenester mottas av folk i alle aldre, og 45 prosent av dem som fikk helsetjenester i hjemmet ved utgangen av 2020 var under 67 år, mot 38 prosent i 2010.

Samtidig er det stadig færre som bor på institusjon, enten midlertidig eller permanent. Det gjaldt om lag 41 000 personer i 2020, mot 43 500 i 2010. Noen av årsakene kan være generelt bedre helse hos de eldre, samt myndighetenes satsing på heldøgntilbud hjemme også for de eldre.

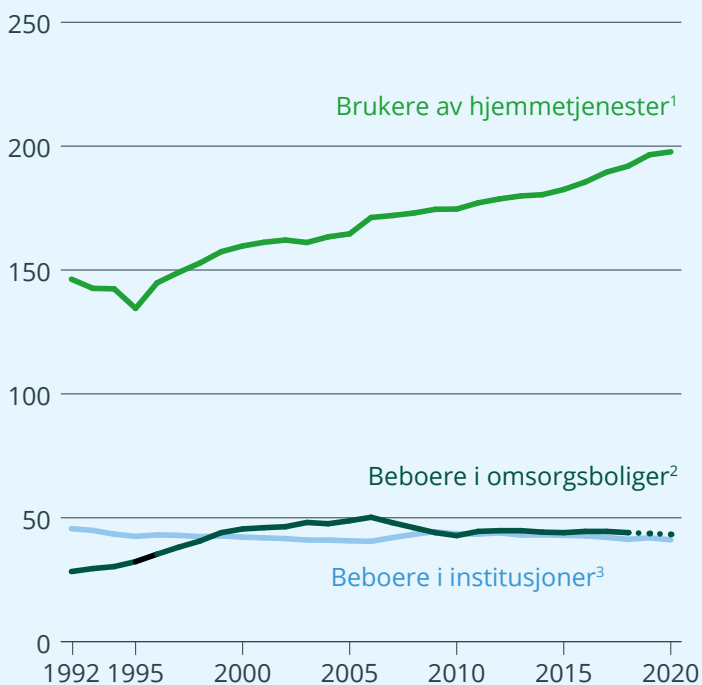
Brukere av utvalgte omsorgstjenester

¹Inkluderer her praktisk bistand og helsetjenester i hjemmet

²Innføring av ny IPLOS-versjon har ført til noen mangelfulle registreringer. 2019-tall for «Beboere i omsorgsboliger» er derfor ikke publisert.

³Gjelder sykehjem, aldershjem, barnebolig og avlastningsbolig

Kilde: ssb.no/pleie

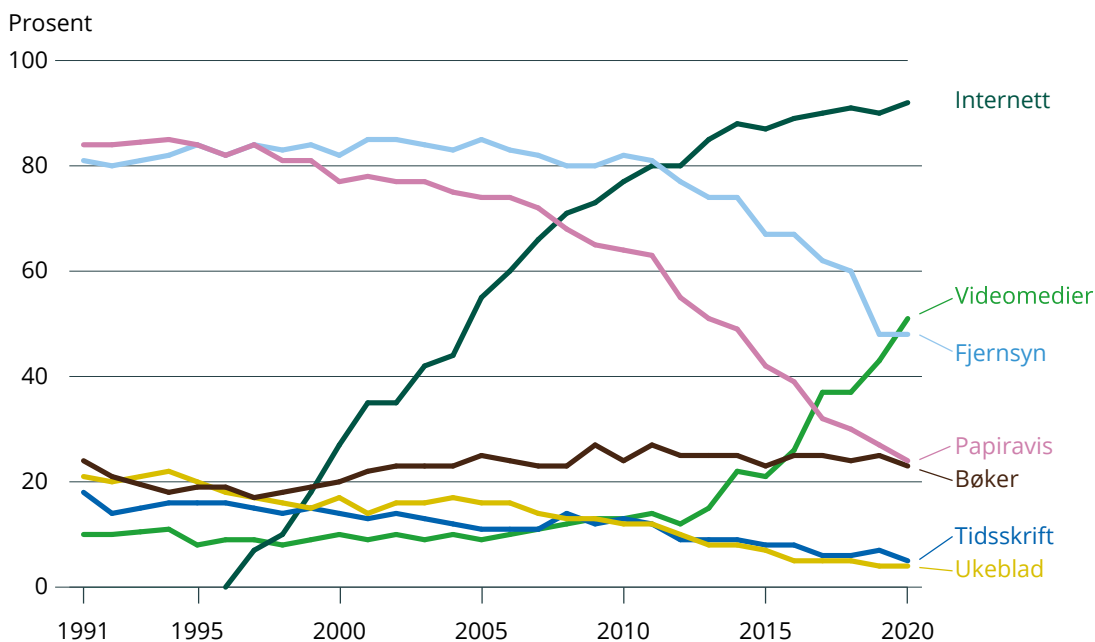

Fra papir til skjerm

Skjerm-mediene overtar

Figuren viser andel av befolkningen som bruker ulike medier en gjennomsnittsdag

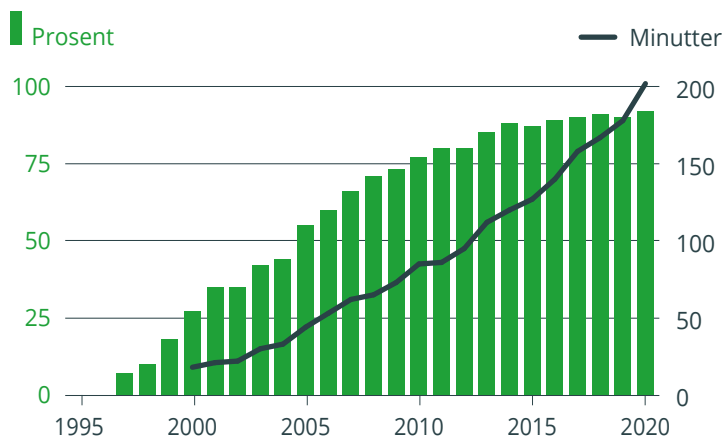
Kilde: ssb.no/medie

Skjermenes dominans er ikke ny, allerede i 1991 brukte vi nesten dobbelt så lang tid foran TV-skjermen som vi brukte til lesing.

Fra 1991 og framover var det papiravisene og fjernsynet som var de dominerende mediene i Norge, da over fire av fem i befolkningen leste aviser og så på TV en gjennomsnittsdag. Andelen som leser papiravis har siden falt og fortsatte å falle også i 2020. I 2020 var det både flere i befolkningen som brukte digitale medier enn tidligere, og vi brukte mer tid på dem.

Andel som har brukt internett og tid brukt i befolkningen en gjennomsnittsdag

Kilde: ssb.no/medie

Andelen som leser bøker, har derimot holdt seg relativt uforandret siden 1990-tallet.

3 t. 50 min.

Gjennomsnittlig brukstid blant dem som brukte nettet daglig i 2020

Unge menn mest på nett

Siden midten av 1990-tallet har andelen som bruker internett daglig, økt fra under 10 prosent til over 90. Blant dem som bruker nettet daglig, er gjennomsnittlig brukstid drøyt 3 timer og 50 minutter. De som er lengst på internett, er menn i aldersgruppen 16–24 år, som bruker over 5 ½ time på nett en gjennomsnittsdag.

Siden 2007, da Facebook etablerte seg i Norge, har bruken av sosiale medier økt kraftig. I dag er åtte av ti internettbrukere daglig på sosiale medier. Facebook er fortsatt størst, med 63 prosent, mens Snapchat og Instagram følger etter med 47 og 44 prosent.

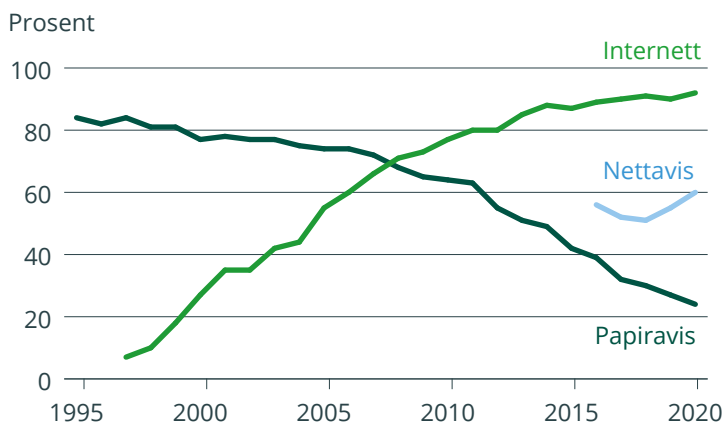
Digital spilling i alle aldre

35 prosent av befolkningen spiller digitale spill i gjennomsnitt en halvtime hver dag. Barn og unge opp til 24 år er de mest aktive spillerne. Spilletiden blant 20–24-åringene økte i 2020, og ligger nå på topp med en snittid på over 2 timer. 15 prosent av dem mellom 67 og 79 år oppgir at de spiller, i hovedsak spill på internett eller mobil.

Det er klart flest menn som spiller. I aldersgruppen 16–24 år spiller menn nesten fire ganger så mye som kvinner. Men i den eldste aldersgruppen, 67–79 år, er det flest kvinner som spiller.

Figuren viser andel papiravislesere, nettavislesere og internettbrukere i befolkningen en gjennomsnittsdag

Kilde: ssb.no/medie

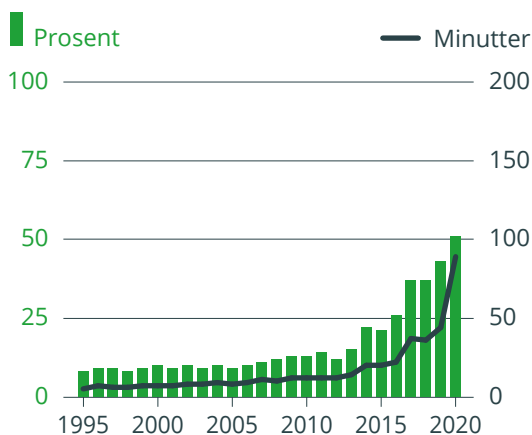

Flere leser nyheter på nett

Avisenes papiroplag økte fram til omkring 1990, men har siden stagnert og falt. Samtidig har andelen som leser papiraviser daglig, sunket siden midten av 1990-tallet, fra 85 til 24 prosent.

Men vi har ikke sluttet å lese aviser. I 2020 var folk vært spesielt opptatt av å få med seg nyheter. Når man regner lesing av papiraviser sammen med papiravisenes nettsider og rene nettaviser, som for eksempel Nettavisen og nrk.no, var andelen lesere 77 prosent i 2020. Det er aldersgruppen 45–66 år som har den høyeste andelen lesere, med 87 prosent.

Figuren viser andel som har brukt videomedier og tid brukt i befolkningen en gjennomsnittsdag

Kilde: ssb.no/medie

Halvparten dropper TV

Andelen som så fjernsyn var relativt stabil på 1990- og 2000-tallet med vel 80 prosent, mens tiden foran skjermen økte. Fra 2011 gikk både andelen seere og tiden foran skjermen ned hvert år, og i 2020 så under halvparten av befolkningen på TV. En større andel av dem som så på TV, så på direkte sendte nyheter sammenlignet med året før. De ivrigste TV-seerne finner vi blant de eldste (67–79 år). 75 prosent av dem så på TV en gjennomsnittsdag i 2020.

Andelen som bruker videomedier, som blant annet omfatter strømmetjenester, har økt mye over flere år, og forsterket seg ytterligere i 2020. 51 prosent av befolkningen så på video eller filmmedier en gjennomsnittsdag i 2020, og seertiden blant disse økte fra 1 time og 45 minutter i 2019 til knapt 2 timer i 2020.

Strømming er den mest utbredte måten å se på film- og videoinnhold, og sju av ti har tilgang til minst én betalt strømmetjeneste. Ungdom og unge voksne er de mest ivrige, og 82 prosent av dem mellom 16 og 24 år så på strømmet innhold en gjennomsnittsdag i 2020.

Eldre lytter til radio, unge bruker mobilen

Fra 1991 til 2009 sank andelen som lyttet på radio daglig fra 71 til 53 prosent. Etter et lite oppsving i 2014 var andelen radiolyttere i 2020 nede på 49 prosent. Det er først og fremst popmusikk og nyhetsprogrammer folk hører på, og fra 2019 til 2020 var det en liten økning blant dem som valgte å høre nyheter på radio.

Personer i alderen 67–79 år har størst lytterandel, med 64 prosent. Det er også radiolyttere i denne aldersgruppen som bruker mest tid til radiolytting, med mer enn 3 timer en gjennomsnittsdag.

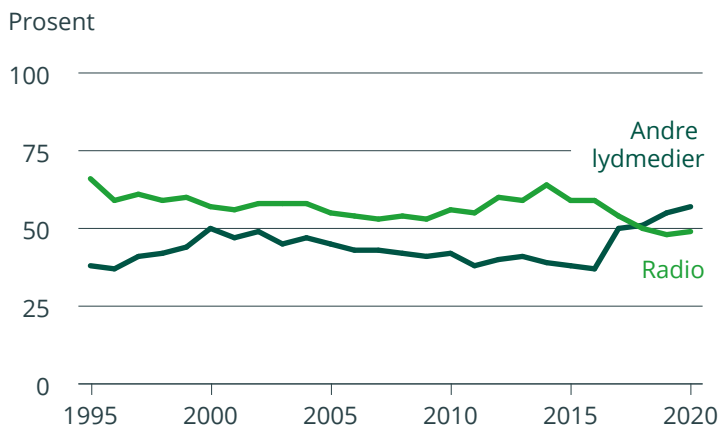
Andelen som lytter til andre lydmedier, som strømmet musikk, podkast og CD-plater, øker. 57 prosent lyttet til lydmedier en gjennomsnittsdag i 2020. Gjennomsnittlig lyttetid blant dem som brukte lydmedier, var 1 time og 45 minutter, en økning på 10 minutter fra 2019. CD-plater dominerte lydmarkedet i lang tid, men har gått betydelig ned de siste årene. Nå bruker nesten ni av ti lyttere mobiltelefonen til lydmedier.

Det er unge voksne som bruker mest tid på lydmedier. 20–24-åringene som bruker lydmedier, lytter i snitt 2 ½ time en vanlig dag. Det er særlig musikk denne aldersgruppen lytter til.

21 prosent av dem som hørte på lydmedier i 2020, valgte podkast. Den typiske podkastlytteren har høy utdanning og er mellom 25 og 44 år.

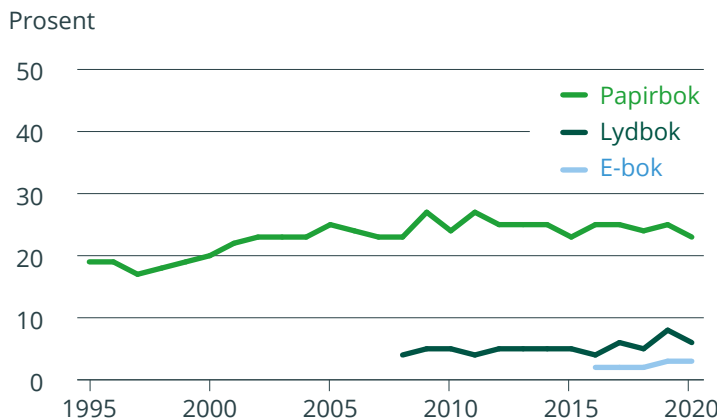
Figuren viser andel som lytter til radio og andre lydmedier i befolkningen en gjennomsnittsdag

Kilde: ssb.no/medie

Figuren viser andel boklesere, e-boklesere og lydboklyttere i befolkningen en gjennomsnittsdag

Kilde: ssb.no/medie

1 av 4

leser papirbøker
på fritiden

Flest kvinner leser bøker

Andelen som leser bøker på fritiden, holder seg stabil. Etter en viss nedgang på 1990-tallet økte andelen som har lest i en bok i løpet av dagen, og har de senere årene ligget på rundt 25 prosent. Andelen boklesere er høyere blant kvinner enn blant menn, henholdsvis 28 og 18 prosent i 2020, mens tilsvarende tall i 1991 var 28 og 19. Det siste året har andelen unge kvinner (16–24 år) som leser papirbøker falt kraftig, fra 27 til 14 prosent.

Skjønnlitteratur er den mest populære sjangeren for begge kjønn, men menn velger i større grad enn kvinner sakprosa-bøker om temaer som samfunn, politikk og historie. Andelen boklesere er høyest i den eldste og yngste aldersgruppen. Lese-tiden for boklesere er i snitt på 58 minutter en gjennomsnittsdag.

Bare 3 prosent leste en e-bok en gjennomsnittsdag i 2020, og det har holdt seg stabilt over lengre tid. 6 prosent har hørt på lydbok.

Få leser ukeblad og tegneserier

Andelen ukebladlesere var i 1991 21 prosent, mens det nå bare er 5 prosent som leser ukeblader (papir og nett) en gjennomsnittsdag. Familieblad, som for eksempel Hjemmet og Norsk ukeblad, er mest populært.

Tegneserier er mest populært blant barn, og særlig gutter. 3 prosent leser tegneserieblad på papir en gjennomsnittsdag, mens andelen for barn i alderen 9–15 år er 12 prosent. I 1991 var andelen for denne aldersgruppen på 52 prosent. Og hva er mest populært? Donald Duck! Både før og nå.

Stabilt kinobesøk de seneste årene

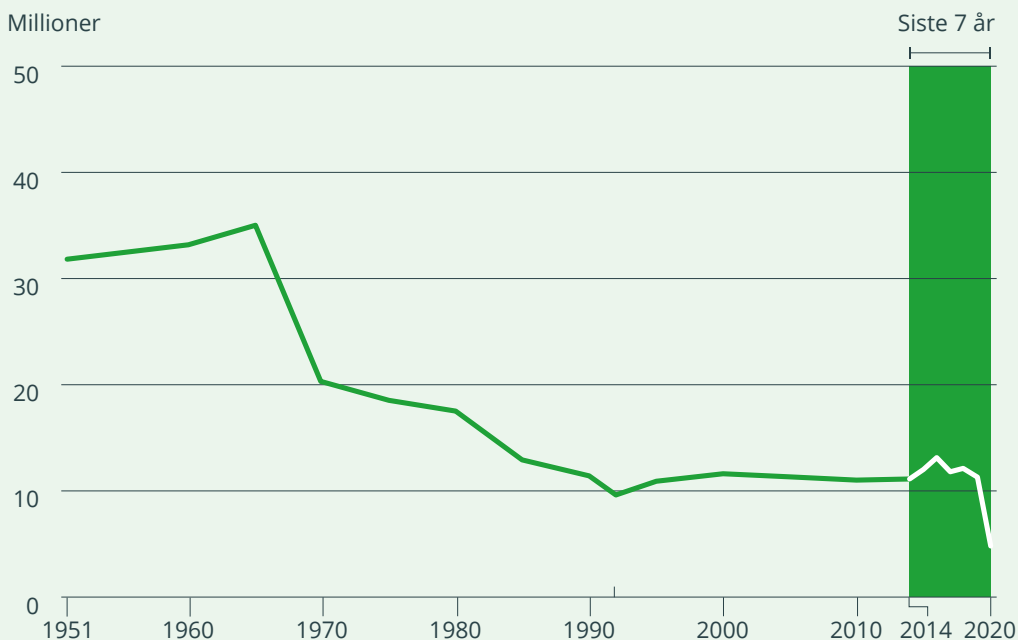
1950-årene var – i Norge som i Europa for øvrig – kinoens gullalder, og besøkstallene nådde om lag 35 millioner i 1960, altså nesten ti kinobesøk per innbygger.

På begynnelsen av 1960-tallet kom fjernsynet til Norge, og fram til 1970 ble besøkstallene for kino nesten halvert, mens det på 1970-tallet bare var en svak nedgang. På 1980-tallet kom en ny nedgangsperiode, og bunnen ble nådd i 1992, med 9,6 millioner besøk. De siste årene har besøkstallene ligget mellom 11 og 13 millioner. I koronaåret 2020 ble imidlertid antall kinobesøk mer enn halvert, fra 11,3 millioner i 2019 til 4,8 i 2020, det laveste vi har sett noen gang.

Før koronapandemien var kinotallene stabile i flere år, og man så to tendenser: Andelen som har vært på kino siste 12 måneder økte, fra 70 prosent i 2004 til 75 prosent i 2019, mens gjennomsnittlig antall besøk har sunket hele dette århundret, fra vel fire besøk til tre i 2019. Særlig unge går nå sjeldnere på kino enn før, men det er fortsatt denne gruppen som går oftest.

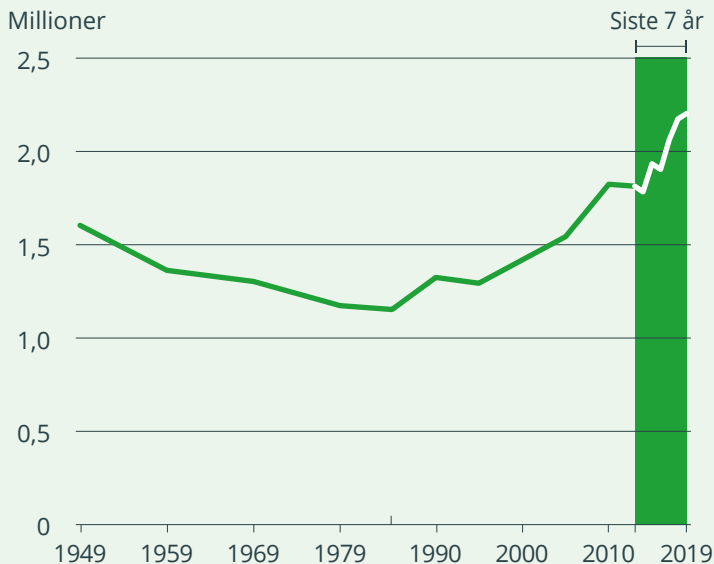
Besøkstall på kino

Kilde: ssb.no/kultur_kostr

Antall tilskuere på teater og opera/ballett

Kilde: ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/kulturstatistikk-2019

Flere på opera og på konserter

Teater-, ballett- og operabesøket var lenge synkende. Men fra midten av 1980-tallet tok besøket seg opp, og etter en stagnasjon omkring 1990 økte det igjen og lå på litt over 2 millioner besøk i 2019. Halvparten av befolkningen oppga å ha vært på teater i løpet av et år, 8 prosent hadde vært på opera og 14 prosent hadde sett ballett i året før koronapandemien. 2020-tallene kommer først til høsten, men de vil naturlig nok vise en stor nedgang da tilbudene har vært helt eller delvis stengt.

Andelen som har vært på konsert i løpet av et år, økte markert fra 1991 til 2008, fra 48 til 62 prosent. Senere har andelen vært stabil.

Om lag 40 prosent av befolkningen var på en kunstutstilling og/eller besøkte et museum i årene før pandemien. I 2019 var antall besøkende 10,4 millioner, mens det i 2020 sank til 5,1 millioner.

Fotball flest tilskuere

Andelen som er tilskuere på et idrettsarrangement i løpet av året, har ligget stabilt mellom 50 og 60 prosent i mange år. Fotball er den idretten som har flest tilskuere, fulgt av håndball. De fleste idrettene har forholdsvis stabile tilskuertall, mens skiidretten hadde et uvanlig høyt tall i 1994, antakelig på grunn av OL på Lillehammer.

Biblioteket mer enn bøker

Utlånet av bøker fra folkebibliotekene økte i hele etterkrigsperioden og fram til på begynnelsen av 1990-tallet: Fra 3,3 millioner utlån rundt 1945 til vel 20 millioner. Deretter sank utlånstallet til knapt 17 millioner i 2016. Etter som det nå bare telles førstegangslån og ikke fornyelser, kan ikke de nyeste utlånstallene sammenliknes med tall fra 2016 og tidligere. Antall førstegangslån av bøker var i 2020 på 9,7 millioner, en nedgang fra 12,2 millioner året før. I tillegg var førstegangslån av andre medier som musikk, lydbøker og DVD-er på 1,6 millioner i 2020, sammenliknet med 2,7 millioner i 2019.

Nesten halvparten av befolkningen besøker et folkebibliotek i løpet av et normalår. Mange deltar også på ulike arrangementer på bibliotekene. I 2019 ble det gjennomført i underkant av 64 000 arrangementer med til sammen 1,7 millioner deltakere. I 2020 er tallene mer enn halvert, til rundt 30 000 arrangementer og 650 000 deltakere.

Mest for kvinner – og høyt utdannede

Det er flere kvinner enn menn som bruker de tradisjonelle kulturtilbudene. Kvinner går i større grad på teater, ballett-/danseforestillinger, kunstutstillinger og folkebibliotek. Menn går derimot oftere på ulike idrettsarrangement. Menn og kvinner går i omtrent like stor grad på kino og kulturfestivaler, museer, konserter og opera/operette.

I tillegg til kjønnsforskjellene er forskjellene mellom de ulike utdanningsgruppene de mest slående: De fleste kulturtilbud benyttes langt oftere av folk med høyere utdanning. Særlig er forskjellene tydelige når det gjelder de «smale» kulturtilbudene som kunstutstillinger, teater, ballett og opera.

Barn 9–15 år er de flittigste brukerne av bibliotek, og opera er mest populært blant de eldste (67–79 år). Kino og idrettsarrangementer besøkes mest av dem under 45 år, mens folk i alle aldre benytter seg av både museum og konserter.

Andel personer 9–79 år som har brukt ulike kulturtilbud siste år. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Kino	58	61	60	65	68	70	67	72
Idrettsarrangement	57	59	54	57	55	56	55	55
Folkebibliotek	49	51	52	52	54	51	49	46
Museum	41	45	44	45	42	43	41	44
Teater/musikal/revy	44	45	44	50	49	53	45	50
Kunstutstilling	41	44	43	44	42	42	38	36
Konsert	48	55	57	58	61	62	61	62
Ballett/dans	8	9	8	11	12	13	14	14
Opera/operette	5	5	6	6	5	7	8	8
Kulturfestival	28	32	31	32

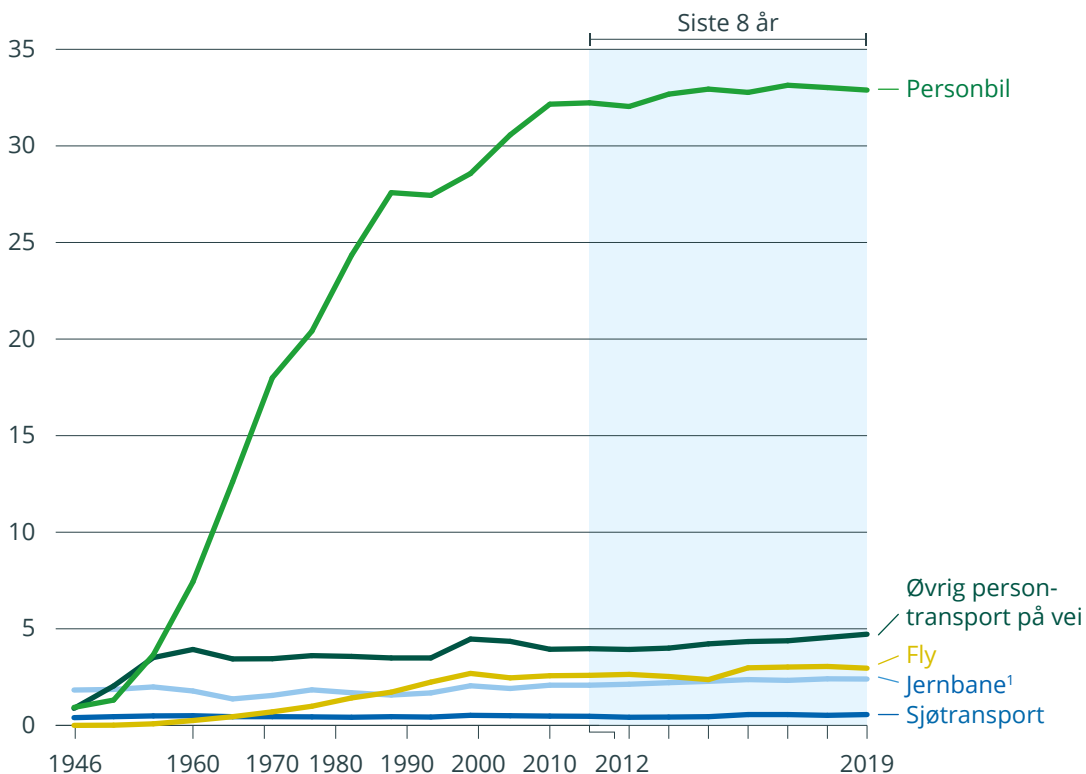
Kilde: ssb.no/kulturbar

På fire hjul

Mil etter mil ...

Figuren viser innenlands persontransport. Passasjerkilometer per innbygger per dag

¹ Inkl. sporveier/forstadsbaner.

Kilde: ssb.no/transpinn

I 1946 reiste nordmenn i gjennomsnitt 4 km daglig innenlands, og nesten halvparten av reisen (1,8 km) foregikk med jernbane. I dag reiser vi mer enn ti ganger så langt (44 km), og 76 prosent av alle innenlandsreiser foregår med personbil. Det er først og fremst bruk av personbil og fly som har økt, for jernbane og sjøtransport har tallene endret seg lite i løpet av 70 år.

... bil etter bil

Rasjoneringen på kjøp av personbiler, som ble innført etter andre verdenskrig, ble opphevet i 1960, og ved utgangen av året var det registrert 338 000 biler (inkludert vare- og lastebiler og busser) i Norge. Fram til 1987 var det en kontinuerlig vekst i bilparken, til 1,9 millioner, deretter fulgte noen år med liten eller ingen vekst. Fra siste halvdel av 1990-tallet har det igjen vært en jevn vekst. Den totale bilbestanden (inkludert vare- og lastebiler og busser) var ved utgangen av 2020 3,4 millioner, hvorav personbiler utgjorde 2,8 millioner.

Biltettheten er 521 personbiler per 1 000 innbyggere. Høyest er den i Innlandet (619) og Viken (563), lavest i Oslo (432) og Vestland (475). Ifølge Statens vegvesens reisevaneundersøkelse fra 2019 bodde 87 prosent av befolkningen i en husholdning med tilgang til bil, mens 43 prosent hadde tilgang til minst to biler. Andelen husholdninger i Oslo som ikke har tilgang til bil, har økt fra 32 til 37 prosent på fem år. I Bergen er andelen 24 prosent, i Trondheim 23 prosent, mens det i Stavanger er kun 15 prosent av husholdningene som ikke har tilgang til bil.

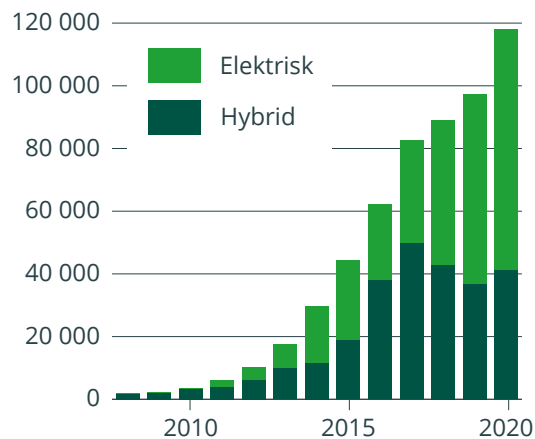
Bensin var lenge det dominerende drivstoffet, men fra 2007 er det hvert år solgt mer diesel enn bensin. I 2020 utgjorde diesel 75 prosent av det samlede drivstoffsalg, men både bensin- og dieselsalg har hatt en nedgang de siste årene.

Samtidig har salget av elbiler og hybrider skutt fart. I 2020 var over 83 prosent av nyregistrerte personbiler enten elbiler eller hybrider, og ved utgangen av året utgjorde de til sammen 22 prosent av personbilparken.

På to hjul

Det er ikke bare bilparken som har vokst, også antallet motoriserte tohjulinger var lenge økende. Etter en foreløpig topp på midten av 1980-tallet flatet salget ut. Samtidig økte antallet tunge motorsykler, mens mopeden tapte terreng. Men etter årtusenskiftet har igjen mopedsalg tatt seg kraftig opp selv om det har vært en liten nedgang de siste fire årene. Og nå er det ikke lenger den tradisjonelle mopeden som selger, men hovedsakelig scootere.

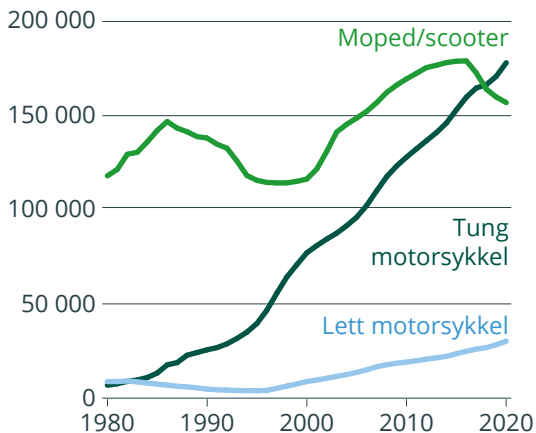
Nyregistrerte el- og hybridbiler¹

¹ Personbiler ekskl. bruktimporterte.

Kilde: OFV (Opplysningsrådet for Veitrafikken).

Antall tohjulinger

Kilde: ssb.no/bilreg

Elsykler, elektriske sparkesykler og ståhjulinger har også kommet for fullt. I 2020 ble det importert om lag 194 200 av disse fremkomstmidlene, en økning på 8 prosent fra året før.

Mobilitetens pris

Men mobiliteten har sin pris. Siden 1940 er til sammen over 23 000 personer omkommet på norske veier. Antallet dødsfall i trafikken økte i hele etterkrigsperioden og nådde et toppunkt i begynnelsen av 1970-årene med vel 500 drepte hvert år. Siden den gang har trenden vært en nedgang i antall drepte, og i 2020 døde 93 i trafikken – det laveste tallet siden 1947. På samme måte som for 70 år siden er også i dag det store flertallet (81 prosent) av de drepte menn.

Antallet skadde viser en liknende økning fram til om lag 1970. Men skadetallene sank ikke på samme måte som antallet drepte, de holdt seg lenge ganske stabilt rundt 11 000–12 000 i året. De siste årene har imidlertid også skadetallene sunket til under halvparten, og i 2020 var det 4 436 som ble skadet i trafikken.

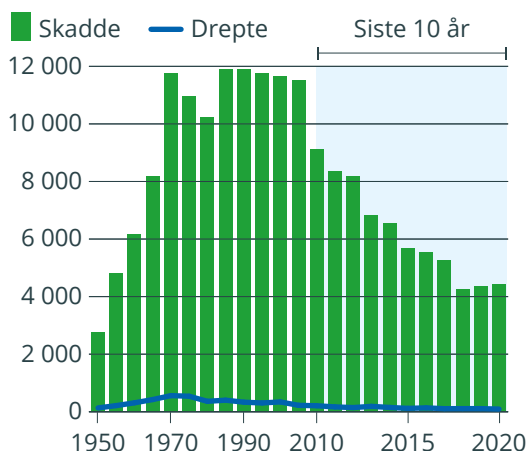
Øst og sør verst

I forhold til folketallet har det i Norge vært 2 eller færre drepte i trafikken per 100 000 innbyggere de siste tre årene. Dette gjør Norge til det sikreste landet i Europa for trafikantene. I den andre enden av skalaen finner vi Romania med nesten 9 omkomne per 100 000 innbyggere.

I Europa¹ mistet 21 600 mennesker livet i trafikken i 2020. Dette er en nedgang på 16 prosent fra året før, og den største årlige nedgangen som noensinne er registrert. Mindre trafikk som følge av nedstenging av samfunnet under koronapandemien er nok den viktigste forklaringen.

¹ EU pluss Norge, Storbritannia, Serbia, Sveits og Israel.

Antall drepte og skadde i trafikken

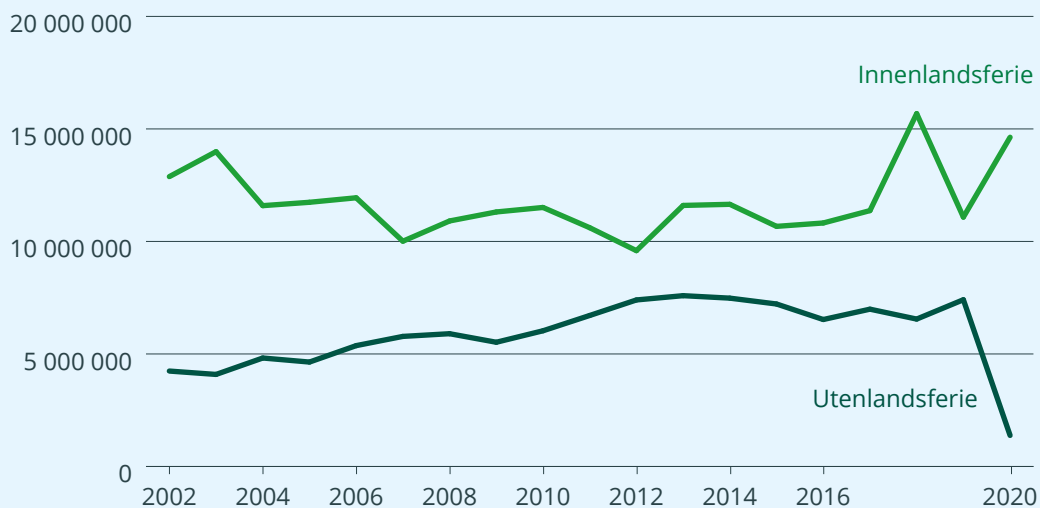
Kilde: ssb.no/vtu

Drepte i trafikken per 100 000 innbyggere i enkelte europeiske land. 2020

Romania	8,5
Latvia	7,3
Polen	6,6
Kroatia	5,8
Hellas	5,4
Portugal	4,7
Italia	4,0
Finland	4,0
Frankrike	3,9
Tyskland	3,3
Spania	2,9
Danmark	2,7
Storbritannia	2,4
Sverige	2,0
Norge	1,7

Kilde: ETSC (European Transport Safety Council).

Antall feriereiser

Kilde: ssb.no/reise

Kortreist ferie for flere

Etter tusenårsskiftet har det totale antall reiser (med minst én overnatting) vi foretar i løpet av et år, ligget relativt stabilt mellom 21 og 24 millioner. Unntaket var 2018 da vi foretok hele 27 millioner reiser, og 2020 da antallet sank til 18,3 millioner. Nedgangen skyldes hovedsakelig redusert reiseaktivitet etter at koronatiltak som reiserestriksjoner og karanteneplikt ble innført i midten av mars. Det var særlig feriereiser utenlands og jobbreiser det ble færre av. I 2020 utgjorde sistnevnte bare drøyt 12 prosent av alle reiser, mot nesten 25 prosent i 2019.

Antall ferieturer til utlandet økte kraftig utover 2000-tallet, og nådde et toppunkt i 2013 med 7,6 millioner reiser. Etter det lå tallet stabilt på mellom 6,5 og 7,5 millioner, før det i 2020 falt til 1,4 millioner. De mest populære ferielandene har lenge vært Sverige og Spania, og var det også i 2020, men Danmark tar innpå og har de siste årene vært nesten like populært som Spania.

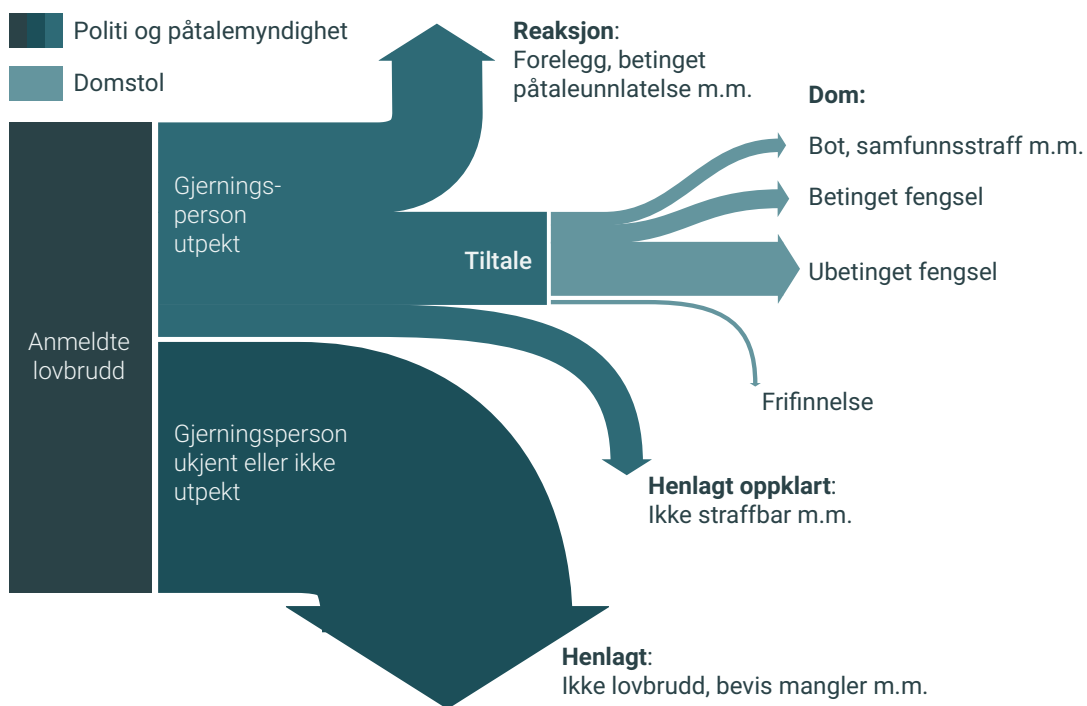
Tallet på innenlandsferier gikk samtidig litt ned, men har økt de senere årene og var i 2018 på rekordhøye 15,7 millioner. I 2020 foregikk hele 88 prosent av alle feriereiser innenlands, men med totalt 14,6 millioner reiser ble det likevel ingen ny rekord. Dobbel så mange som året før holdt seg nemlig heller hjemme i ferien.

Lovens arm

Fra anmeldt lovbrudd til straff

Figuren er en skematisk framstilling av lovbruddenes gang gjennom rettsapparatet

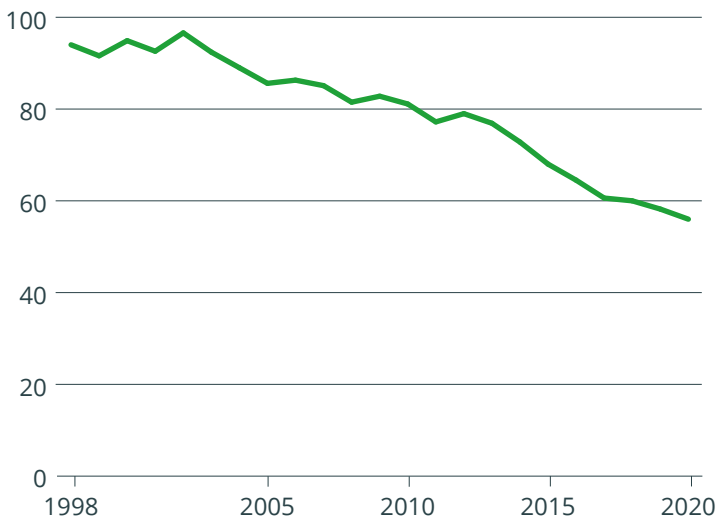

Kilde: ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/fra-overgrep-til-straff

Hvis vi følger alle politianmeldelser gjennom rettssystemet, kan vi noen år senere gjøre opp følgende status for disse: Et mindre antall av anmeldelsene blir henlagt fordi det ikke har funnet sted noe straffbart forhold. Av alle lovbrudd som blir ferdig etterforsket og avgjort, blir rundt halvparten henlagt som uopklart. Av de lovbruddene som blir oppklart, blir et flertall avgjort ved forelegg eller påtaleunntatelse.

Figuren viser anmeldte lovbrudd per 1 000 innbyggere

Kilde: ssb.no/lovbrudda

Om lag en femtedel av lovbruddene resulterer med tiltale i domstolene, og nesten alle disse medfører straffereaksjon ved dom. Litt over 10 prosent av lovbruddene ender med ubetinget fengsel.

Økning - så nedgang

I et lengre perspektiv har antallet anmeldte lovbrudd økt kraftig. Antallet etterforskede forbrytelser er omtrent tidoblet siden slutten av 1950-årene, men om vi tar hensyn til at også befolkningen har økt i perioden, representerer økningen en femdobling.

Etter tusenårsskiftet har det samlet sett vært en betydelig nedgang i den registrerte kriminaliteten, og vi må antakelig 30 år tilbake for å finne mindre kriminalitet enn det vi har i dag.

Nær 30 prosent
av alle anmeldte lovbrudd
gjelder eiendomstyveri

Færre anmeldte lovbrudd

Etter en økning på 1980- og 1990-tallet nådde antallet anmeldte lovbrudd en topp i 2002, med 437 300. Deretter har antallet sunket til 300 600 i 2020. Det er en nedgang på 3 prosent fra året før. Nedgangen skyldes i hovedsak færre tyverier, men det siste årets samfunnsendringer og ulike restriksjoner som følge av koronapandemien har også påvirket andre typer lovbrudd. Det var blant annet nedgang i ordens- og integritetskrenkelser, men flere anmeldte trafikkløvbrytninger og eiendomsskader.

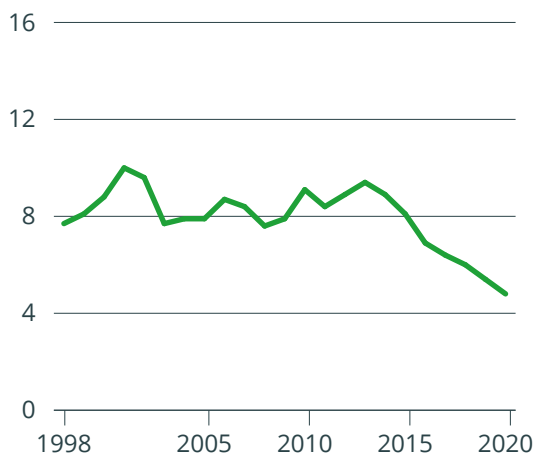
Fortsatt mange tyverier, men færre innbrudd i boliger og biler

Selv om antall eiendomstyverier gikk ned med drøyt 8 prosent fra 2019 til 2020, utgjør denne lovbruddsgruppen fortsatt nær 30 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Samtidig er det for denne gruppen at nedgangen har vært klart størst over lengre tid, og det er særlig tyverier fra boliger og tyverier av og fra biler som viser en markert nedgang. Nedgangen i 2020 har i stor grad skjedd innenfor tyverier på offentlig sted, særlig fra personer, og må ses i sammenheng med at befolkningen i mindre grad beveget og oppholdt seg i det offentlige rom i pandemiåret.

Mindre narkotika de aller siste årene

Fra introduksjonen av «narkotika» som begrep i kriminalstatistikken på slutten av 1960-tallet har omfanget av denne typen lovbrudd økt kraftig. Siden toppåret 2013, med nesten 47 300 anmeldte narkotikalovbrudd, er denne typen anmeldelser redusert med 45 prosent til 25 800 i 2020. Grov narkotikaovertrødelse mot straffeloven utgjorde da nesten 4 prosent, mens mindre alvorlige overtrødelse av legemiddeloven (bruk og mindre besittelse) ble redusert til 48 prosent av alle narkotikalovbruddene.

Figuren viser anmeldte narkotikalovbrudd per 1 000 innbyggere

Kilde: ssb.no/lovbrudda

Ikke mer vold, men flere seksuallovbrudd

Vold og mishandling utgjør drøyt 12 prosent av anmeldte lovbrudd, som i 2020 tilsvarte 37 100 tilfeller. Fremdeles er det slik at de mindre alvorlige typene – trusler og kroppskrenkelser – dominerer. I levekårsundersøkelsen som spør om utsatthet og uro for lovbrudd, svarte 4,7 prosent av befolkningen i 2018 at de har vært utsatt for vold eller trusler om vold i løpet av året. Blant unge menn og kvinner er denne andelen betydelig lavere enn for 10–20 år siden.

Årlig ble i underkant av 1 000 seksuallovbrudd anmeldt i perioden 1960 og fram til midten av 1980-tallet. Etter dette har det registrerte antallet økt betydelig for de fleste typer av seksuallovbrudd, og i 2020 var det nesten 6 900 anmeldte seksuallovbrudd.

Noe er langt mer oppklart enn annet

Hvorvidt lovbrudd blir oppklart eller ikke varierer. Av lovbruddsgruppene har trafikkovertrødelse og rusmiddellovbrudd den høyeste oppklaringsprosenten, med henholdsvis 81 og 80 prosent i 2019. Også ordens- og integritetskrenkelser har høy oppklaringsprosent, med 69 i 2019.

Eiendomsskade og eiendomstyveri har lavest oppklaringsprosent, med henholdsvis 21 og 19 prosent. Blant de mer spesifiserte lovbruddstypene er det imidlertid relativt stor ulikhet i andelen som blir oppklart eller ikke. For eksempel endte 69 prosent av alle mindre tyverier fra butikk og annet salgssted som oppklarte, mens dette kun gjaldt 2 prosent av sykkeltyveriene.

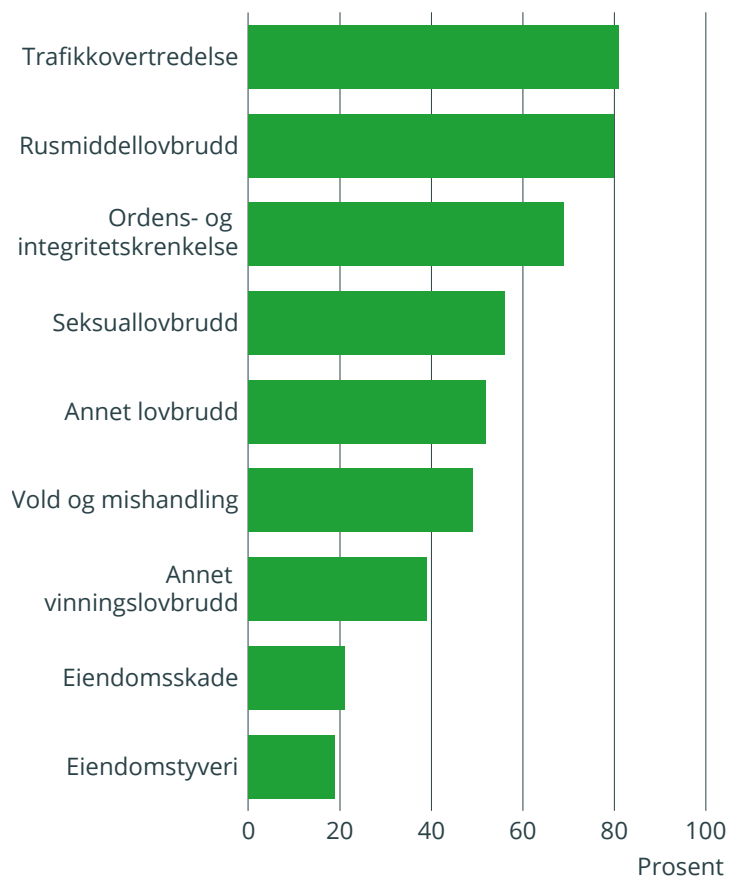
Gjerningsmannen sjelden kvinne

Over tid har det vært en nedgang i antall unge som blir siktet for lovbrudd. Tar vi hensyn til endringene i folketallet, er omfanget av siktede personer under 30 år blitt redusert med nesten én tredjedel i perioden 2009–2019. Men fortsatt er det unge i alderen 18–21 år som har den høyeste andelen siktede. I 2019 ble om lag 6 prosent av alle menn i denne aldersgruppen tatt for ett eller flere lovbrudd. Den tilsvarende andelen blant 18–21-årige kvinner var om lag 1 prosent.

Kvinnene utgjør 16 prosent av alle dem som siktes for lovbrudd. Kvinneandelen blant siktede for tyveri er 35 prosent, og høyest for mindre tyverier fra butikker med 44 prosent.

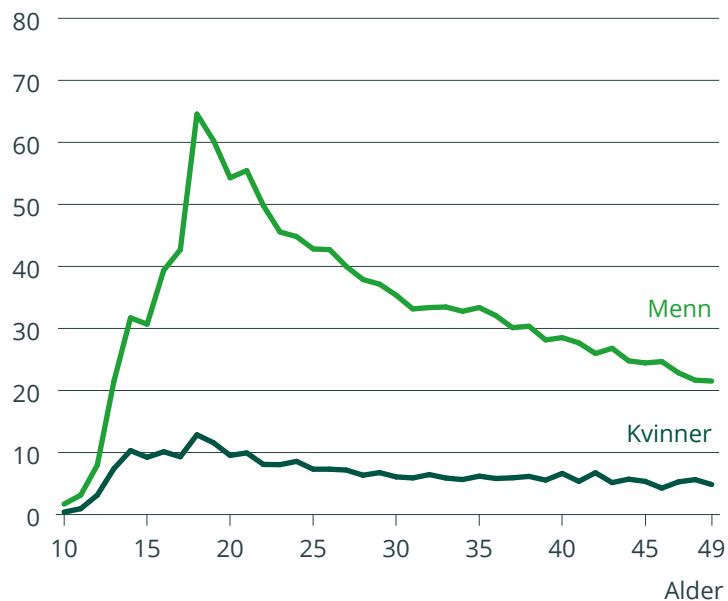
Andelen oppklarte lovbrudd. 2019

Kilde: ssb.no/lovbrudde

Siktede for lovbrudd. Per 1 000 innbyggere i ulike aldre. 2019

Kilde: ssb.no/lovbrudde

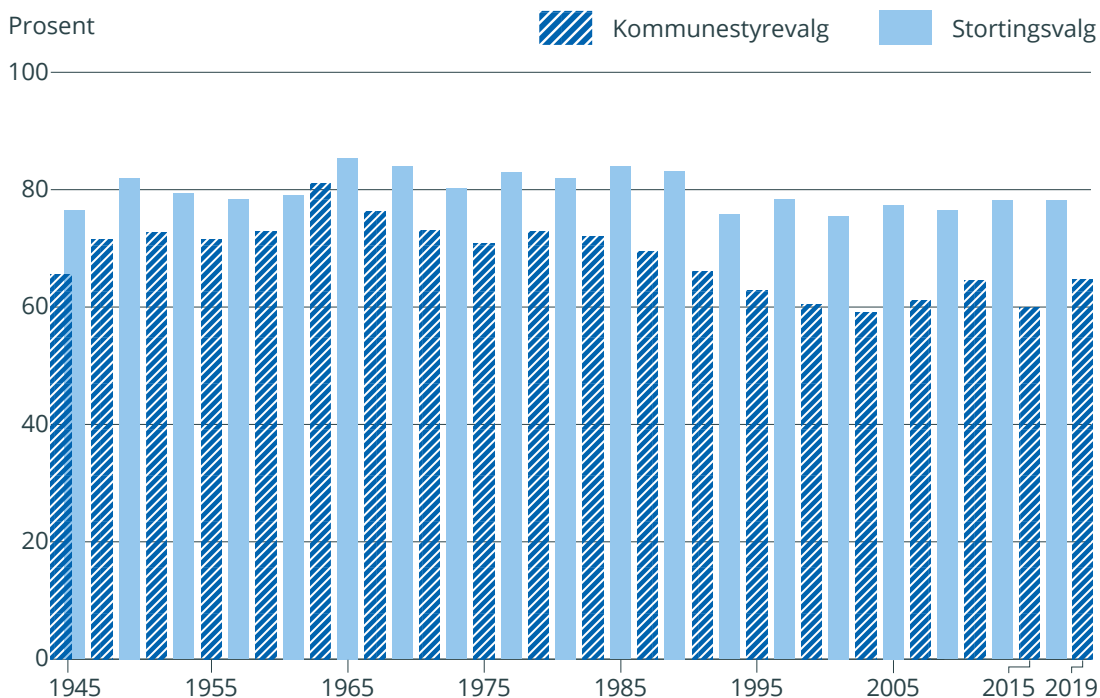

Valgets kval

Økt deltakelse ved lokalvalg

Figuren viser valgdeltakelse ved stortings- og kommunestyrevalg

Kilde: ssb.no/stortingsvalg
og ssb.no/valgdeltakelse

Ved kommunestyrevalgene var valgdeltakelsen lenge synkende. I 2003 stemte bare knapt seks av ti velgere, sammenliknet med vel åtte av ti i 1963. Ved valgene i 2007 og 2011 gikk deltakelsen noe opp, før den falt til 60 prosent igjen i 2015. I 2019 gikk imidlertid deltakelsen opp igjen, til 65 prosent, og også ved fylkestingsvalget dette året var det en større andel som brukte stemmeretten – 61 prosent, mot bare 56 i 2015. Det var særlig de under 30 år som økte valgdeltakelsen sin.

Deltakelsen ved stortingsvalg nådde toppunktet i 1965 da 85 prosent av de stemmeberettigede avga stemme. Senere sank den til 76 prosent i 2001, men har senere økt litt igjen, og var på 78 i 2017.

Ved sametingsvalget samme år var valgdeltakelsen 70 prosent. Og blant norske statsborgere med innvandrerbakgrunn var valgdeltakelsen ved stortingsvalget 55 prosent.

Årlig blir det også avholdt et varierende antall lokale folkeavstemninger om ulike temaer, fra én i 2020 til 204 i 2016. Det året ble det gjennomført rekordmange lokale folkeavstemninger i forbindelse med innføring av regionreformen. Siden 1970 er det avholdt nesten 1 000 avstemninger, og valgdeltakelsen har variert fra under 10 prosent til over 90.

Valgdeltakelsen varierer, men det kan se ut som om toppunktet ble nådd på 1960-tallet. Inntrykket av redusert interesse for partipolitikk bekreftes av tall som viser at også andelen som er medlemmer av et politisk parti har sunket. Fra 1983 til 2014 ble andelen mer enn halvert – fra 17 til 7 prosent – og andelen er fortsatt lav selv om den steg til 8 prosent i 2020.

Relativt høy valgdeltakelse i Norge

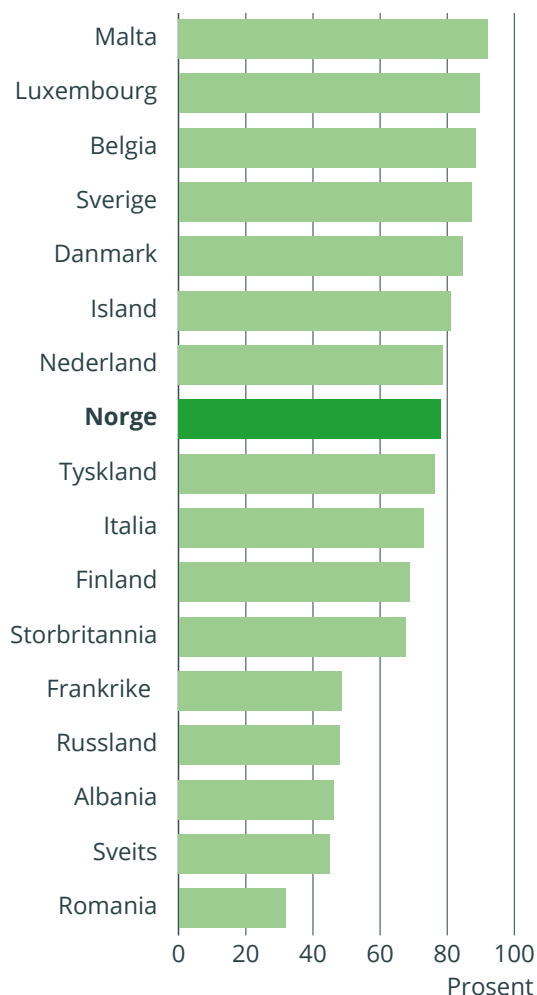
I nordisk sammenheng er deltakelsen ved norske stortingsvalg ikke spesielt stor. Våre nordiske naboer Sverige, Danmark og Island har alle en høyere valgdeltakelse enn oss.

I europeisk sammenheng, derimot, ligger Norge i det øvre sjiktet og innenfor topp ti. Høyest valgdeltakelse finner vi på Malta med 92 prosent, og i Luxembourg og Belgia, der stemmegiving er påbudt, med nesten 90 prosent. Lavest er den i Romania med 32 prosent, og også land som Sveits, Russland og Frankrike har en deltakelse på under 50 prosent.

78,2 %
valgdeltakelse i Norge

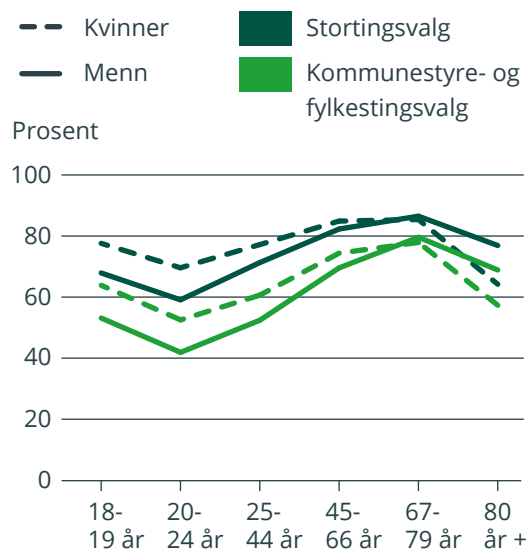
Valgdeltakelse ved valg til nasjonal- forsamlinger i noen europeiske land.

Siste valg

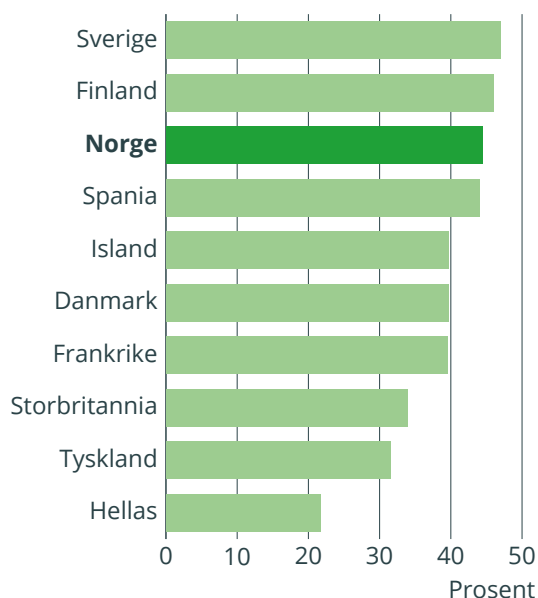
Kilde: IDEA (The International Institute for Democracy and Electoral Assistance).

Valgdeltakelse ved stortingsvalget 2017 og kommune- og fylkestingsvalget 2019

Kilde: ssb.no/valgdeltakelse

Kvinneandel i ulike europeiske lands nasjonalforsamlinger per 1. april 2021

Kilde: IPU (Inter-Parliamentary Union).

Økt valgdeltakelse blant de yngste

Til tross for at valgdeltakelsen blant første- og andregangsvelgere økte både i 2013 og 2017, og også ved lokalvalget i 2019, er den fortsatt langt lavere enn blant eldre velgere. Fra 26-årsalder stiger valgdeltakelsen med økende alder, for så å falle markant etter 80 år.

Kvinner bruker oftere stemmeretten

Tradisjonelt har menn hatt en noe høyere valgdeltakelse enn kvinner. Ved de første valgene etter andre verdenskrig lå valgdeltakelsen blant menn 6–7 prosentpoeng over den blant kvinner. På slutten av 1980-tallet var denne forskjellen utjevnet, og senere har litt flere kvinner enn menn brukt stemmeretten både ved stortings- og lokalvalg. Det er særlig yngre kvinner som har en høyere valgdeltakelse, mens det blant de eldste er mennene som oftest stemmer.

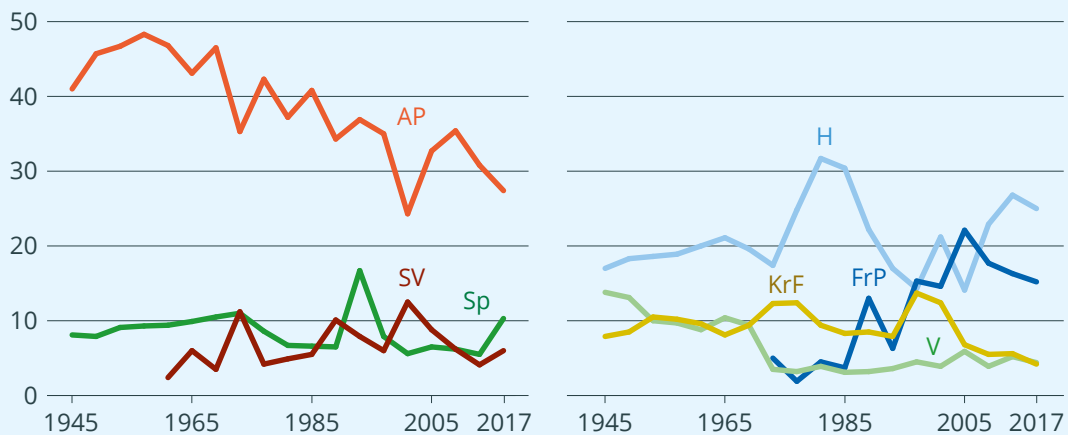
Flere kvinner – både på Stortinget og i kommunestyrene

Fra begynnelsen av 1970-tallet økte kvinneandelen både på Stortinget og i kommunestyrene kraftig. De siste årene har andelen kvinnelige stortingsrepresentanter ligget på rundt 40 prosent, mens andelen kvinner i kommunestyrene fortsatt er litt lavere. På Stortinget er kvinneandelen høyest i Senterpartiet med 53 prosent, Arbeiderpartiet har 49 prosent, Høyre 44, SV 36, Fremskrittspartiet 26, Kristelig Folkeparti 25 og Venstre har 13 prosent. De to partiene med bare én representant hver, Rødt og MDG, er ikke så interessante i denne sammenhengen.

Sammenliknet med andre europeiske land kommer Norge høyt opp på listen. Bare i Sverige og Finland finner vi en større andel kvinner i de lovgivende forsamlingene.

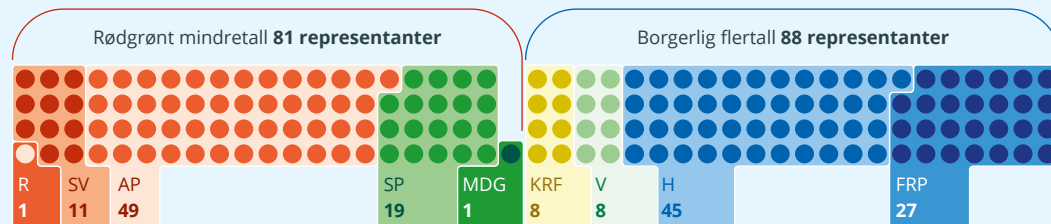
Andel stemmer på de største partiene ved stortingsvalgene

Prosent

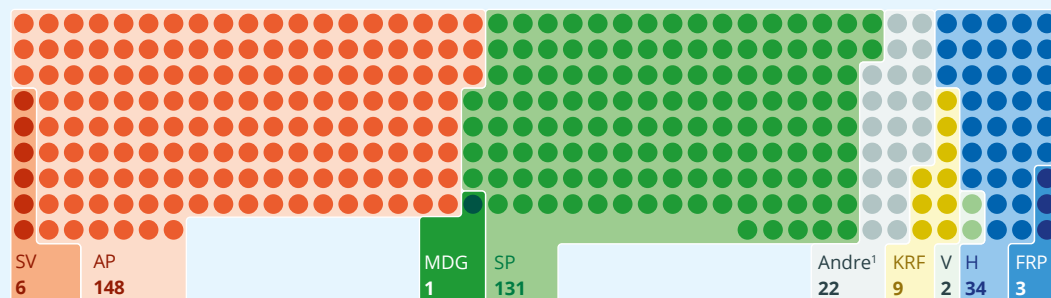
Kilder: ssb.no/stortingsvalg

Stortingsvalget 2017. Valgte representanter per parti

Kilder: ssb.no/stortingsvalg

Kommunevalget 2019. Antall ordførere per parti

¹ Lokale lister og fellestater

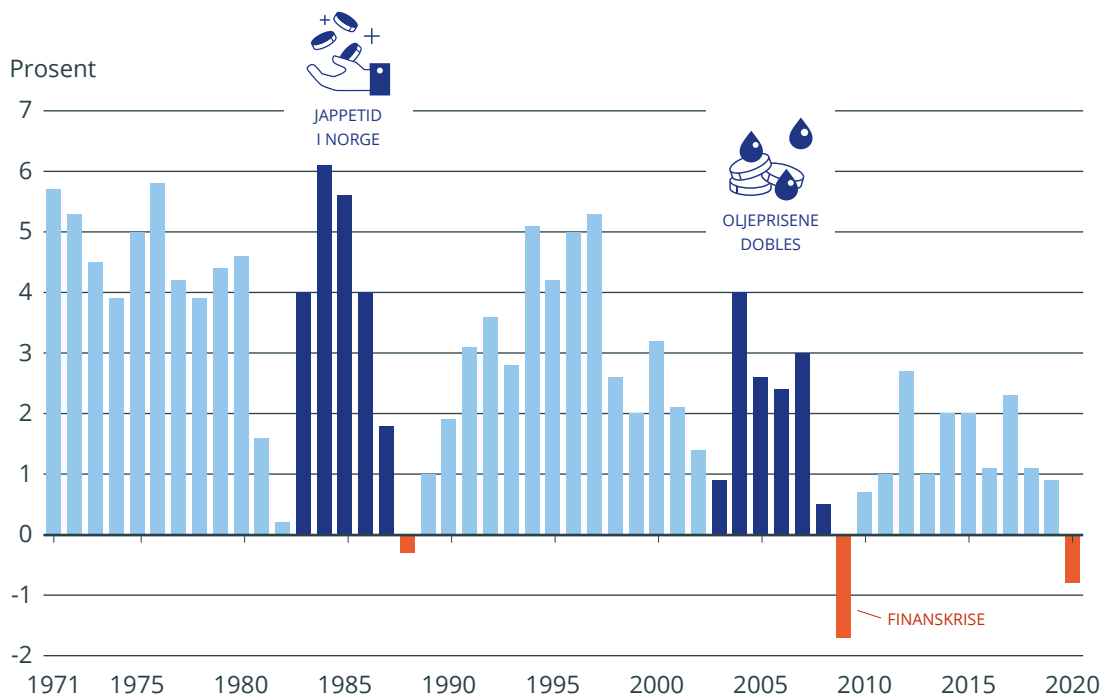
Kilde: ssb.no/kommvalgform

Vekst og velstand

BNP tar «tempen» på økonomien

Figuren viser bruttonasjonalprodukt (BNP) 1971-2020. Årlig volumendring i prosent

Kilde: ssb.no/knr

Bruttonasjonalproduktet (BNP) er en viktig økonomisk størrelse som sier noe om tilstanden og utviklingen i et lands økonomi. BNP er lik summen av alle varer og tjenester som produseres i et land i løpet av et år, minus de varene og tjenestene som blir brukt under denne produksjonen.

I 2020 var BNP i Norge på 3 413 milliarder kroner, en tydelig nedgang fra 2019 da BNP var på 3 568 milliarder.

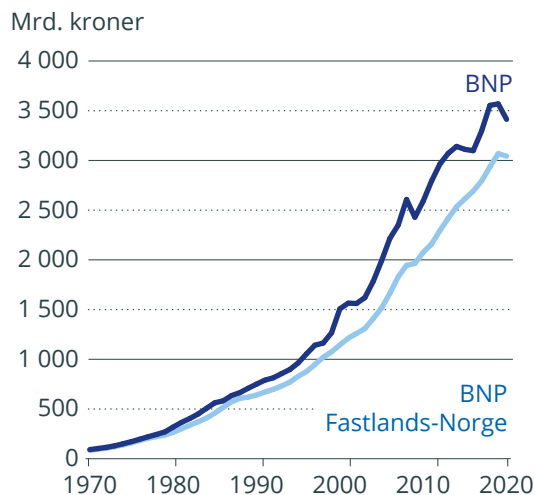
På grunn av oljesektorens store betydning for norsk økonomi er det vanlig også å beregne BNP Fastlands-Norge. Dette omfatter produksjonen fra alle næringer i Norge utenom utvinning av olje og gass, rørtransport og utenriks sjøfart.

En del av økningen i BNP og BNP Fastlands-Norge skyldes generell prisvekst. Konsumprisindeksen (KPI) viser at siden 1970 har prisene på varer og tjenester vokst med drøyt 777 prosent. Det innebærer at en husholdning som brukte 1 000 kroner på varer og tjenester i 1970, vil måtte bruke 8 770 kroner i 2020 for å kjøpe tilsvarende varer og tjenester.

Ved å fjerne effekten av prisendringer får vi et uttrykk for volumveksten. Volumveksten i BNP fra 2019 til 2020 var negativ, på -0,8 prosent. Fra 1970 og fram til i dag utmerker året 1984 seg med den høyeste volumveksten på 6,1 prosent. Den svakeste utviklingen ses i forbindelse med finanskrisen i 2009, med volumnedgang i BNP på -1,7 prosent.

BNP kan også ses på som et mål på sluttanvendelse av varer og tjenester. I 2020 ble 44 prosent av BNP forbrukt av husholdninger og ideelle organisasjoner, nesten 27 prosent ble forbrukt av offentlig forvaltning og 30 prosent ble investert. Eksportoverskuddet var negativt i 2020, som vil si at vi eksporterte mindre enn vi importerte.

BNP og BNP Fastlands-Norge¹

¹ Markedsverdi. Kilde: ssb.no/knr

Anvendelse av BNP. 2020

Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner

43,8 %

Bruttoinvestering

30,1 %

Konsum i offentlig forvaltning

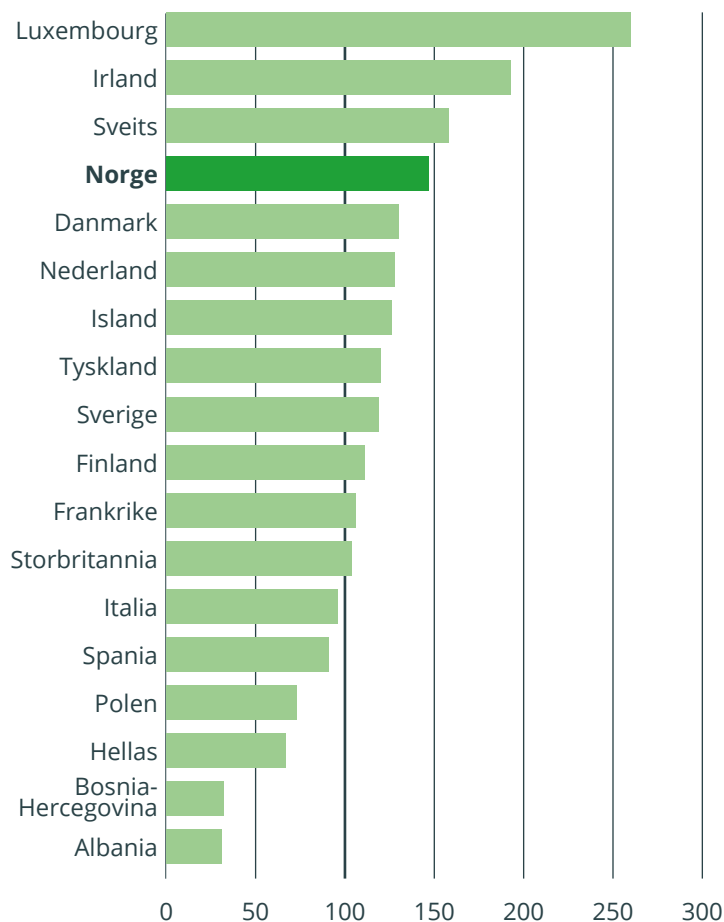
26,5 %

Eksportoverskudd **-0,4 %**

Kilde: ssb.no/knr

BNP per innbygger i enkelte land. Prisnivåjustert. 2019. EU27=100

Kilde: ssb.no/ppp

BNP per innbygger over EU-gjennomsnittet

Ved sammenlikning mellom land er det nyttig å se BNP i forhold til antall innbyggere i landet. Norge er etter hvert blitt et av verdens rikeste land. I 2019 lå BNP per innbygger i Norge 47 prosent over gjennomsnittet i EU, justert for prisforskjeller mellom landene.

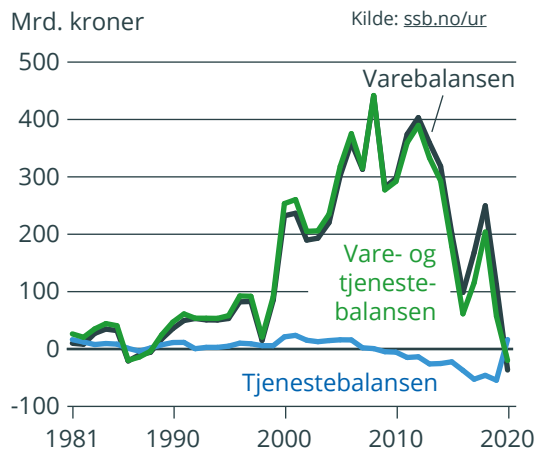
Luxembourg ligger spesielt høyt på denne målingen. Årsaken til dette er at mange av landets arbeidstakere er bosatt i nabolandene. Disse bidrar dermed til BNP, men inngår ikke i beregningen av «per innbygger».

Norge - en liten, åpen økonomi

Norge er, i likhet med de fleste andre land i verden, avhengig av å delta i den internasjonale handelen. Norge er i tillegg et lite land, og uten muligheten til å handle med andre land ville vår velferd målt i materielle goder vært på et betraktelig lavere nivå.

Norge har de aller fleste årene siden 1978 hatt et overskudd på vare- og tjenestebalansen overfor utlandet. Det innebærer at vi eksporterer mer enn vi importerer av varer og tjenester. Unntakene er 1986 til 1988 og 2020. Nedgangen i fjor skyldes særlig et stort prisfall på viktige eksportvarer. I 2020 eksporterte Norge for 1 110 milliarder kroner, mens vi importerte for 1 125 milliarder.

Vare- og tjenestebalansen overfor utlandet

Den internasjonale handelen med varer har gjennom tidene vært større enn tjenestehandelen til tross for at den globale produksjonen av tjenester er større enn produksjonen av varer. Dette har sammenheng med at det er mer komplisert å utveksle tjenester enn varer mellom land. Tilbyderne av tjenester er i større grad avhengige av nærhet til dem som kjøper tjenesten.

Det har særlig vært eksporten av råolje og naturgass som har sørget for overskuddet på vare- og tjenestebalansen. Overskuddet var på sitt høyeste i 2008, men med nedgang i olje-

prisen er eksportoverskuddet blitt betydelig mindre de siste årene. Mens Norges eksport av varer domineres av råolje og naturgass, så spenner importen av varer over et bredt utvalg av varer.

Når det gjelder tjenester, har utenriks sjøfart lenge dominert tjenesteeksporten, men i den senere tid har tjenester som finans- og forretningstjenester økt betydelig. Når utlendinger reiser til Norge eller nordmenn reiser til utlandet, vises også dette i tallene for eksport og import av tjenester. Reisetrafikken (nordmenn som reiser til utlandet) har vært særlig dominerende for importen av tjenester.

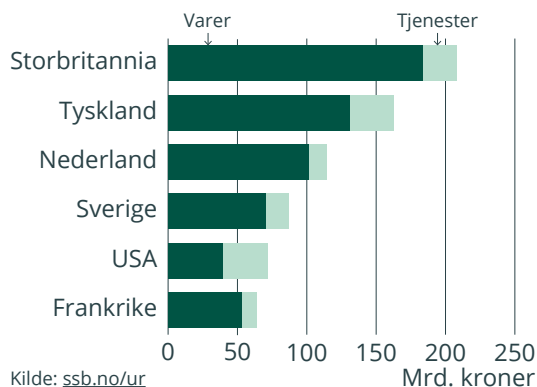
Handelspartnere fra fjern og nær

Norge handler med mange ulike land over store deler av verden. Storbritannia er vårt største eksportmarked på grunn av høy eksport av råolje og naturgass. Også til Tyskland og Nederland er det betydelig eksport av petroleumprodukter. Sverige er det landet vi importerer mest varer og tjenester fra, og en betydelig del av vareimporten kommer også fra Kina.

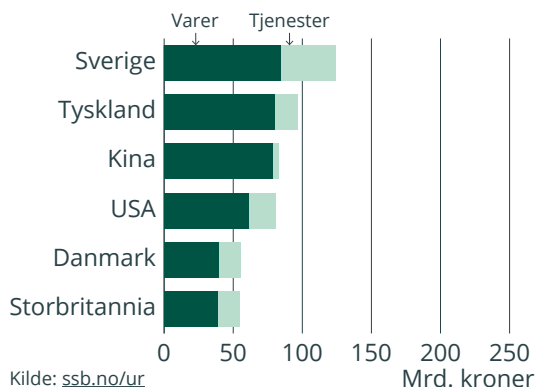
Tidligere gikk rundt 80 prosent av vareeksporten vår til EU-land, men etter brexit er

denne andelen redusert til 55 prosent.

Figuren viser eksport av varer og tjenester 2019

Figuren viser import av varer og tjenester 2019

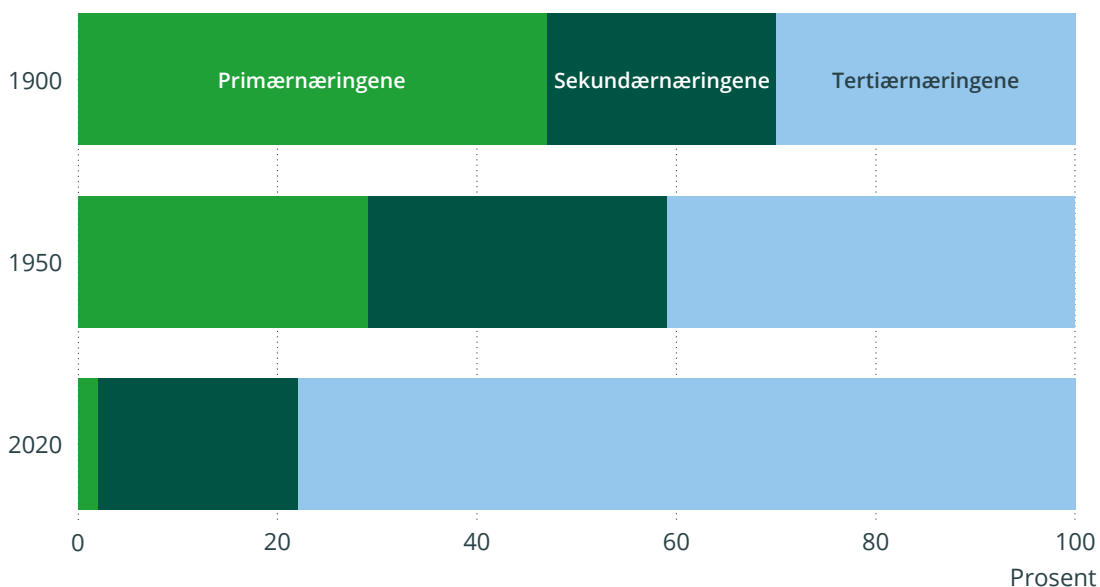

Endringer og nyskaping

Endret næringsstruktur

Figuren viser andel sysselsatte personer i primær-, sekundær- og tertiærnæringene

Kilde: ssb.no/knr

Økonomien og hva vi jobber med er ikke statisk, men er hele tiden i forandring. Ny aktivitet skapes, mens annen aktivitet blir mindre viktig, og en del forsvinner helt. Måten vi framstiller varer og tjenester på, er også i endring. Ser vi utviklingen over tid, kan vi se store endringer i hva vi lever av.

I løpet av de siste 50 årene har næringsstrukturen i Norge endret seg radikalt. Generelt er det snakk om en vridning bort fra primær- og sekundærnæringene mot tertiærnæringene: Jordbruk og industri har måttet vike for tjenesteproduksjon, og vi arbeider sjeldnere på åkeren og i fabrikkhallen og stadig

FORETAK

Med foretak menes «en økonomisk enhet med selvstendig beslutningsmyndighet», og i de fleste tilfeller vil dette være sammenfallende med juridiske enheter. Andre betegnelser på foretak er firma eller selskap. Eksempler på organisasjonsformer for foretak er aksjeselskap og ansvarlig selskap. Et foretak kan videre deles inn i flere virksomheter (bedrifter) dersom det har aktivitet i ulike næringer eller på forskjellige steder.

oftere i butikker, på kontor og i institusjoner. Primærnæringene har i mange år utgjort bare drøyt 2 prosent av de sysselsatte, mot 13 i 1970. Sekundærnæringenes andel har gått ned fra 31 og ligger nå på 20 prosent, og denne nedgangen har i all hovedsak skjedd i industrien. Tjenesteytende næringer utgjør hele 78 prosent av sysselsettingen, mot 56 i 1970.

En annen måte å belyse næringenes betydning på er å se på deres bidrag til BNP. Da blir bildet et litt annet. Sekundærnæringenes andel var i 2020 29 prosent mot 20 prosent for antall sysselsatte. Det er utvinning av olje og gass som bidrar langt mer verdimesig enn sysselsettingsmessig, ved at verdiskapingen per sysselsatt er svært høy. Primærnæringene bidrar med 2 prosent, mens tertiærnæringenes bidrag er 68 prosent.

Nyetablering og nedleggelse

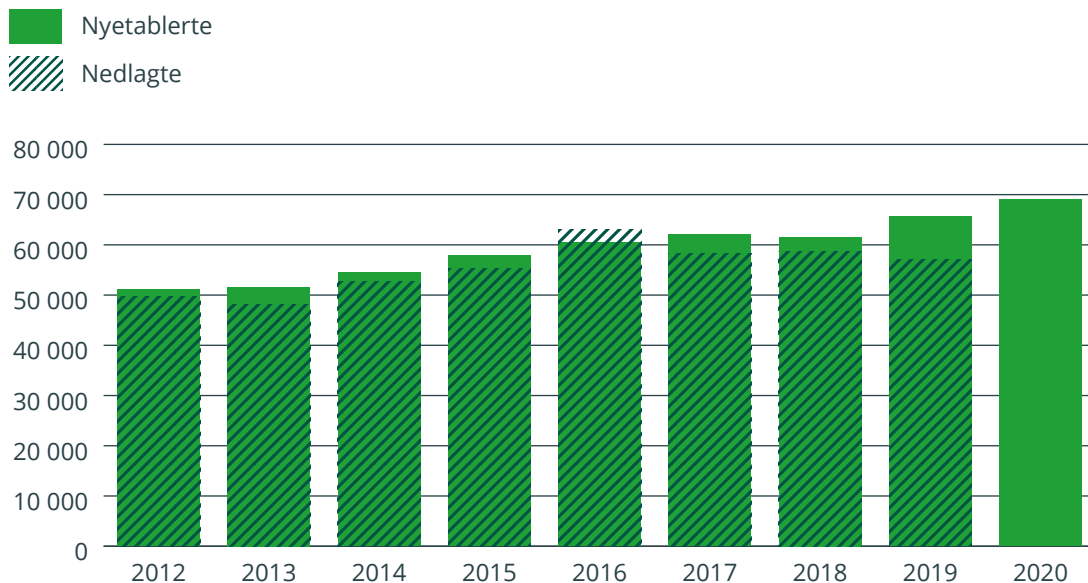
Endringer i økonomien skjer ved at nye foretak og virksomheter oppstår, mens andre blir nedlagt. Aktivitet kan også endres, i stor grad fra vareproduksjon til tjenesteproduksjon.

Ved inngangen til 2020 hadde vi 427 800 foretak i Norge, og i løpet av året ble 69 000 nye etablert. I 2019 ble det etablert 65 600 nye foretak, mens det ble nedlagt 57 000. Slike endringer varierer fra år til år og med næring, men både nyetableringer og nedleggelse skjer oftere i tertiærnæringene enn i sekundærnæringene.

Nyetablerte og nedlagte foretak¹

¹ 2020-tall for nedlagte foretak foreligger ikke ennå.

Kilde: ssb.no/foretak

20 %
færre konkurser i
2020 enn i 2019

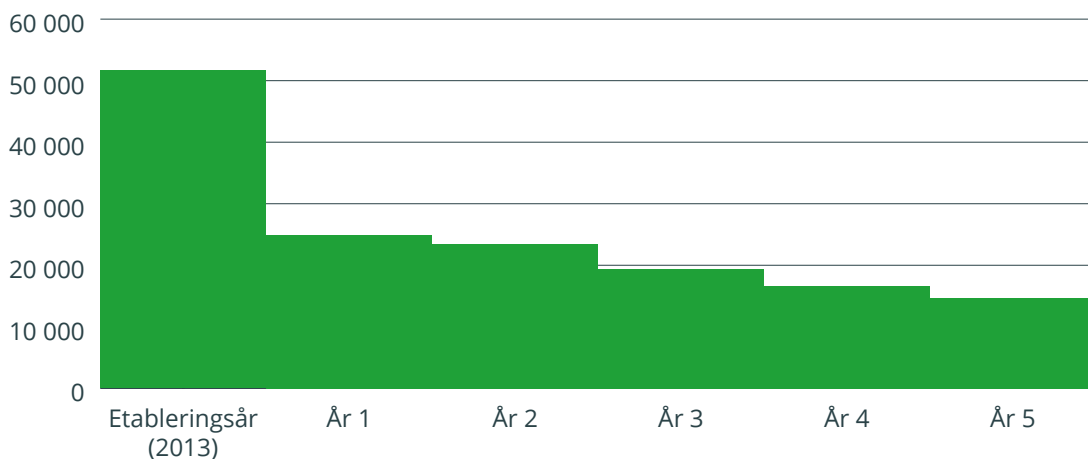
Det ble altså etablert flere foretak i koronaåret 2020 enn året før, og mange av nyetableringene kom på slutten av året. Også i 1. kvartal 2021 ble det registrert uvanlig mange nye foretak. En mulig forklaring kan være at folk som har mistet arbeidet under koronapandemien, har startet eget foretak.

Konkurstallene har foreløpig heller ikke steget som under finanskrisene 2008 og 2009. Til tross for en pågående økonomisk krise var det en nedgang i konkurser på 20 prosent fra 2019 til 2020, og også i 1. kvartal 2021 var antall konkurser lavere enn samme kvartal tidligere år. I 2020 ble det registrert totalt 4 100 konkurser.

Mange nyetablerte foretak lever bare kort tid før de blir nedlagt. Ser vi på nyetableringer i 2013, var det under halvparten av disse som var i drift året etter. Etter fem år var det 28 prosent som fortsatt var i drift. Aksjeselskap er den organisasjonsformen som er mest overlevelsesdyktig, og hele 46 prosent av disse foretakene var fortsatt aktive etter fem år.

Antall foretak etablert i 2013, og antall etter overlevelsesår

Kilde: ssb.no/fordem

Innovasjon

For å hevde seg i markedet må foretakene stadig utvikle nye eller bedre varer og tjenester og forbedre sine produksjonsrutiner. Å lykkes med å frambringe lønnsomme nyskapinger er avgjørende for å kunne overleve i et konkurranseutsatt marked. Innovasjon er et samlebegrep for den nyskapingen som foregår i foretakene.

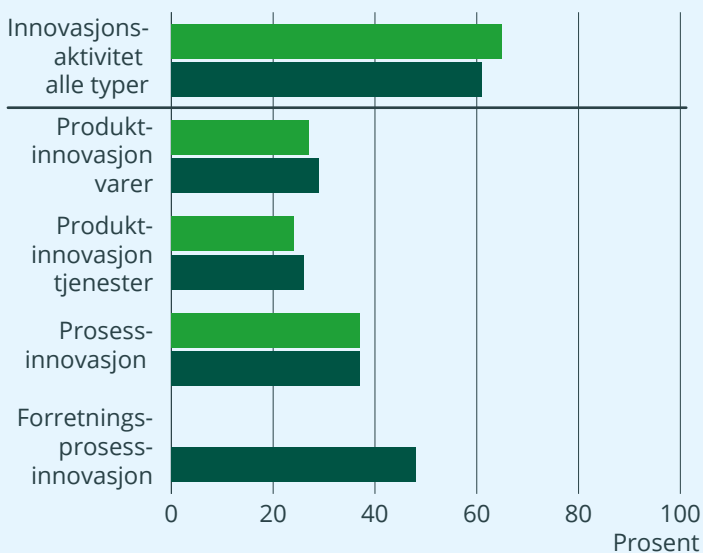
Over 60 prosent av foretakene i norsk næringsliv hadde en eller annen form for innovasjonsaktivitet i perioden 2016–2018. 39 prosent introduserte nye varer eller tjenester, enten produkter som var nye for markedet eller bare nye for foretaket. Blant foretakene som hadde innovasjoner som var nye for sine markeder, var det 92 prosent som introduserte produkter som var nye for et marked i Norge, mens 39 prosent hadde en vare eller tjeneste som var ny for et marked i utlandet. Om lag 8 prosent av næringslivets omsetning i 2018 var fra nye og forbedrede produkter introdusert på markedet i perioden 2016–2018.

I 2019 kom Norge på 8. plass i European Innovation Scoreboard. Flere innovative foretak er en viktig årsak til dette ifølge Forskningsrådet, og graden av innovasjon i små og mellomstore bedrifter er blant de områdene der Norge hevder seg best.

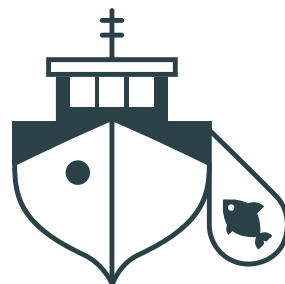
Andel innovative foretak, etter type aktivitet

Kilde: ssb.no/innov

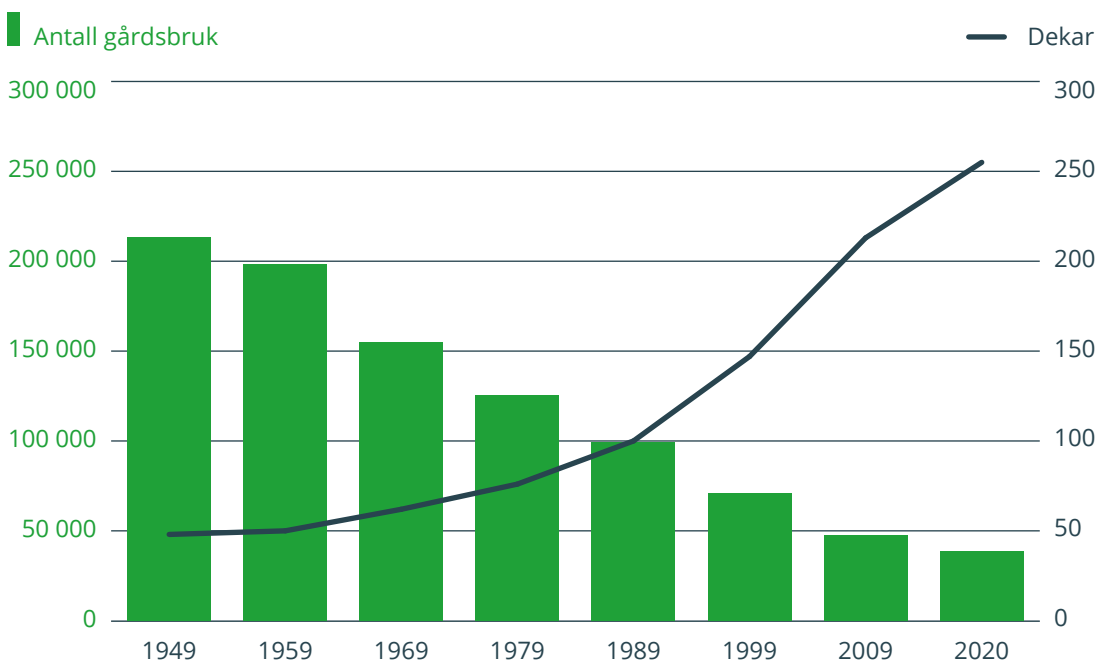

Fra landbruk til havbruk

Store strukturendringer i jordbruket

Figuren viser antall gårdsbruk og jordbruksareal i drift per bruk

Kilde: ssb.no/stjord

Fra 1949 til 2020 ble antall gårdsbruk redusert med mer enn fire femtedeler, fra 213 400 til 38 600. Det vil si at gjennomsnittlig sju bruk er lagt ned hver dag i perioden. Stadig mer av jordbruksarealet blir leid ut, og andel leiejord har økt fra 12 prosent på slutten av 1950-tallet til 46 prosent i 2019.

Det totale jordbruksarealet i drift er bare redusert med knapt 6 prosent fra 1949 til 2020, men det har likevel skjedd store endringer i jordbrukslandskapet. I sentrale strøk er betydelige

arealer blitt omdisponert til samferdselsformål, boliger og annen bebyggelse. Og over hele landet, og særlig i utkantstrøk, har tungdreven jord gått ut av bruk og areal gror igjen.

Sysselsettingen i jordbruket er kraftig redusert. I 1950 var over 20 prosent sysselsatt i jordbruk – i 2020 var andelen under 2 prosent. Jordbrukets andel av BNP er i dag bare 0,5 prosent. Knapt 30 prosent av gårdbrukernes inntekter er næringsinntekt fra jordbruk. Resten er lønnsinntekt, inntekter fra binæringer og pensjon, kapitalinntekter o.l.

Færre kyr – flere kyllinger

Fra 1949 til 2020 er antall melkekyr redusert med nesten tre fjerdedeler, men samtidig har melkeproduksjonen per ku økt fra 2 000 til 8 000 liter i året.

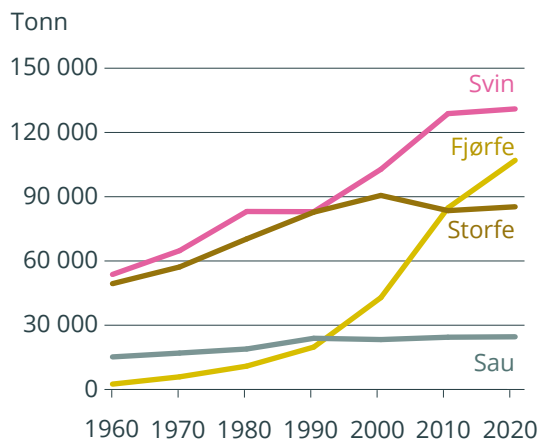
Produksjonen av slaktekylling har økt så å si sammenhengende fra slutten av 1960-tallet, og i dag utgjør fjørfekjøtt om lag 30 prosent av den totale kjøttproduksjonen, mot bare 2 prosent i 1949.

Mindre poteter – mer korn

Jordbruksavlingene varierer mye fra år til år, noe den dårlige kornavlingen etter tørkesommeren 2018 er et eksempel på. Men i et lengre tidsperspektiv er utviklingen klar: Produksjonen av poteter har sunket til under en tredjedel av nivået på 1950-tallet, mens kornproduksjonen i et normalår er tredoblet.

Økologisk jordbruksareal, medregnet areal under omlegging, utgjør under 5 prosent av jordbruksarealet. Sverige har mest økologisk areal i Norden og bruker 20 prosent av jordbruksarealet til økologisk produksjon, også Finland og Danmark har langt høyere andel økologisk jordbruksareal enn Norge.

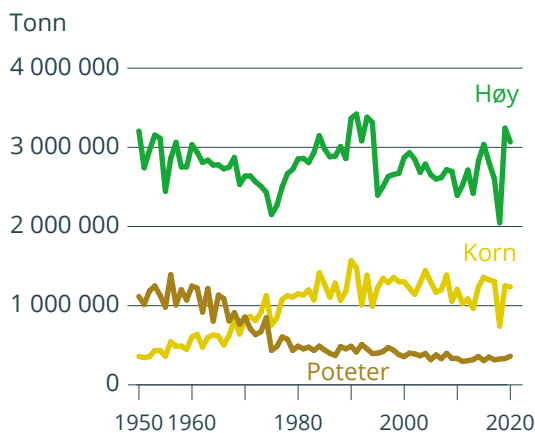
Kjøttproduksjon

Kilde: ssb.no/slakt

Jordbruksavlinger

Kilde: ssb.no/jordbruksavling og ssb.no/korn

Mer hogst og økt tømmereksport

Skogbrukets økonomiske betydning er betydelig redusert. Hogstmaskinene har erstattet manuell arbeidskraft, og sysselsettingen har gått kraftig ned. I 1950 utgjorde skogbruket 2,5 prosent av BNP, mens andelen i 2020 bare var 0,2 prosent. Hogstkvantumet har variert mellom 6,6 og 11 millioner kubikkmeter salgsvirke per år i perioden, og har økt de siste årene.

Mange av skogeiendommene er små. I alt har vi drøyt 125 000 eiendommer med et gjennomsnittlig areal på nesten 560 dekar. I 2019 ble det hogd tømmer for salg på 11 prosent av dem. Siden mye av den tradisjonelle treforedlingsindustrien er lagt ned, blir mer enn 30 prosent av tømmeret eksportert.

2 500 000
tonn fisk i 2020

Færre fiskere

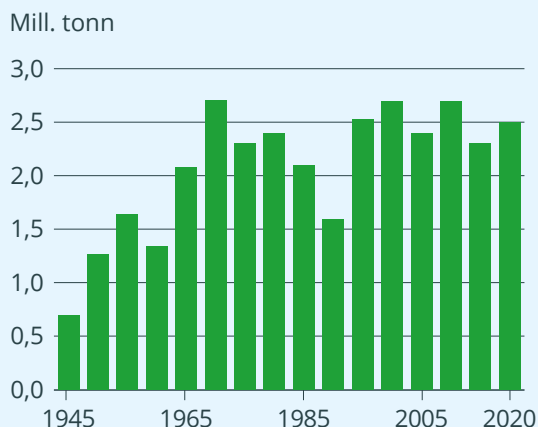
Omkring 1950 var det om lag 100 000 fiskere i Norge, i 2019 var antallet 11 000. Av disse hadde 9 400 fiske som hovedyrke.

Fangstmengden i fiskeriene varierer fra år til år. Fra 1945 til toppåret 1977 ble fangsten mer enn firedoblet, fra 0,7 til 3,4 millioner tonn. Deretter har den sunket til 2,5 millioner tonn i 2020. Økonomisk er det fangst av torsk som har størst verdi, etterfulgt av makrell, sild og sei.

I verdenstoppen på lakseoppdrett

Samtidig som fiskerinæringen har gått tilbake i sysselsetting og produksjon, har oppdrettsnæringen opplevd enorm vekst i løpet av de siste tiårene. Oppdrett av matfisk var til å begynne med en tilleggsnæring for bønder langs kysten, men er nå blitt en hovednæring for Kyst-Norge med en produksjon på 1,5 millioner tonn i 2020.

Fangstmengde i norske fiskerier¹

¹ Inkluderer ikke tang og tare.

Kilde: ssb.no/fiskeri og Fiskeridirektoratet.

Siden 1990 har bransjen vært preget av oppkjøp og sammenslåinger, og antall foretak som produserer matfisk av laks og ørret, er blitt redusert fra 467 i 1999 til 162 i 2020. De ti største foretakene sto i 2020 for 66 prosent av produksjonen, som har økt kraftig siden næringen begynte med en årlig produksjon på under 1 000 tonn i 1971.

Laksen er klart dominerende i oppdrettsnæringen, mens ørretproduksjonen er ganske stabil, og har de siste årene utgjort omtrent 5 prosent av produsert verdi. Norge er nummer sju på FAOs liste over verdens største oppdrettsnasjoner, etter Kina (47,6 millioner tonn), India, Indonesia, Vietnam, Bangladesh og Egypt. Når det gjelder fiskeeksport, ble vi i 2018 bare slått av Kina.

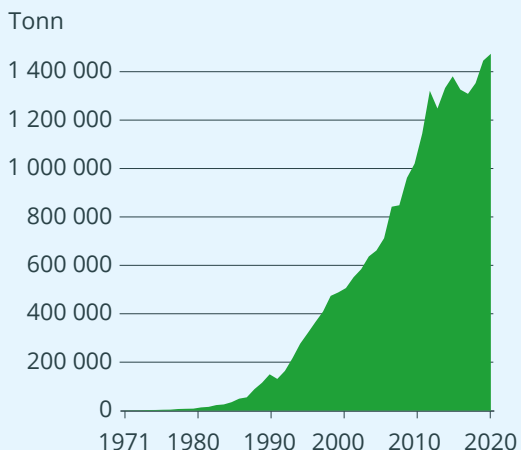
Få sysselsatte – store verdier

Akvakulturnæringen totalt sysselsatte i 2020 i underkant av 10 000 personer, der drøyt 7 000 arbeidet med matfiskproduksjon. Og førstehåndsverdien av denne produksjonen utgjør nå langt mer enn de tradisjonelle fiskeriene – henholdsvis 69 og 22 milliarder kroner i 2020.

Den samlede eksportverdien av fisk og fiskeprodukter i 2020 var 102 milliarder kroner. Fiskeeksporten utgjør dermed 13 prosent av verdien av den samlede vareeksporten. Eksporten av oppdrettsfisk står for omtrent 70 prosent av fiskeeksporten.

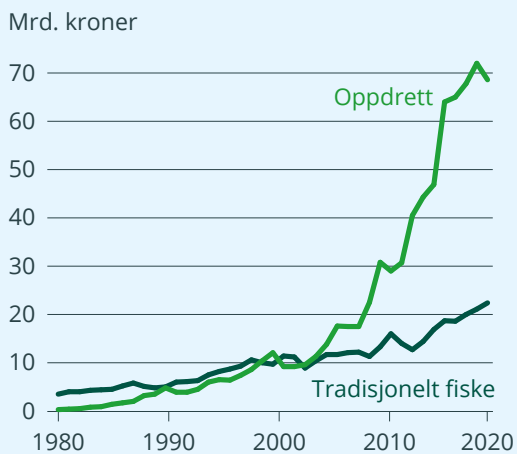
Over 60 prosent av den eksporterte fisken går til EU-land, og det største enkeltmarkedet målt i kroner er Polen, fulgt av Danmark og Frankrike.

Fiskeoppdrett (laks og ørret). Solgt mengde matfisk

Kilde: ssb.no/fiskeoppdrett og Fiskeridirektoratet.

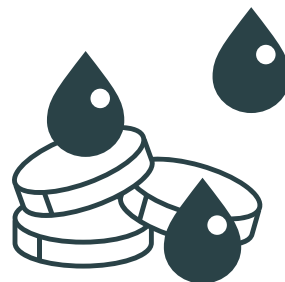
Førstehåndsverdi i oppdrettsnæringen (laks og ørret) og tradisjonelt fiske¹

¹ Inkluderer ikke tang og tare.

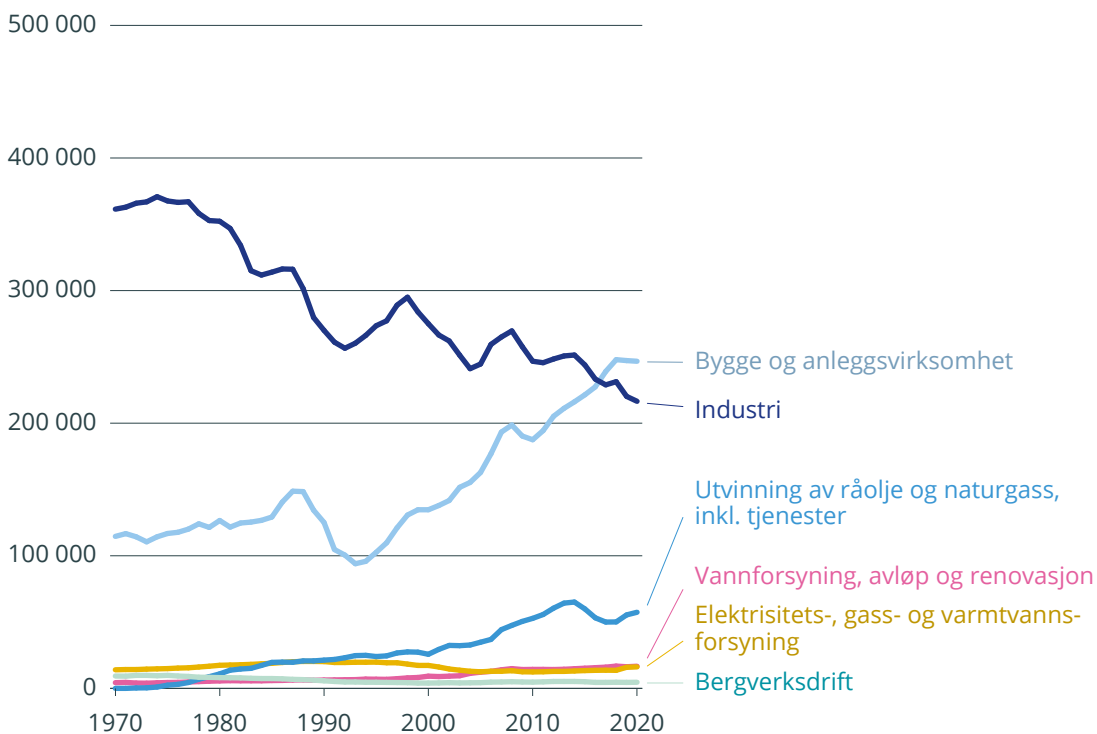
Kilde: ssb.no/fiskeri og ssb.no/fiskeoppdrett og Fiskeridirektoratet.

Fra industri til olje

Fall i industrien

Figuren viser antall sysselsatte i sekundærnæringene

Kilde: ssb.no/knr

Sett under ett har sekundærnæringene (industri og bergverksdrift, oljeutvinning, bygg og anlegg samt kraft- og vannforsyning) hatt en økende sysselsetting de siste 20 årene til 558 000 sysselsatte i 2020. Relativt sett har det imidlertid vært en nedgang: Fra å utgjøre nesten en tredjedel av alle sysselsatte fram til omkring 1970 utgjør sekundærnæringene i dag 20 prosent.

Nedgangen skyldes først og fremst industrien. Siden toppåret 1974 er antallet arbeidsplasser i industri redusert fra 371 000 til 217 000, og antall sysselsatte utgjør i dag knapt 8 prosent av alle sysselsatte. De næringene som har hatt sterke nedgang, er tekstil og bekledning samt papir og papirvarer, mens verftsindustrien har hatt svingninger med stor aktivitet innen skipsbygging på slutten av 1970-tallet og bygging av oljeplattformer fra 1990-tallet og utover.

Mesteparten av den generelle nedgangen skyldes direkte nedlegging av produksjonsaktivitet i Norge. Deler av denne aktiviteten er flyttet utenlands, men nedgangen skyldes også «outsourcing» av hjelpeaktiviteter og at foretak har vridt produksjonen fra varer til mer tjenestebaserte produkter.

Vekst i bygg og anlegg

Bygge- og anleggsvirksomheten har imidlertid opplevd en mer eller mindre vedvarende vekst i sysselsetting fra midten av 1990-tallet fram til i dag. Sysselsettingen er mer enn fordoblet i perioden og utgjorde 247 000 personer i 2020. Oppføring og ferdiggjøring av bygninger bidrar i stor grad til den sterke veksten, i tillegg til spesialisert bygge- og anleggsarbeid, som elektriske installasjoner, VVS og annet installasjonsarbeid.

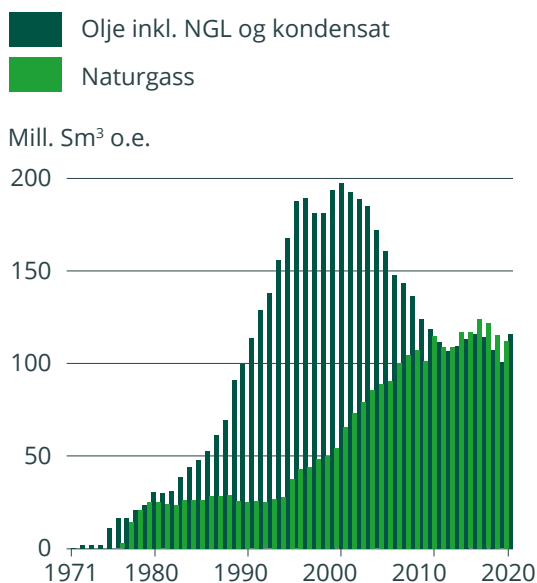
Kraft- og vannforsyning betyr mindre for total sysselsetting og har hatt relativt stabil utvikling i perioden.

Nedtur på norsk sokkel

Fra den spede begynnelsen i 1972 økte sysselsettingen i olje- og gassutvinningen gradvis til 67 000, inkludert tjenester knyttet til næringen, i 2014. De sviktende oljeprisene fra høsten 2014 førte imidlertid til en nedgang i sysselsettingen. I 2020 var 25 000 personer sysselsatt direkte i utvinningen av olje og gass, mens nesten 33 000 jobbet med tilknyttede tjenester.

Mens produksjonen av olje har sunket siden 2011, har gassproduksjonen økt og utgjorde lenge over halvparten av den totale produksjonen i Nordsjøen. Etter 2017 har imidlertid produksjonen av gass gått ned, mens oljeproduksjonen økte litt i 2020.

Figuren viser produksjon av olje og naturgass

Kilde: norskpetroleum.no

Sm³ o.e.

1 Sm³ (standard kubikkmeter)
o.e (oljeekvivalenter) = 6,29 fat

1 fat = 159 liter

Fortsatt store verdier

Betydningen av petroleumsvirksomheten er imidlertid langt større enn sysselsettingen skulle tilsi. Mens sysselsettingen utgjør 2 prosent av totalt antall sysselsatte i Norge, er petroleumsvirksomheten verdimesig fremdeles den største næringen og bidro i 2020 med 12 prosent av BNP. Petroleumssektorens andel av de totale eksportinntektene er nå 32 prosent, men har i flere omganger vært

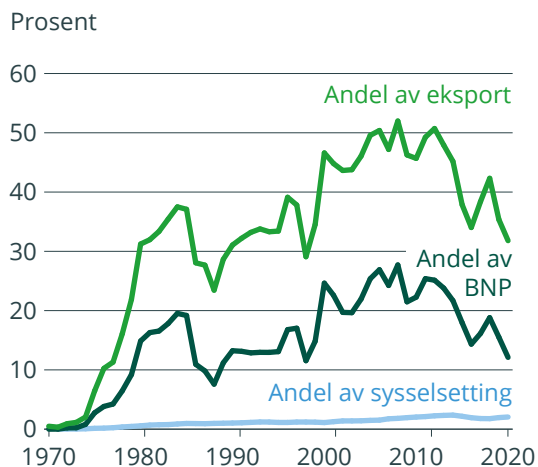
på over 50 prosent, sist i 2012. Til sammenlikning utgjør tradisjonelle varer fra primær-, industri- og bergverksnæringene 37 prosent av totale eksportinntekter, mens tjenester utgjør 31 prosent. Når oljen har hatt så stor økonomisk betydning, har dette selvfølgelig sammenheng med produksjonsvolumet, men det skyldes også en tidvis høy oljepris.

Oljeprisen

Kurven over oljeprisen viser at Norge begynte sin oljeproduksjon på et meget gunstig tidspunkt. Etter å ha ligget på ca. 2 dollar per fat gjennom nesten hele århundret, økte prisene kraftig gjennom 1970-tallet, blant annet på grunn av de to oljekrisene. Fra midten av

Olje- og gassutvinning.

Andel av BNP, eksport og sysselsetting¹

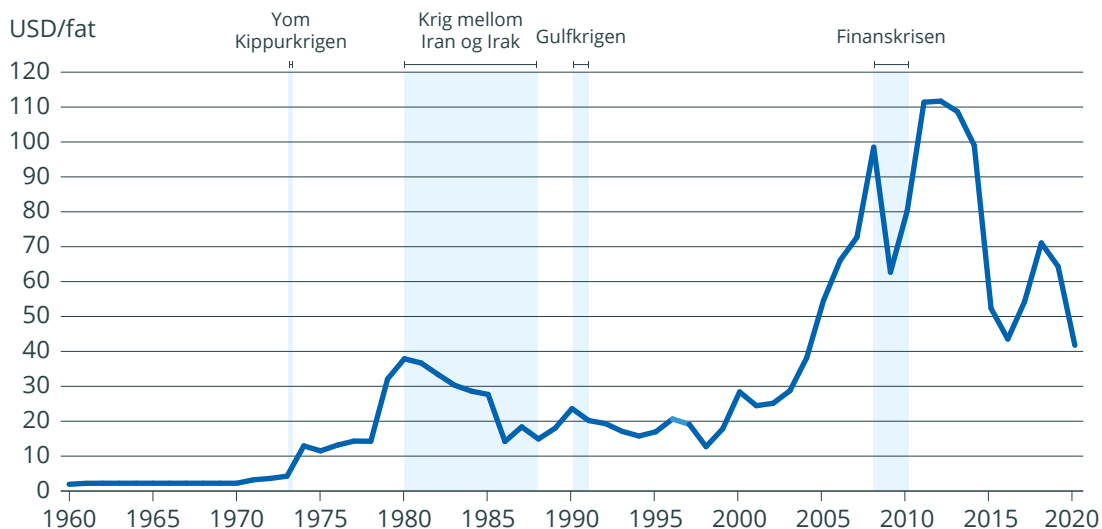

¹ Inkludert tjenester.

Kilde: ssb.no/knr

Oljepris. Brent blend

Kilde: norskipetroleum.no

Brent blend

Betegnelse på en referanseolje for de ulike oljetyperne i Nordsjøen.

1980-tallet til 2003 varierte den mellom 15 og 30 dollar per fat, for så å øke kraftig igjen etter 2004. Etter å ha vært oppe på et årsgjennomsnitt på rundt 110 dollar per fat i årene 2011–2013, falt oljeprisen kraftig høsten 2014. Gjennomsnittlig oljepris i 2020 var 41,8 dollar per fat, men prisen steg igjen på begynnelsen av 2021.

Fortsatt olje- og gassressurser

Oljedirektoratet anslår at det fortsatt er 8 milliarder Sm³ oljeekvivalenter igjen å produsere på norsk sokkel. Til sammenlikning er den samlede produksjonen fram til og med 2020 på 7,8 milliarder Sm³.

Om lag halvparten av totale utvinnbare petroleumsressurser ligger altså fortsatt igjen på norsk sokkel for framtidig utvinning. Av dette anslår Oljedirektoratet at 47 prosent er olje og 48 prosent er gass. Resten er NGL (kondensert naturgass) og kondensat.

Verdens største oljeprodusenter. 2020. Mill. fat/dag

USA	16,5
Saudi-Arabia	11,0
Russland	10,7
Canada	5,1
Irak	4,1
Kina	3,9
Forente arabiske emirater	3,7
Iran	3,1
Brasil	3,0
Kuwait	2,7
Norge	2,0
Mexico	1,9
Kazakhstan	1,8
Qatar	1,8
Nigeria	1,8

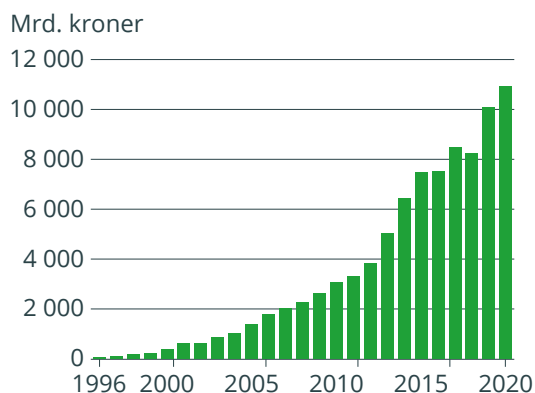
Kilde: BP Statistical Review of World Energy 2021.

Penger på bok

Fordi oljeinntektene etter hvert vil avta og et økende antall eldre vil føre til økte pensjons-, pleie- og omsorgsutgifter, er det opprettet et Statens pensjonsfond utland (Oljefondet). Fondet forvaltes av Norges Bank og bygges opp av den delen av oljeinntektene som ikke blir brukt over statsbudsjettet. Siden 1996 har fondet økt fra 48 milliarder kroner til 10 914 milliarder ved utgangen av 2020. Tross svingninger i løpet av et turbulent år økte markedsverdien av fondet med 826 milliarder kroner i koronaåret 2020.

Kilde: Norges Bank.

Figuren viser Statens pensjonsfond utland. Markedsverdi ved utgangen av året

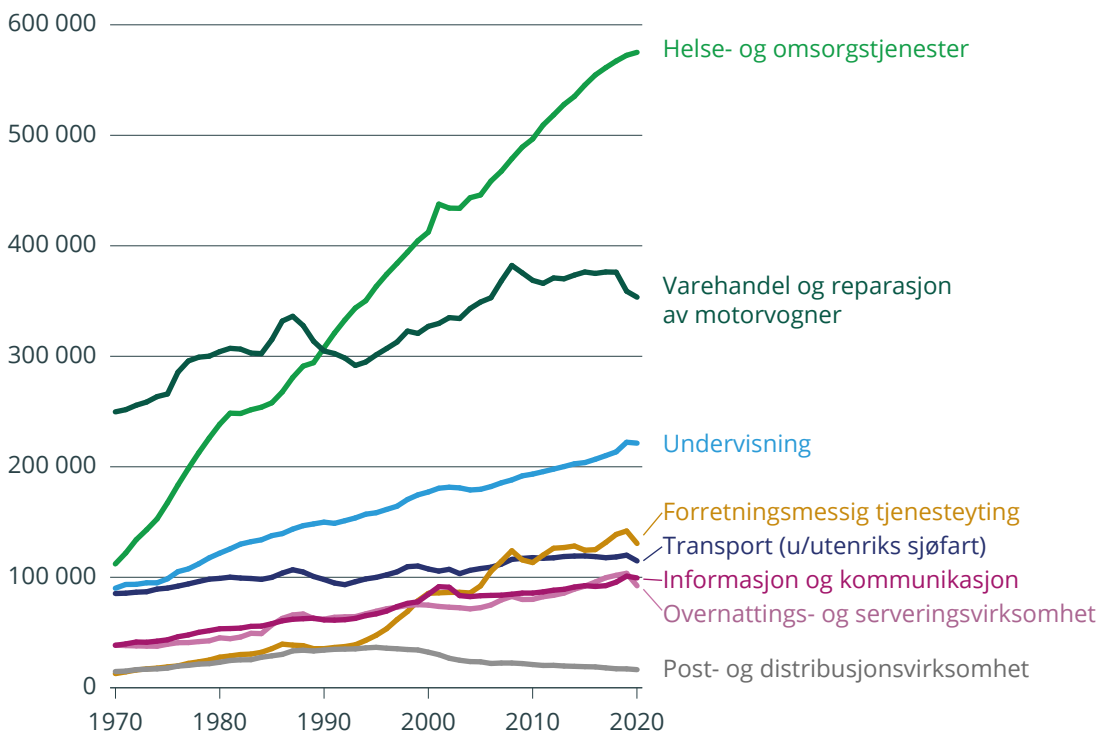

Til tjeneste

Mer enn tre av fire i tjenesteytende sektor

Figuren viser sysselsatte i utvalgte næringer

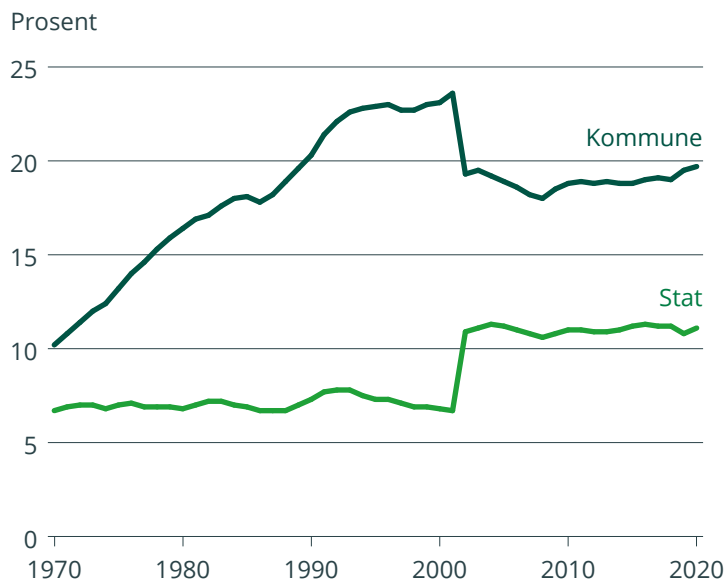
Kilde: ssb.no/knr

Samlet har sysselsettingen i tertiærnæringene, eller de tjenesteytende næringene, vokst fra 750 000 på begynnelsen av 1960-tallet til nesten 2 200 000 i 2020, noe som utgjør 78 prosent av alle sysselsatte i Norge. Tertiærnæringenes dominerende stilling har fristet til mange generaliserende karakteristikk av dagens samfunn, som «det postindustrielle samfunn», «informasjonssamfunnet» og «servicesamfunnet».

Sysselsatte i offentlig forvaltning som andel av samlet sysselsetting¹

¹ Den markerte sysselsetningsveksten i statlig forvaltning i 2002 skyldes at staten overtok de fylkeskommunale sykehusene.

Kilde: ssb.no/knr

Vi kan dele opp tjenesteytende sektor i markedsrettet og ikke-markedsrettet virksomhet. Næringer innenfor markedsrettet virksomhet er for eksempel varehandel, hotell og restaurant og turisme. Ikke-markedsrettet virksomhet er tjenester som staten, fylkeskommuner og kommuner administrerer. Eksempler på dette er sosiale tjenester, helsevesen, undervisning og administrasjon.

Sterk vekst i offentlig forvaltning

Offentlig forvaltning består av kommunal, fylkeskommunal og statlig forvaltning. I tillegg til generell administrasjon omfatter den oppgaver tillagt det offentlige, som skoler og helse- og omsorgstjenester. Antall ansatte i offentlig forvaltning har økt gjennom mange år, og i dag arbeider 862 000 personer i denne sektoren, sammenliknet med bare 278 000 i 1970. Forvaltningens andel av den totale sysselsettingen i Norge har i denne perioden økt fra 17 til drøyt 30 prosent, og nærmere to tredjedeler av offentlig ansatte arbeider i kommuneforvaltningen.

Mer helsetjenester, handel og undervisning

Med 575 000 sysselsatte i 2020 er helse- og omsorgssektoren den dominerende næringen blant tertiærnæringene. I 1970 var det kun 112 000 som jobbet med helse- og omsorgstjenester. Sett i forhold til den totale andelen sysselsatte i Norge jobber nå mer enn én av fem med helse- og omsorgsrelatert tjenesteyting.

Varehandel er en annen stor næring som lenge opplevde vekst, men som det siste tiåret har flatet ut i antall ansatte og det siste året har hatt en nedgang på nesten to prosent. I 2020 var det 354 000 ansatte i varehandelen, mot 250 000 i 1970. Omsetningen i detaljhandelen økte imidlertid med 11 prosent fra 2019 til 2020. Mange butikker har hatt problemer i en tid sterkt preget av smittevern og restriksjoner, men omsetningen innenfor netthandel økte med 38 prosent, og dagligvareomsetningen økte med 17 prosent.

Undervisningssektoren har vokst kraftig fra 1970-tallet. Fra å sysselsette 90 000 i 1970 er tallet nå 221 000.

Nedgang for en del næringer

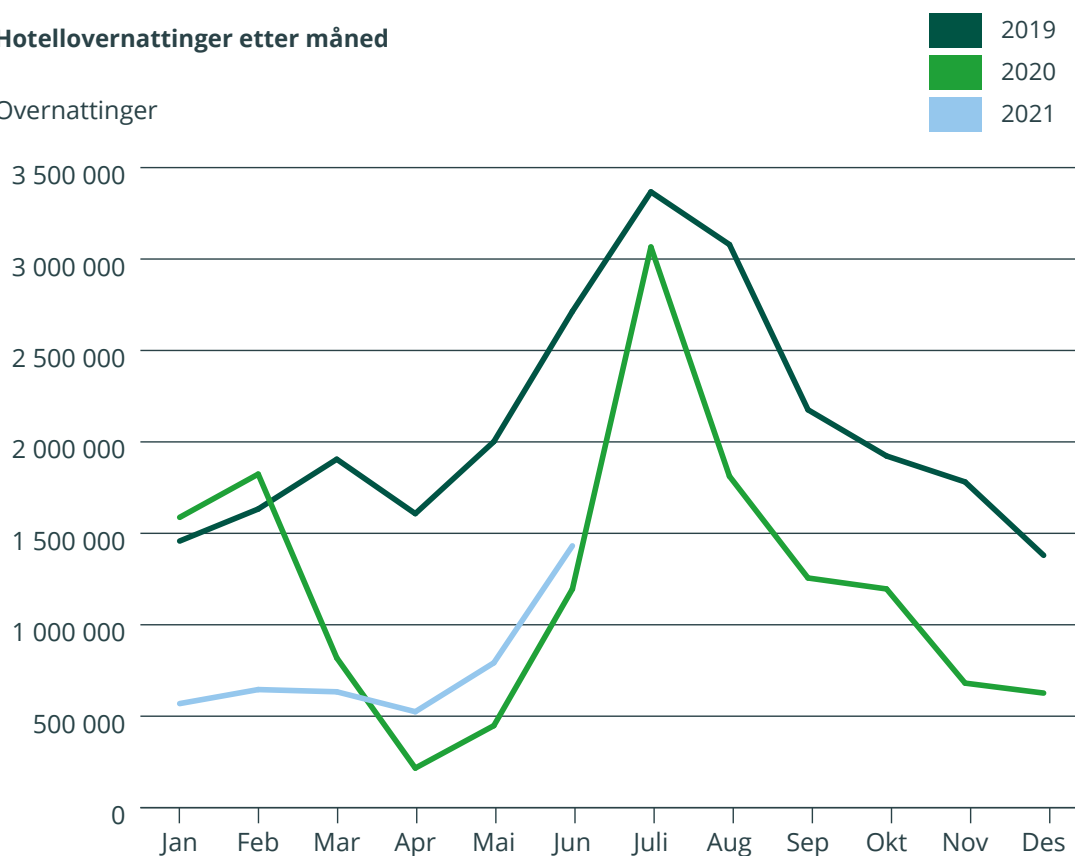
Nordmenns forbruk av tjenester gikk kraftig ned med påleggene om å stenge eller legge om driften for å begrense koronasmitten i 2020, og mange næringer som lever av å levere tjenester, har strevd den siste tiden. I noen tjenesteytende næringer der veksten i sysselsetting har vært markant de siste 50 årene, har det vært nedgang fra 2019 til 2020. Et eksempel er næringen forretningsmessig tjenesteyting, som blant annet omfatter arbeidskrafttjenester, reisebyrå- og reisearrangørvirksomhet og vaktjenester.

I denne næringen ble sysselsettingen mer enn tidoblet fra 1970 til 2019, fra 12 800 til nesten 142 000, mens sysselsettingstallet for 2020 var knapt 131 000.

Reiselivsnæringen har også lenge vært en næring i vekst, med stadig nye rekordår for hotellbransjen og 25 millioner overnattinger ved norske hoteller i 2019, mot 5,5 millioner i 1970. Antall sysselsatte økte fra 38 600 til nesten 104 000 i den samme perioden. Reiserestriksjoner, nedstengning og permitteringer under koronapandemien rammet imidlertid næringen hardt fra mars 2020, og antall hotellovernattinger gikk ned til under 15 millioner i 2020, mens antall sysselsatte var 92 000.

Hotellovernattinger etter måned

Overnattinger

Kilde: ssb.no/overnatting

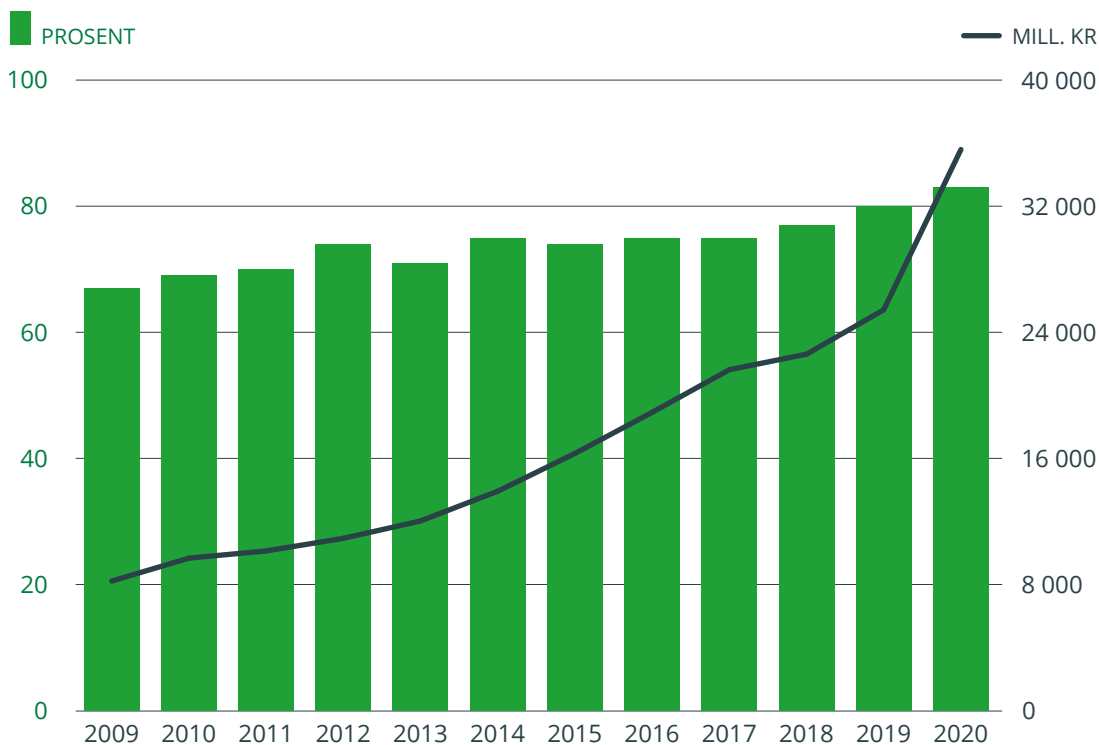
Fra brev til e-post

Men noen tjenesteytende næringer har også hatt en sysselsettingsnedgang over lang tid. Post- og distribusjonsvirksomhet har de siste 20 årene mistet halvparten av de sysselsatte, noe som selvfølgelig har sammenheng med framveksten av IKT-sektoren og bruken av ny teknologi, både i næringslivet og i husholdningene. Blant dem under 55 år bruker så godt som alle internett daglig, og ikke bare til sosiale medier, men til nettbank, kontakt med det offentlige, e-post og nettaviser. Mange handler

også på nett, og i et normalår er kjøp av reiser og innkvartering mest populært. I 2019 brukte 60 prosent i aldersgruppen 16–79 år internett til dette, mot bare 34 prosent i 2020.

Det arbeidet i 2020 99 000 personer innenfor informasjon og kommunikasjon, mens tallet var under 40 000 i 1970. Det har altså i denne perioden blitt godt over dobbelt så mange som arbeider med forlagsvirksomhet, radio og TV, telekommunikasjon og andre tjenester innenfor informasjonsteknologi.

Andel av nordmenn (16-79 år) som er netthandlere, og omsetningen til nettbutikker i detaljhandel (millioner kroner) siden 2009

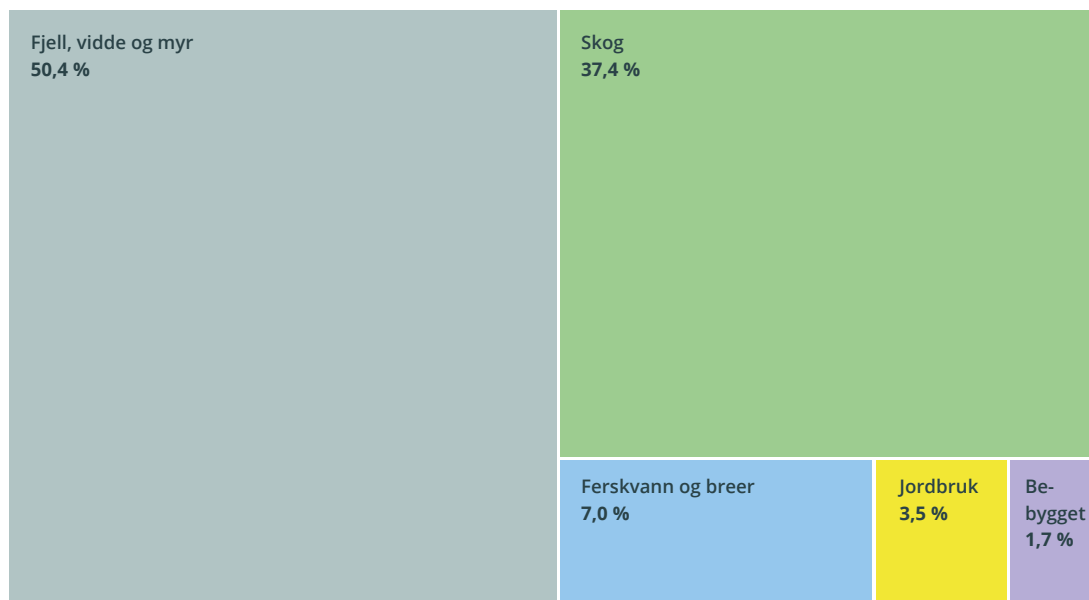
Kilde: ssb.no/ikthus og ssb.no/vroms

I strie strømmer

Fjell og skog

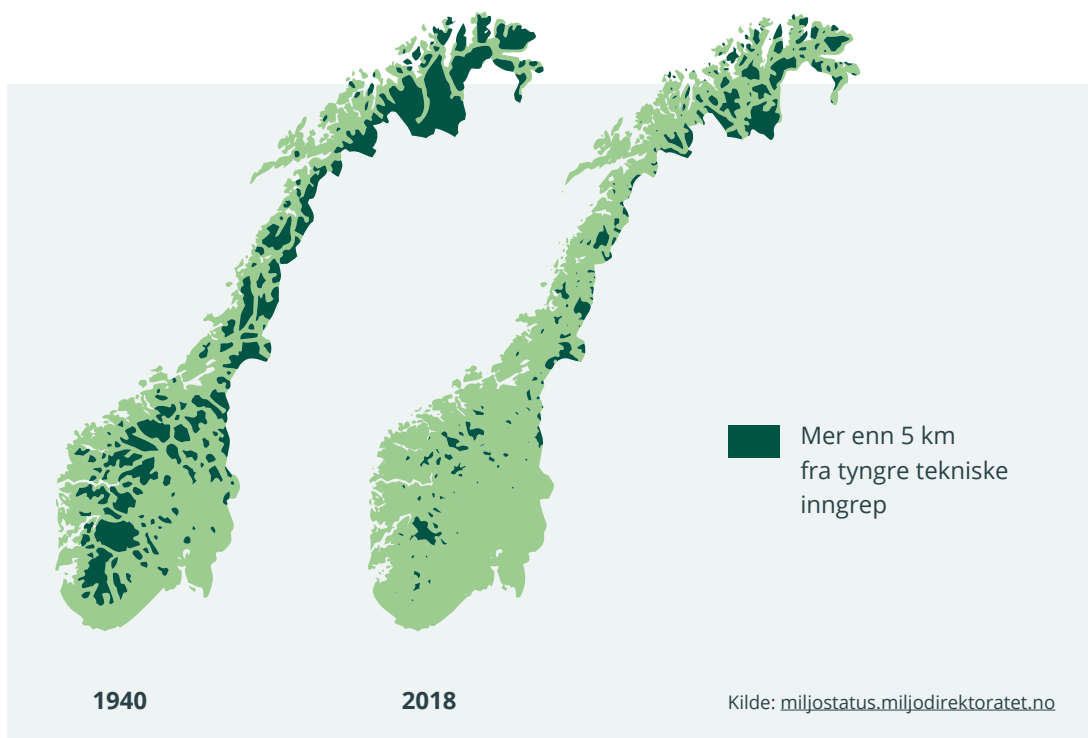
Kvadratenes areal gjenspeiler andel av Norges totale areal. 2021

Kilde: ssb.no/arealstat

Med et areal på 324 000 km² og 5,4 millioner innbyggere er Norge ett av Europas minst tett befolkede land, med 17 innbyggere per km².

Bebygget areal (herunder veier) utgjør noe under 2 prosent. Knappt 4 prosent av arealet er jordbruksareal og 37 prosent skog. Ferskvann og breer utgjør 7 prosent, mens de resterende 50 prosentene er fjell, vidde og myr.

Fra villmark til vern

Omkring 1940 var fortsatt en tredjedel av landarealet villmarkspreget eller urørt. I 2018 var denne andelen redusert til under 12 prosent, blant annet på grunn av utbygging av veier og energianlegg.

Samtidig har arealet som er vernet etter naturmangfoldloven økt, og slike områder utgjør nå 18 prosent av arealet. Over halvparten av de vernede områdene er nasjonalparker, og vi hadde ved inngangen til 2021 40 nasjonalparker i Fastlands-Norge (og i tillegg 7 på Svalbard).

Norge på elektrisitetstoppen

Norge har mye vannkraft, og elektrisitet er en viktig energikilde. Vi har verdens nest største elektrisitetsforbruk per innbygger: 24 000 kWh. Dette er tre ganger gjennomsnittet i OECD, som er drøyt 8 000 kWh. Dette tallet omfatter elektrisitetsforbruket i alle næringer, ikke bare husholdningenes forbruk.

Elektrisitetsforbruk per innbygger i utvalgte land. 2018

	kWh
Island	54 605
Norge	24 047
Finland	15 804
Canada	15 438
Sverige	13 331
USA	13 098
Frankrike	7 141
Tyskland	6 848
Danmark	5 764
Polen	4 343

Kilde: IEA (International Energy Agency).

Sammenliknet med andre land utgjør elektrisitet en relativt stor andel av energiforbruket i Norge – nesten 50 prosent. Dette har selvfølgelig sammenheng med at elektrisitet tradisjonelt har vært relativt billig. I 2019 var prisen per kWh for husholdninger fortsatt lav sammenliknet med mange andre europeiske land.

Energibruk litt over gjennomsnittet

Siden 1990 har det totale energiforbruket innenlands økt med 20 prosent – fra 200 til 240 TWh i 2020. Bruken av de fleste energiprodukter utenom kull og kullprodukter har gått opp i perioden. I perioden 2010 til 2020 har det derimot vært en nedgang i total energibruk, og da spesielt i bruk av oljeprodukter, mens annen energi har steget noe. Norge har mye energikrevende tungindustri og olje- og gassutvinning, og har derfor noe høyere energibruk per innbygger enn andre vestlige land. Vi blir likevel slått av Island og Canada, som også skiller seg ut med mye energikrevende industri (Island) og olje- og gassutvinning (Canada).

Priser på elektrisitet til husholdninger i utvalgte land. 2019

	kr/kWh
Tyskland	2,94
Danmark	2,83
Nederland	2,20
Storbritannia	2,06
Finland	1,81
Frankrike	1,75
Sverige	1,72
Norge	1,11

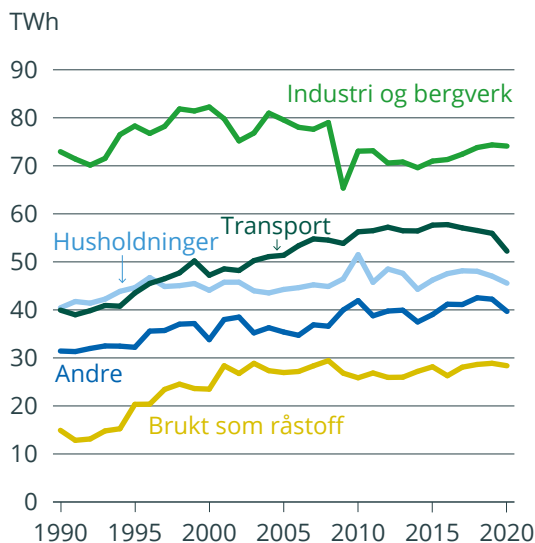
Kilde: IEA (International Energy Agency).

Små endringer i utslipp til luft, store endringer i utslippskildene

Utslippene av klimagasser nådde en topp i 2007 og var da 10 prosent høyere enn utslippene i 1990 (basisåret for Kyoto-protokollen). Etter 2007 har utslippene sunket med nesten 13 prosent. Selv om totalen er lite endret siden 1990, har årsakene til utslippene endret seg vesentlig. Økt produksjon av olje og gass og dernest økt transportvirksomhet har medført store økninger i utslippene fra disse kildene siden 1990.

Til gjengjeld har utslippene fra industrien og fra oppvarming av bolig og næring gått betydelig ned. Reduksjonen i industrien skyldes både teknologiforbedringer, bedriftsnedleggelse og mindre bruk av olje. I 2007 passerte olje- og gassvirksomheten industrien som den største utslippskilden. Men heller ikke fra olje- og gassvirksomheten er utslippene høyere enn de var i 2007.

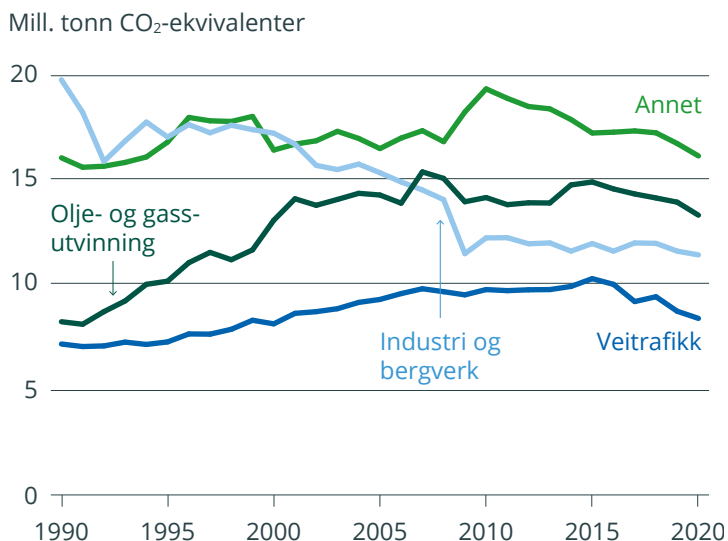
Totalt innenlands energiforbruk etter brukergruppe

Kilde: ssb.no/energibalanse

Utslipp av klimagasser¹

¹ Omfatter ikke utenriks sjø- og luftfart.
Kilde: ssb.no/klimagassn

Mer avfall

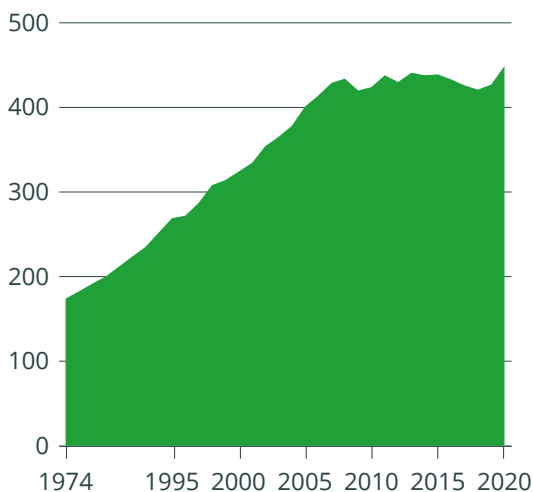
Økonomisk vekst og velstand fører også til store mengder avfall. I 2019 produserte vi i alt 12,2 millioner tonn avfall, det vil si over 2 tonn per innbygger. Økningen i avfallsmengden har de siste årene vært større enn veksten i BNP, selv om det er et nasjonalt mål at veksten i mengden avfall skal være mindre enn den økonomiske veksten.

Bygge- og anleggsnæringen har siden 2014 vært den næringen som produserer mest avfall. I 2019 kom 26 prosent av avfallsmengden derfra, etterfulgt av private husholdninger og tjenesteytende næringer med henholdsvis 20 og 18 prosent. Avfallsmengden fra industrien har falt kraftig de senere årene og utgjorde i 2019 15 prosent. Veksten i husholdningsavfall flatet ut etter 2008, men steg markant i 2020. Da produserte hver innbygger i gjennomsnitt 449 kilo husholdningsavfall, 25 kilo mer enn året før. Over 40 prosent av dette avfallet ble sortert ut for materialgjenvinning eller biologisk behandling.

449 kg
husholdningsavfall i gjennomsnitt
per innbygger i 2020

Husholdningsavfall

Kg per innbygger

Kilde: ssb.no/avfkomm

Statistisk sentralbyrå (SSB) er den sentrale myndigheten for utvikling, utarbeiding og formidling av offisiell statistikk i Norge. SSB har også omfattende forsknings- og analysevirksomhet, og er gjennom EØS-avtalen en integrert del av det europeiske statistikkssystemet.

Statistisk sentralbyrå er underlagt Finansdepartementet og forholder seg til statistikkloven, men er faglig sett en uavhengig organisasjon. Dette innebærer at vi selv bestemmer hva som skal publiseres, og når og hvordan dette skal skje.

Offisiell statistikk er samfunnets felles faktagrunnlag, og avgjørende for et velfungerende demokrati. Statistikken er derfor et fellesgode som alle skal ha lik tilgang til. Statistikk, forskning og analyse fra SSB skal bidra til innsikt om samfunnsutviklingen, danne grunnlag for det offentlige ordskiftet og gi mulighet for informerte beslutninger.

Hvor henter vi dataene fra?

Det meste av SSBs statistikk utarbeides med utgangspunkt i data fra administrative registre. Stadig mer informasjon hentes direkte fra datasystemene til næringsliv og kommuner. Hvis dataene ikke finnes i et administrativt register, kan informasjonen samles ved elektronisk rapportering. I tillegg gjennomføres spørreundersøkelser. Alle som rapporterer til SSB, hjelper oss med å lage statistikk av høy kvalitet. Datamaterialet som vi samler inn utgjør en stor ressurs, og innenfor statistikklovens rammer skal SSB gi tilgang til data.

ssb.no

Dette er Norge gir enkelte smakebiter på Statistisk sentralbyrås statistikk

På ssb.no finner du aktuell og oppdatert statistikk og analyser om alle temaene som er behandlet i dette heftet. Ny statistikk publiseres hver dag på ssb.no.

Spørsmål om statistikk?

SSBs informasjonstjeneste svarer på spørsmål om statistikk og hjelper deg med å finne fram på ssb.no. Ved behov hjelper vi deg å finne riktig fagperson, og vi svarer også på spørsmål om europeisk statistikk.

ssb.no/omssb/kontakt-oss

E-post: informasjon@ssb.no

Telefon: 21 09 46 42

Dette er Norge er gratis og kan bestilles på e-post:
salg-abonnement@ssb.no

En PDF-versjon av publikasjonen finnes her:
ssb.no/norge

ISBN 978-82-587-1366-8 (trykt)

ISBN 978-82-587-1367-5 (elektronisk)

ISSN 2464-1693 (trykt)

ISSN 2464-1715 (elektronisk)